

การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือข่าย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

VICTIMIZATION OF FINANCIAL ABUSE OF ELDERLY PERSONS
BY FAMILY MEMBERS OR RELATIVES

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Criminology and Criminal Justice
Department of Sociology and Anthropology
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2019
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ
โดย	น.ส.รัชกา พงษ์ยุทธกร
สาขาวิชา	อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตติยา เพชรมณี
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงค์ ณ อยุธยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิตติยา เพชรมณี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงค์ ณ อยุธยา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์)

รศ. พงษ์ยุทธกร : การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัว หรือเครือญาติ. (VICTIMIZATION OF FINANCIAL ABUSE OF ELDERLY PERSONS BY FAMILY MEMBERS OR RELATIVES) อ.ที่ปรึกษาหลัก : ผศ. ดร.จิตติยา เพชรมณี, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ผศ. ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการตกเป็นเหยื่อ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อ และเพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากการกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ 2) สมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ 3) บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยใช้เอกสารหรือลายเซ็นของผู้สูงอายุไปทำธุรกรรม 2) การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจ หรือการปล่อยทิ้งผู้สูงอายุร่วมด้วย 3) การละเมิดเหยื่อที่มีลักษณะนิ่งเฉย 4) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยตรง เช่น การลักทรัพย์ บัตรเอทีเอ็ม เครื่องประดับ เป็นต้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ 1) ความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจ 2) การรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อ 3) การขาดผู้ดูแลหรืออยู่คนเดียว 4) ความไว้วางใจยอมให้ผู้อื่นกระทำการแทน 5) กิจวัตรประจำวัน 6) ภาวะพึ่งพิง ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ควรสร้างความตระหนักในปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินต่อผู้สูงอายุให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐควรทำงานร่วมกับภาคประชาชนในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ อีกทั้งควรตรวจสอบการทำธุรกรรมที่ผู้สูงอายุมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และควรปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีด้านการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา อาชีววิทยาและงานยุติธรรม
ปีการศึกษา 2562

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาร่วม

5881108624 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: Victimization, Financial abuse of elderly persons

Rasika Pongyutthakorn : VICTIMIZATION OF FINANCIAL ABUSE OF ELDERLY PERSONS BY FAMILY MEMBERS OR RELATIVES . Advisor: Asst. Prof. THITIYA PETMUNEE, Ph.D. Co-advisor: Asst. Prof. Siripong Palakawong-na-ayudhya, Ph.D.

The objectives of the research on “Victimization of Financial Abuse of Elderly Persons by Family Members or Relatives” were to study the patterns and factors of victimization of financial abuse, and to study the guidelines of preventing the victimization of financial abuse of elderly persons by family members or relatives. This study was the qualitative research. The data collection was based on the in-depth interview where the sample was selected by the purposive sampling by fixing the characteristics of the population used in this study and in the data collection from informants from 3 groups: 1) elderly persons who were the victims of financial abuse by family members or relatives; 2) family members in the same family of the elderly persons or caretakers to elderly persons who were the victims of financial abuse by family members or relatives; and 3) personnel in the administration of justice and other officers whose work related to the elderly persons who were the victims of financial abuse by family members or relatives.

The result showed that there were 4 patterns of financial abuse of elderly persons: 1) taking assets from elderly persons by using their documents or signature to process the transactions; 2) financial abuse with physical or mental attack or neglecting elderly persons; 3) passive victims precipitation; and 4) grabbing the elderly persons’ assets such as stealing the ATM card, accessories, etc. There were 6 factors affecting the victimization of financial abuse of elderly persons, which included: 1) physical or mental weakness; 2) perception of victimization; 3) no caregiver or living alone; 4) trust in assigning other persons to take actions on behalf of them; 5) routine activities; and 6) dependency. From this study, it is suggested that: to raise awareness in the victimization of financial abuse of elderly persons should be aroused among related agencies, government agencies should work with the public sector in preventing the financial abuse of elderly persons, transactions in which the elderly persons possess the assets should be examined, and any laws relating to the prosecution for the financial abuse of elderly persons should be reformed.

Field of Study:	Criminology and Criminal Justice	Student's Signature
Academic Year:	2019	Advisor's Signature
		Co-advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและคำชี้แนะที่เป็นประโยชน์จากกรรมการทุกท่านที่ช่วยเติมเต็มความสมบูรณ์ให้งานชิ้นนี้ กราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.ฐิตียา เพชรมณี และ ผศ.ดร.ศิริพงศ์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา ในความเมตตาเป็นอย่างยิ่งที่สละเวลา ทุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจ คอยผลักดันช่วยเหลือตั้งแต่เริ่มเขียนจนสำเร็จเป็นรูปเล่ม กราบขอบพระคุณ ผศ.ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์ และ รศ.ดร.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ ในการให้คำแนะนำ และความรู้ที่มีประโยชน์ยิ่งต่องานวิจัยชิ้นนี้

หากผลการศึกษานี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้ศึกษาขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว และสุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคต

รชิกา พงษ์ยุทธกร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย	1
1.2 คำถามวิจัย	7
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	7
1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	7
1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร	7
1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่.....	8
1.5 นิยามศัพท์.....	8
1.5.1 นิยามศัพท์ทั่วไป.....	8
1.5.2 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	12

2.1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ.....	12
2.1.2 การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรไทย.....	15
2.1.3 ทิศนคติต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย.....	17
2.1.4 ความสำคัญของผู้สูงอายุ.....	19
2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ.....	23
2.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ.....	29
2.1.7 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในต่างประเทศ.....	35
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดทางทรัพย์สิน.....	39
2.2.1 ความหมายของการละเมิดทางทรัพย์สิน.....	39
2.2.2 รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สิน.....	40
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน.....	42
2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม (Victimological Theory).....	42
2.3.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมกับเหยื่อ (Victim Precipitation Theory).....	46
2.3.3 ทฤษฎีรูปแบบวิถีชีวิต (Lifestyle Theory).....	47
2.3.4 ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory).....	48
2.3.5 ทฤษฎีภาวะพึ่งพิง (Dependency Theory).....	49
2.3.6 การรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อ.....	55
2.3.7 การป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน.....	56
2.3.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สินผู้สูงอายุ.....	57
2.4 กรณีศึกษาการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ.....	60
2.4.1 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3839/2526.....	61
2.4.2 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5875/2533.....	62
2.4.3 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6619/2538.....	63
2.4.4 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6645-6646/2548.....	65

2.4.5 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10552/2553	68
2.4.6 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11193/2556	69
2.4.7 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 274/2559.....	70
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	73
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	77
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	78
3.1 วิธีการวิจัย.....	78
3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	78
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	82
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
3.5 จริยธรรมผู้วิจัย.....	83
บทที่ 4 ผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา.....	84
4.1 ข้อมูลทั่วไป.....	84
4.1.1 กรณีศึกษา ที่ 1.....	84
4.1.2 กรณีศึกษา ที่ 2.....	85
4.1.3 กรณีศึกษา ที่ 3.....	86
4.1.4 กรณีศึกษา ที่ 4.....	87
4.1.5 กรณีศึกษา ที่ 5.....	88
4.2 ผลการศึกษารูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือญาติ. 90	
4.3 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคล ในครอบครัวหรือเครือญาติ.....	96
4.4 แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลใน ครอบครัวหรือเครือญาติ.....	103
4.5 การอภิปรายผลการศึกษา.....	105

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	110
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	110
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	112
5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	112
บรรณานุกรม.....	114
ภาคผนวก.....	118
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ หรือ สมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุ หรือ ผู้ดูแล ผู้สูงอายุ.....	119
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	126
ประวัติผู้เขียน.....	130

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1: การเปรียบเทียบจำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา ระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2593.....	14
ตารางที่ 2: จำนวนและอัตราสัดส่วนร้อยละของประชากรวัยเด็ก วัยแรงงานและวัยสูงอายุ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2513 – 2583.....	16
ตารางที่ 3: ข้อมูลทั่วไปของกรณีศึกษา.....	89
ตารางที่ 4: สรุปผลการศึกษารูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ.....	95
ตารางที่ 5: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ.....	102

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

นับแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมาก และเป็นวาระสำคัญที่นานาชาติให้ความสนใจและถูกกำหนดเป็นนโยบายสำคัญมาโดยตลอด (Amnesty International Thailand, 2018: 2) โดยองค์การสหประชาชาติได้มีมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ 10 ธันวาคม 2491 ซึ่งมีหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและถือว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิสากลและติดตัวมนุษย์ทุกคนมาแต่กำเนิด (ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, 2560) ดังจะเห็นได้จากข้อ 2 ของปฏิญญาดังกล่าวที่ว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวง ตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนชาติ อาทิจีเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือ ทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือสถานะอื่น นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนั้นจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด” (กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551)

สำหรับประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และเป็น 1 ใน 48 ประเทศ ที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญาดังกล่าว (Amnesty International Thailand, 2018: 2) ได้มีการบัญญัติเรื่องสิทธิมนุษยชนไว้ในรัฐธรรมนูญหลายฉบับด้วยกัน นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่บัญญัติสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้ในหมวด 3 อาทิสหทธิและเสรีภาพของประชาชนย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล ตลอดจนองค์กรอื่นของรัฐ¹ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะกระทำมิได้เว้นแต่อาศัยบทบัญญัติของกฎหมายและเท่าที่จำเป็น² รัฐต้องให้ความคุ้มครองความเสมอภาคระหว่างเพศและการป้องกันการเลือกปฏิบัติระหว่างเพศ³ การคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกาย การจับ คမ်းขัง คั่น และการลงโทษที่ทารุณจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยบทบัญญัติของกฎหมาย⁴ การคุ้มครองสิทธิในครอบครัว เกียรติยศ

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 27

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 29

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 30

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 31

และชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนตัว⁵ เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550⁶ ก็มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไว้ในหมวด 3 เช่นเดียวกัน แต่มีความชัดเจนมากกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กล่าวคือ มีการแบ่งแยกหมวด 3 ออกเป็น 13 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 บททั่วไป ส่วนที่ 2 ความเสมอภาค ส่วนที่ 3 สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ส่วนที่ 5 สิทธิในทรัพย์สิน ส่วนที่ 6 สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ส่วนที่ 7 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ส่วนที่ 9 สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ ส่วนที่ 10 สิทธิในข้อมูลข่าวสารและการร้องเรียน ส่วนที่ 11 เสรีภาพในการชุมนุมและการสมาคม ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน ส่วนที่ 13 สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560⁷ ก็มีบทบัญญัติที่ให้หลักประกันเกี่ยวกับคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมีบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นการรับรองถึงสิทธิมนุษยชนที่เปิดกว้างยิ่งขึ้น ดังที่ปรากฏในมาตรา 25 วรรคแรกว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” ซึ่งหมายความว่า สิทธิและเสรีภาพ นอกจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว สิทธิและเสรีภาพอันเป็นสิทธิมนุษยชนในประเด็นอื่น ๆ ที่แม้ว่ารัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติไว้ ก็ให้ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญด้วย หากการคุ้มครองสิทธินั้น ไม่ขัดต่อหลักการ 3 ประการ คือ ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

จากการประเมินสถานการณ์ด้านสังคมของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในช่วงของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) พบว่า ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และทรัพย์สินในสังคมไทย จะมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ในหลากหลายสาขา การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่ผันผวนรุนแรงและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยเทคโนโลยีและทุนจะเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มที่สามารถเข้าถึงซึ่งส่วนใหญ่เป็น

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, มาตรา 34

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560

ผู้มีทักษะสูง ขณะที่การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงาน แต่แรงงานส่วนใหญ่ยังมีทักษะต่ำ ไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการสมัยใหม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559b) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยในปัจจุบัน พบว่ามีผู้สูงอายุถึง 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด และสังคมไทยจะก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบภายในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551-2571 โดยมีสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.1 เป็นร้อยละ 23.5 หรือคิดเป็น 1 ใน 4 ของประชากรทั้งประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559a)

จากสภาพการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัจจุบันสังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจ แรงงานและการพัฒนาประเทศในภาพรวม ดังนั้นการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพการณ์ดังกล่าวข้างต้นและตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุในสังคม จึงได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้สูงอายุ และบัญญัติให้รัฐและทุกภาคส่วนในสังคมตระหนักและร่วมดูแลผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) (ศิวลาภ สุขไพบูลย์วัฒน์, 2560) ไว้หลายประการด้วยกัน อาทิ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นหรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม⁸ รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงการบำบัด พิ้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว⁹ นอกจากนี้ ในกรณีที่มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือคนพิการหรือทุพพลภาพ ต้องกำหนดให้บุคคลประเภทดังกล่าวหรือผู้แทนองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับบุคคลประเภทนั้นโดยตรง ร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการวิสามัญทั้งหมด เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นด้วย¹⁰

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับการปกป้องดูแลในสิทธิและเสรีภาพ เช่นเดียวกับคนในวัยอื่นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ตามปฏิญญาสากลด้วยสิทธิมนุษยชนและภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยมีลักษณะที่เป็นเฉพาะและแตกต่างอย่างมากจากประเทศอื่นๆ ที่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 27 วรรคสี่

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 71 วรรคสาม

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 128 วรรคสอง

เช่น ญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศในยุโรป คือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทยมีสาเหตุสำคัญจากภาวะอนามัยเจริญพันธุ์ที่ลดลง ส่งผลต่อการลดสัดส่วนประชากรในวัยเด็กและวัยแรงงานของประเทศ ประกอบกับการพัฒนาทางสาธารณสุข ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ประชากรมีอายุขัยโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้น แต่ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยกลับไม่ได้ขยายตัวรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและยังคงจัดอยู่เพียงในระดับประเทศรายได้ขนาดกลางเท่านั้น แตกต่างกับสังคมผู้สูงอายุในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น และยุโรปตะวันตก ซึ่งมีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับสูง (แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2557-2561) เมื่อผู้สูงอายุมีมากยิ่งขึ้น ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องในด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนกับผู้สูงอายุก็มากขึ้นตามไปด้วย เช่นเดียวกันกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้ระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับความพร้อมของประเทศในการจัดการมิติต่างๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ทั้งในด้านสวัสดิการ สาธารณสุขและการศึกษา ในปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยจะได้รับการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุไปอย่างมากเมื่อเทียบกับในอดีต แต่ยังคงมีประเด็นท้าทายที่สำคัญในหลายด้าน โดยเฉพาะความยั่งยืนของระบบ ความทั่วถึงของสวัสดิการต่าง ๆ การจัดสรรให้เหมาะสมกับการดำรงชีพ (แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2557-2561) แต่กระนั้นก็ยังมียุทธศาสตร์อื่น ๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ

ในด้านการเยียวยาแก้ไขความเดือดร้อนเสียหายของผู้สูงอายุจากการถูกละเมิดนั้น ในทางพิจารณาคดีอาญา มักจะพบว่าผู้สูงอายุมักจะตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในกระบวนการพิจารณาที่ต้องอาศัยการพิสูจน์หรือการบรรยายฟ้องที่จะแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่ด้อยโอกาสและเสียเปรียบทางคดี เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3839/2526 ที่ผู้สูงอายุเป็นผู้เสียหายและเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล โดยโจทก์ฟ้องว่า “จำเลยหลอกหลวงโจทก์ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ โดยอาศัยความโง่เขลาเบาปัญญาของโจทก์และประกอบด้วยความอ่อนแอทางจิตของโจทก์ให้หลงเชื่อว่าเป็นความจริง” ซึ่งศาลชั้นต้นเห็นว่า “โจทก์ฟ้องและขอให้ลงโทษจำเลยฐานฉ้อโกงโดยอาศัยความโง่เขลาเบาปัญญาและความอ่อนแอแห่งจิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342(2) แต่มิได้บรรยายให้ชัดเจนว่า โจทก์เป็นผู้โง่เขลาเบาปัญญาอย่างไร หรือเหตุใดจึงเป็นผู้มีจิตอ่อนแอ ฟ้องของโจทก์หากจะเป็นการฉ้อโกง ก็เป็นการฉ้อโกงตามมาตรา 341 อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา จึงให้งดไต่สวน คินฟ้องให้แก่โจทก์” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5875/2533 ผู้สูงอายุเป็นผู้เสียหายและเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล โดย “จำเลยได้นำหนังสือมอบอำนาจและสัญญาซื้อขายซึ่งจำเลยหลอกหลวงให้โจทก์ลงชื่อไว้มากรอกข้อความ แล้วไปติดต่อเจ้าพนักงานที่ดินว่าโจทก์ขายที่ดินโฉนดเลขที่ 3364 ให้แก่จำเลยจำนวนหนึ่ง และรับเงินจากจำเลยแล้ว” ซึ่ง โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายกอุทธรณ์โจทก์ โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายว่า ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าพยานที่โจทก์นำสืบยังขาดตกบกพร่องและขาดเหตุผลที่น่าเชื่อ คดีโจทก์จึงไม่มีมูล โจทก์อุทธรณ์ว่าโจทก์นำสืบสมตาม

ฟ้องแล้ว เป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แม้โจทก์จะขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342, 365, 268 ซึ่งมีอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่า 3 ปี แต่โจทก์บรรยายฟ้อง ความผิดฐานฉ้อโกงว่าจำเลยหลอกลวงให้โจทก์ลงชื่อในเอกสาร โจทก์ยอมลงชื่อเพราะอ่านหนังสือไม่ออกซึ่งปรากฏชัดว่าไม่เข้าองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342 เพราะไม่ได้อาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นเด็ก หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง ไม่อาจลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342 ได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุมักจะอยู่ในสภาพเสียเปรียบในการต่อสู้ทางคดี ทั้งด้านการแสวงหาหลักฐาน พยานและข้อกฎหมาย

จากรายงานของ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2560) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ในปี 2560 พบว่า ผู้สูงอายุเมื่ออายุยิ่งมากขึ้น ก็เริ่มมีความเปราะบางตามธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หลายคนมีโรคประจำตัว ทำให้ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น นำมาสู่การถูกละเมิดในทุกด้าน ตั้งแต่การถูกฉ้อโกงทรัพย์สิน การถูกทำร้ายจิตใจ การถูกทำร้ายร่างกาย ซึ่งผู้ละเมิดส่วนใหญ่ก็คือคนในครอบครัว ขณะที่ผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยงถูกละเมิดคือ กลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว โสด ไม่มีลูกหลานและมีความเจ็บป่วย ในด้านการถูกฉ้อโกงทรัพย์สินพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุ 60-69 ปี เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่สุดเพราะกลุ่มนี้ยังมีทรัพย์สินอยู่ จึงมักถูกคนใกล้ตัวมาหลอกรับทรัพย์สินและพอมตประโยชน์จึงถูกทอดทิ้ง นอกจากนี้ ยังพบการฉ้อโกงในรูปแบบคอลเซ็นเตอร์ที่โทรมาหลอกลวงของ หลอกให้ผู้สูงอายุลงทุนเพราะผู้สูงอายุหลงง่าย สอดคล้องกับข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่รายงานสถิติคดีอาญาตั้งแต่ปี 2544-2558 พบแนวโน้มผู้สูงอายุถูกฉ้อโกงทรัพย์สินสูงขึ้น จากปี 2548 มีผู้เสียหาย จำนวน 73 ราย เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 703 รายในปี 2558 ในด้านการถูกทำร้ายร่างกาย พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีความเจ็บป่วยและช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่สุดเพราะตอบโต้ ไม่ได้ ยิ่งบางคนสมองเสื่อม ก็อาจไปกระทำอะไรที่ดูแล้วไม่ถูกใจลูกหลานและคนรอบข้าง ก็เป็นเหตุให้ถูกละเมิด

จากสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยดังกล่าว จึงอาจถือได้ว่าการละเมิดสิทธิทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ ถือเป็นอาชญากรรมประเภทหนึ่งที่ยังไม่มีการรายงานตัวเลขความเสียหายชัดเจนนัก (Hidden Crimes) เครื่องมือที่นำมาใช้ในการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุนั้นเป็นการละเมิดผ่านการใช้ความสัมพันธ์ (Relationship) หรือความไว้วางใจ (Trust) ที่ผู้สูงอายุมีให้ มากระทำการละเมิดต่อผู้สูงอายุ (มติชนออนไลน์, 2561) โดยผู้ที่กระทำการละเมิด จะเป็นกลุ่มบุคคลที่ผู้สูงอายุรู้จัก เช่น สมาชิกในครอบครัว เพื่อน เครือญาติ เป็นต้น ผู้กระทำการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุมักมีความเชื่อว่าเมื่อพวกเขาดูแลผู้สูงอายุแล้วพวกเขาก็ควรมีสติธิในความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินนั้น ๆ ของผู้สูงอายุด้วย (California Attorney General's office, 2005) รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งพยายามเข้าควบคุมเป็นเจ้าของซึ่งทรัพย์สินเงินทองของ

ผู้สูงอายุ โดยที่ไม่ได้รับอนุญาตจากผู้สูงอายุ หรือเป็นการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ รวมไปถึง การขโมยและการฉ้อโกง โดยที่ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดสิทธิ

ในส่วนของ การป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุนั้น สำนักงาน อัยการสูงสุดแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย ในสหรัฐอเมริกา (California Attorney General's Office Crime and Violence Prevention Center, 2014) ได้เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเลือกเหยื่อของผู้กระทำ ผิดทางทรัพย์สิน เพื่อให้รู้เท่าทันวิธีและเรียนรู้ถึงสัญญาณบอกเหตุของการตกเป็นเหยื่อดังกล่าว โดย ข้อมูลอ้างอิงมาจากอดีตนักโทษชาวอเมริกันฐานความผิดฉ้อโกง ชื่อ นายแบร์รี มินโคว์ ให้สัมภาษณ์ว่า “ผู้สูงอายุหลายคนคิดว่าเรื่องนี้อาจไม่เกิดขึ้นกับตน เขาและนักโทษคนอื่นชอบกลุ่มผู้สูงอายุที่คิด เช่นนั้น เพราะเหยื่อผู้สูงอายุที่เชื่อมั่นในตนเองและไม่ค่อยเชื่อฟังความเห็นจากครอบครัว จะไม่ระวัง ตัว จึงง่ายต่อการหลอกล่อ อีกทั้งผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่เชื่อคนง่าย” ซึ่งคำสัมภาษณ์ของเขาสอดคล้องกับ ผลการวิจัยเชิงสำรวจของสถาบันการเงินทรูลิงค์ (Link, 2015) ในสหรัฐอเมริกาที่กล่าวว่า “ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะถูกละเมิดทางทรัพย์สินในจำนวนที่มากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษา ในระดับที่ต่ำกว่าเนื่องมาจากมีรายรับที่มากกว่าหรืออาจมีความระวังตัวต่อการตกเป็นเหยื่อน้อยกว่า” และการละเมิดทางทรัพย์สินนั้นไม่ได้เป็นเพียงการสูญเสียทางด้านทรัพย์สินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีส่งผลให้เกิดการละเมิดผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วย เช่น การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการ ทำร้ายร่างกาย หรือการทำร้ายจิตใจในผู้สูงอายุร่วมด้วย ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงที่จะเป็นโรค ซึมเศร้า สิ้นหวังท้อแท้ เพราะเงินทองหรือทรัพย์สินของตนซึ่งเก็บมาตลอดชีวิตเพื่อใช้ในชว่บั้นปลาย ชีวิตต้องหมด หรือสูญเสียไปกับบุคคลอื่น อีกทั้งมีความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายได้

จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ประกอบกับปัจจุบันโครงสร้างประชากรโลกได้รับการเปลี่ยน ผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น (Aging Society) ทำให้มีแนวโน้มที่ผู้สูงอายุมีโอกาสตกเป็นเหยื่อจาก การละเมิดทางทรัพย์สินมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าสถานที่ที่ผู้สูงอายุถูกละเมิดสิทธิมากที่สุดก็คือ ที่ บ้านของผู้สูงอายุเอง เนื่องจากคนในครอบครัวมักมีโอกาสละเมิดสิทธิผู้สูงอายุมากที่สุด โดยเฉพาะ บุตร รองลงมาคือ คู่สมรส รวมถึงญาติพี่น้องและหลาน ในขณะที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่คนเดียว จะมีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิมากเช่นกันเมื่อถึงจุดเปลี่ยนของชีวิต เช่น ต้องสูญเสียสมาชิกใน ครอบครัวที่เป็นที่พึ่งพิงของผู้สูงอายุ ต้องเจ็บป่วยจนไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ สมองเสี้อม (มติชน ออนไลน์, 2561) เมื่อนั้นผู้สูงอายุจะถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่ายขึ้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงไม่ได้ รับการแก้ไขอย่างถูกต้อง และควรได้รับการแก้ไขแบบยั่งยืน

ด้วยปัญหาการการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความ สนใจที่จะทำการวิจัยในหัวข้อเรื่อง การละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือ เครือญาติ เพื่อต้องการทราบถึงรูปแบบการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ และนำ

ผลการศึกษาที่ได้มาเป็นเป็นแนวทางป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและปลอดภัย

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 การละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีรูปแบบอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษารูปแบบการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

1.3.3 เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษารูปแบบการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ และศึกษาแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ โดยทำการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ หรือสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อ หรือ ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 5 กรณีศึกษา และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 2 กรณีศึกษา เป็นทั้งหมด 7 กรณีศึกษา

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการสืบค้นกรณีศึกษาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติผ่านทางข่าวโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตและผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือ ยูทูบ (YouTube) เป็นต้น พบกรณีศึกษาอยู่ในพื้นที่กระจายตามภูมิภาค คือ ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดชัยนาท จังหวัดสงขลา จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดอุดรธานี

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 นิยามศัพท์ทั่วไป

ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

การละเมิดในผู้สูงอายุ หมายถึงการกระทำครั้งเดียว (Single) หรือ การกระทำซ้ำ (Repeated act) หรือ การกระทำที่ขาดความเหมาะสม (Lack of appropriate) ที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ใดๆ ที่มีความไว้วางใจ (Trust) ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดอันตราย (Harm) หรือความทุกข์ทรมานแก่ผู้สูงอายุ (Distress) สามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ เช่น การทำร้ายร่างกาย (Physical abuse) การทำร้ายทางจิตใจ / อารมณ์ (Psychological/Emotional abuse) การทำร้ายทางเพศ (Sexual abuse) การละเมิดทางทรัพย์สิน (Financial abuse) หรือ การเพิกเฉยละเลย ทอดทิ้งไม่ดูแล (Neglect) ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา

บุคคลในครอบครัว หมายรวมถึง คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

เครือญาติ (Relatives/Kinship) หมายถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่สร้างบทบาทและสถานภาพให้กับสมาชิกในครอบครัวซึ่งเกิดจากสายโลหิตหรือจากการแต่งงาน

1.5.2 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ หมายถึง ความรุนแรงประเภทหนึ่งที่ทำต่อผู้สูงอายุ (Elder abuse) ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยว่าเป็นการกระทำของบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติต่อผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความทุกข์ ได้รับความเจ็บปวดทางร่างกาย จิตใจ ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อีกทั้งส่งผลกระทบต่อสังคม ยกตัวอย่างเช่น

- การหลอกลวงให้นำทรัพย์สินไปค้ำประกัน หรือให้กู้ยืมเงินแล้วไม่ใช้คืน หมายถึง การที่ผู้สูงอายุถูกบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติหลอกลวงเอาทรัพย์สินไปค้ำประกัน หรือการที่

ผู้สูงอายุถูกหลอกให้กู้ยืมเงินให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติโดยที่ผู้สูงอายุนั้นไม่ได้รับเงินคืนและมีภาระที่ต้องชำระหนี้แทนบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

- การปลอมแปลงเอกสาร การหลอกลวง หรือบังคับให้ลงชื่อในเอกสารเพื่อการทำธุรกรรม โดยมีขอบ หมายถึง การที่ผู้สูงอายุถูกคนในครอบครัวหรือเครือญาติหลอกลวงหรือถูกบังคับให้ลงชื่อในเอกสารใดๆ อาทิเช่น โฉนดที่ดิน หรือ หนังสือมอบอำนาจ โดยที่ผู้สูงอายุนั้นมิได้ยินยอม
- การเบิกเงินจากธนาคารในนามของผู้สูงอายุ (โดยมิชอบ) หมายถึง การที่ผู้สูงอายุถูกบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเบิกเงินจากธนาคารโดยที่ผู้สูงอายุนั้นมิได้อนุญาตหรือรับทราบข้อเท็จจริง
- การถูกลักทรัพย์สิน หมายถึง การที่ผู้สูงอายุถูกบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติลักทรัพย์สินไปโดยไม่ได้รับอนุญาต
- การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการทำร้ายร่างกายหรือจิตใจร่วมด้วย อาทิเช่น การที่ผู้สูงอายุถูกกระชากผมหรือถูกพูดจาข่มขู่ หากไม่ยอมยกที่ดินให้บุคคลในครอบครัว หรือเครือญาตินั้น ๆ หรือการที่ผู้สูงอายุถูกทำให้เสียใจเนื่องจากถูกบุคคลในครอบครัวหลอกลวงให้ขายที่ดินที่อยู่อาศัยเพื่อนำเงินมาสร้างบ้านหลังใหม่ แต่เมื่อบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาตินั้น ๆ ได้รับเงินจากการขายที่ดินแล้ว กลับไม่ทำตามสัญญาที่ให้ไว้กับผู้สูงอายุ ปล่อยให้ผู้สูงอายุให้เสียใจและไม่มีผู้ดูแล เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การตกเป็นเหยื่อ (Victim) การละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุซึ่งตกเป็นเหยื่อได้รับความเสียหาย ความสูญเสีย ความลำบากจากความเดือดร้อนจากการกระทำต่างๆ ซึ่งเกิดจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ สามารถอธิบายได้ดังนี้

- **การมีส่วนร่วม** หมายถึง พฤติกรรมที่เป็นตัวกระตุ้นทำให้ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับเหตุการณ์ หรือ อาชญากรรม ที่นำไปสู่การบาดเจ็บหรือเสียชีวิตได้ ซึ่งครอบคลุมทั้งพฤติกรรมที่ผู้สูงอายุแสดงออกหรือนิ่งเฉยต่อบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ
- **รูปแบบวิถีชีวิต** หมายถึงรูปแบบของวิถีชีวิตของบุคคล ที่ทำให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม วิถีชีวิตของผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงสูงก็จะมีความเสี่ยงสูงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เช่น การอยู่คนเดียวโดยไม่มีผู้ดูแลที่ดีทำให้มีโอกาสตกเป็นเหยื่อได้

- **กิจวัตรประจำวัน** หมายถึง กิจวัตรหรือการกระทำใดของบุคคลที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งเป็นประจำ เช่น การไว้ใจใจให้บุคคลอื่นไปทำธุรกรรมแทน การสวมใส่เครื่องประดับที่มีราคาแพง การทิ้งบ้านโดยไม่มีผู้ดูแล และหมายรวมถึงลักษณะของบุคคลที่อาจตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่ายด้วย เช่น เพศหญิง หรือ อายุมาก เป็นต้น
- **ภาวะพึ่งพิง** หมายถึง ภาวะที่ต้องการการช่วยเหลือ จากผู้อื่นในการดำรงชีวิตและประกอบกิจกรรมต่างๆ ภาวะพึ่งพิงอาจส่งผลให้สูญเสียสัมพันธภาพทางสังคม ขาดการเข้าถึงสภาพแวดล้อมในบ้านและแหล่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจในชีวิต โดยผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพ หรือ มีปัญหาด้านสุขภาพเป็นกระบวนการเกิดที่นำไปสู่ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ มีความสลับซับซ้อน และเป็นกระบวนการที่เกิดพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากภาวะพร่องหน้าที่ (Impairment) เกิดภาวะจำกัดในการทำหน้าที่ (Functional Limitation) ไปสู่การเกิดข้อจำกัด หรือข้อบกพร่องในการปฏิบัติกิจกรรมที่เคยทำเป็นประจำ

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงรูปแบบการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

1.6.2 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

1.6.3 ทำให้สังคมได้ตระหนักถึงปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

1.6.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งมีหัวข้อสำคัญ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
 - 2.1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ
 - 2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ
 - 2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดทางทรัพย์สิน
 - 2.2.1 ความหมายของการละเมิดทางทรัพย์สิน
 - 2.2.2 รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สิน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน
 - 2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม (Victimological Theory)
 - 2.3.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของเหยื่อ (Victim precipitation)
 - 2.3.3 ทฤษฎีรูปแบบวิถีชีวิต (Lifestyle theory)
 - 2.3.4 ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory)
 - 2.3.5 ทฤษฎีภาวะพึ่งพิง (Dependence Theory)
 - 2.3.6 การรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อ
 - 2.3.7 มาตรการป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สิน
 - 2.3.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สิน
- 2.4 กรณีศึกษาการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

คำว่า “ผู้สูงอายุ” (Elderly/Older person) องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐาน เพียงยอมรับโดยทั่วไปว่า หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปฏิทิน (calendar age, chronological age) ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว แม้ในบางกรณีอาจไม่ได้กำหนดอย่างเป็นทางการหรือระบุชัดเจนทางกฎหมาย แต่โดยส่วนใหญ่มักถูกอ้างอิงหรือตกลงไว้ที่เกณฑ์อายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป การมีอายุ 60 ปี ยังเป็นการครบรอบปีนักษัตรรอบที่ 5 และเริ่มต้นปีนักษัตรรอบที่ 6 จากรอบปีนักษัตร 12 ปี ซึ่งเป็นที่นิยมในการนับในหลาย ๆ ประเทศทางเอเชีย สำหรับบางประเทศ เช่น กลุ่มประเทศในภูมิภาคแอฟริกา ถูกเสนอให้ใช้เกณฑ์อายุของบุคคล ตั้งแต่ 50 ปีหรือ 55 ปีขึ้นไป เนื่องจากยังมีอายุไม่ยืนยาวเท่ากับภูมิภาคอื่น ๆ (World Health Organization (2002) อ้างใน รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (2556))

คำว่า “ผู้สูงอายุ” หรือเรียกว่า ผู้สูงวัย เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุว่า มีอายุมาก โดยนิยมนับตามอายุตั้งแต่แรกเกิด (Chronological age) หรือทั่วไปเรียกว่า คนแก่ หรือคนชรา โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรืออยู่ในวัยชรา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม นอกจากนั้นยังมีการเรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรอาวุโส (Senior citizen) ส่วนองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, WHO) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations, UN) ใช้คำในภาษาอังกฤษของผู้สูงอายุว่า Older person หรือ elderly person (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556)

การกำหนดอายุผู้สูงอายุที่ 60 ปีนี้ ไม่ได้เป็นเกณฑ์หรือข้อตกลงที่เป็นสากล แต่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ในประเทศที่พัฒนาแล้วใช้เกณฑ์อายุที่ 65 ปี และนิยามผู้สูงอายุที่กำหนดโดยปฏิทินซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา หรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ นักวิชาการที่อยู่ในประเทศซึ่งกำลังเผชิญกับสถานการณ์สังคมผู้สูงอายุเสนอให้มีการเลื่อนนิยามผู้สูงอายุในประเทศของตนให้สูงขึ้น เช่น ประเทศญี่ปุ่น จาก 65 ปี เป็น 75 ปี (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2556)

สำหรับประเทศไทย เมื่อกล่าวถึงผู้สูงอายุ มักจะหมายถึงบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554¹¹ ได้ให้ความหมายของ “วัยชรา” ว่าหมายถึง วัยที่ต่อจากวัยกลางคน อายุเกิน 60 ปี ในกฎหมายต่าง ๆ เช่น ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญ

¹¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

ข้าราชการ พ.ศ.2494¹² มาตรา 13 บัญญัติว่า บำเหน็จบำนาญเหตุสูงอายุนั้น ให้แก่ข้าราชการผู้มีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์แล้ว ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546¹³ มาตรา 3 ได้ระบุความหมายของคำว่า “ผู้สูงอายุ” หมายความว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย สำหรับในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560¹⁴ แม้จะไม่นิยามไว้โดยตรงว่าผู้สูงอายุคือ บุคคลที่มีอายุเท่าใด แต่ที่ระบุไว้ในมาตรา 48 วรรคสอง ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ แสดงให้เห็นโดยนัยว่าในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้ผู้สูงอายุคือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์แล้ว

สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 กำหนดให้บุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์และมีสัญชาติไทยเป็นผู้สูงอายุ¹⁵ หรือที่เรียกกันว่า “ผู้สูงวัย” สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2552) ได้แบ่งช่วงอายุของผู้สูงวัย ออกเป็น 3 กลุ่ม (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) ดังนี้

- 1) ผู้สูงอายุวัยต้น คือ ช่วงอายุระหว่าง 60 - 69 ปี เป็นช่วงวัยที่ยังช่วยเหลือตนเองได้
- 2) ผู้สูงอายุวัยกลาง คือ ช่วงอายุระหว่าง 70 - 79ปี เป็นช่วงวัยที่เริ่มมีอาการเจ็บป่วยร่างกายเริ่มอ่อนแอ มีโรคประจำตัวหรือโรคเรื้อรัง
- 3) ผู้สูงอายุวัยปลาย คือ ช่วงอายุตั้งแต่ 80 ปีขึ้นไป เป็นช่วงวัยที่เจ็บป่วยบ่อยขึ้น อวัยวะเสื่อมสภาพ อาจมีภาวะทุพพลภาพ

ส่วนคำว่า "สังคมผู้สูงอายุ" องค์การสหประชาชาติ แบ่งเป็น 3 ระดับ 1) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society หรือ Aging society) 2) สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) และ 3) สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super - aged society) โดยให้นิยามของระดับต่าง ๆ ซึ่งทั้งประเทศไทยและรวมทั้งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ใช้ความหมายเดียวกันในนิยามของทุกระดับของสังคมผู้สูงอายุ ดังนี้

- 1) การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society หรือ Aging society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด
- 2) สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งหมด

¹² พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ.2494

¹³ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

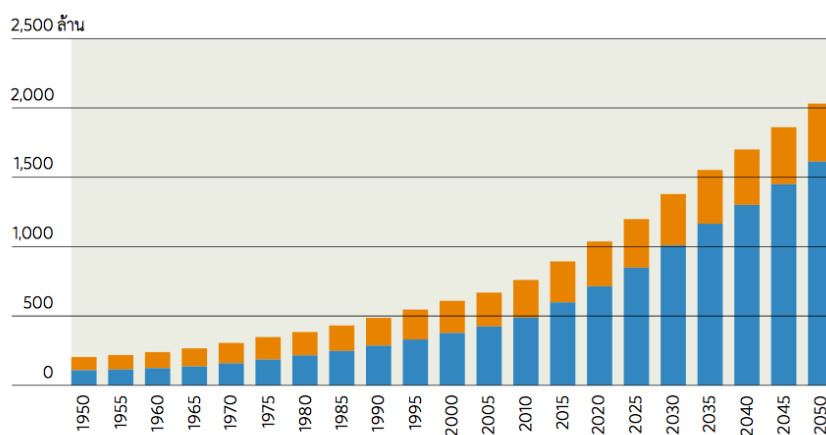
¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

¹⁵ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2553

- 3) สังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (Super - aged society) คือ การมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 หรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด

อย่างไรก็ตาม ทุกประเทศทั่วโลกมีการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงเวลาแตกต่างกันตามความเจริญ มั่งคั่ง ซึ่งมีผลต่อสุขภาพและการมีอายุยืนของประชาชน สหประชาชาติได้แถลงการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2553 - 2558 อายุคาดเฉลี่ยในประเทศพัฒนาแล้วอยู่ที่ 78 ปี และในประเทศกำลังพัฒนาอยู่ที่ 68 ปี ภายในปี พ.ศ. 2588 - 2593 คาดว่าทารกเกิดใหม่จะมีอายุเฉลี่ยถึง 83 ปี ในประเทศที่พัฒนาแล้ว และ 74 ปี ในประเทศกำลังพัฒนา

ตารางที่ 1: การเปรียบเทียบจำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา ระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2593

ที่มา : กรมกิจการเศรษฐกิจและสังคมของสหประชาชาติ (UNDESA), World Population

จากแผนภาพสังเกตได้ว่า กระบวนการเกิดสังคมผู้สูงอายุนั้นเกิดขึ้นทั้งในประเทศพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนา ทว่าใช้ระยะเวลาแตกต่างกัน ส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากประเทศพัฒนา มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ ประชาชนส่วนใหญ่จึงเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขและโรงพยาบาลได้อย่างสะดวกทั่วถึง อีกทั้งทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชนยังให้ความสำคัญกับสุขภาพของประชาชน อาทิ อาหารการกิน สุขอนามัย ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีกว่าประเทศกำลังพัฒนา จึงมีแนวโน้มที่จะมีอายุยืนมากขึ้นไปด้วย แต่อัตราการเกิดมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการวางแผนครอบครัวและคุมกำเนิดมากขึ้น ในขณะที่ประชาชนในประเทศกำลังพัฒนา อย่างเช่น ประเทศในแถบแอฟริกากลับมีอายุขัยเฉลี่ยเพียง 41.5 - 50.7 ปี เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ รัฐบาลในประเทศพัฒนา

ได้มีนโยบายเกี่ยวกับระบบสวัสดิการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุตามกฎหมาย เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในบั้นปลายอย่างมีคุณภาพ รวมไปถึงการก่อตั้งมูลนิธิ องค์กร และหน่วยงานไม่แสวงหาผลกำไรเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญและบุคคลทั่วไปที่มีจิตอาสา เข้ามาเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถใช้ชีวิตได้ด้วยตนเอง

ขณะที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาใช้เวลาสั้นกว่าในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วกว่าประเทศอื่นในอาเซียน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่าประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2547 - 2548 ซึ่งจากการสำรวจในขณะนั้นพบว่ามีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ 16.6 ในปี พ.ศ. 2561 (กรมกิจการผู้สูงอายุ) ซึ่งคาดว่าประเทศไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในอีก 5 ปีข้างหน้า

จากรายงาน “การศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบเชิงนโยบายต่อการพัฒนาประเทศจากผลการคาดประมาณประชากรของไทย พ.ศ. 2553 - 2583” จัดทำโดย คณะอนุกรรมการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ¹⁶ (สศช.) (2556) ยังคาดการณ์ว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด¹⁶ ในปี พ.ศ. 2575 องค์กรสหประชาชาติคาดการณ์ว่า ปี พ.ศ. 2583 ทุกประเทศในอาเซียนจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

สรุปได้ว่า นิยามของผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศและมีการกำหนดเกณฑ์ที่แตกต่างกัน สำหรับประเทศไทยนั้น ตามกฎหมายถือเอาผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างประชากรถือได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว

2.1.2 การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรไทย

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาประมาณ 14 ปี ส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากจำนวนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สวนทางกับอัตราการเสียชีวิตที่ลดต่ำลง ขณะเดียวกันอัตราการเกิดและอัตราการเจริญพันธุ์ก็ลดลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร โดยเฉพาะในสัดส่วนของผู้สูงอายุที่กำลังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่ส่งผลให้อัตราการตายและอัตราการเกิดของประชากรไทยลดลงมาจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี การดำเนินการด้านสาธารณสุข การขยายบริการทางการแพทย์ เพิ่มศูนย์บริการและโรงพยาบาล เกษีขกรรมที่สามารถรักษาโรค ตลอดจนควบคุมโรคติดต่อร้ายแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คนมีอายุยืนยาวขึ้น อัตราการตายจึงลดน้อยลง โดยเฉพาะอัตราการตายก่อนวัย (Pre mature death) (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560)

¹⁶ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565)

นอกจากนั้น การพัฒนาของเศรษฐกิจและสังคมเองก็มีส่งผลต่อการควบคุมจำนวนประชากร เช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น จึงเริ่มรู้จักการวางแผนครอบครัว รวมทั้งเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการมีบุตร ดังที่เห็นได้จากค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่มีแนวโน้มจะแต่งงานน้อยลง มีบุตรน้อยลง และครองโสดมากขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ ทำให้อัตราการเจริญพันธุ์รวบยอด จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีจะให้กำเนิดตลอดวัยเจริญพันธุ์ลดลง จากข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583 ซึ่งให้เห็นว่า อัตราการเพิ่มของประชากร โดยรวมมีแนวโน้มลดลงจนติดลบ โดยเริ่มติดลบในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2568 - 2573 เป็นต้นไป ในขณะที่อัตราการเพิ่มของประชากรสูงอายุแม้ว่าจะมีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงอยู่ในระดับที่สูงกว่าอัตราการเพิ่มประชากรรวมค่อนข้างมาก อันเป็นผลมาจากอัตราเจริญพันธุ์ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว¹⁷

ตารางที่ 2: จำนวนและอัตราสัดส่วนร้อยละของประชากรวัยเด็ก วัยแรงงานและวัยสูงอายุ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2513 – 2583

ประชากร	พ.ศ. 2513	พ.ศ. 2533	พ.ศ. 2553	พ.ศ. 2573	พ.ศ. 2583
วัยเด็ก (ต่ำกว่า 15 ปี)	15.5 ล้าน 45.1%	15.8 ล้าน 29.0%	12.7 ล้าน 19.2%	9.8 ล้าน 14.8%	8.2 ล้าน 12.8%
วัยทำงาน (15-59 ปี)	17.2 ล้าน 50.0%	34.7 ล้าน 63.7%	44.8 ล้าน 67.9%	38.8 ล้าน 58.6%	35.2 ล้าน 55.1%
วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	1.7 ล้าน 4.9%	4.0 ล้าน 7.3%	8.5 ล้าน 12.9%	17.6 ล้าน 26.6%	20.5 ล้าน 32.1%
ทุกกลุ่มอายุ	34.4 ล้าน	54.5 ล้าน	66.0 ล้าน	66.2 ล้าน	63.9 ล้าน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะของโครงสร้างอายุของประชากรไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 – 2553 จะพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กล่าวคือ โครงสร้างประชากรไทยในปี พ.ศ. 2513 นั้นมีลักษณะเป็นรูปทรงพีระมิดฐานกว้าง อันบ่งชี้ถึงสัดส่วนของประชากรวัยเด็กที่มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45 ของประชากรทั้งหมด ขณะที่วัยทำงานหรือวัยแรงงานเป็นแกนกลางของพีระมิด ทำหน้าที่ขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนยอดแหลมของพีระมิดเปรียบเสมือนกลุ่มประชากรผู้สูงอายุที่มีสัดส่วนน้อยที่สุด นั่นคือ มีเพียงร้อยละ 5

เมื่อ 50 ปีก่อน อัตราการเพิ่มประชากรเคยสูงมากเกินร้อยละ 3 ต่อปี แต่ปัจจุบันลดลงเหลือร้อยละ 0.5 ต่อปี และแนวโน้มจะลดต่ำลงและมีอัตราเข้าใกล้ศูนย์ หรืออาจจะติดลบหลังปี พ.ศ.

¹⁷ มุลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2555). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุภาษาไทย. น. 9

2569 ส่วนอัตราเจริญพันธุ์รวมหรือจำนวนบุตรเฉลี่ยต่อสตรีคนหนึ่งตลอดด้วยเจริญพันธุ์ ซึ่งเคยสูงมากกว่า 5 คนก่อนมีโครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ ได้ลดลงเหลือ 1.6 คนในปี พ.ศ. 2553 และจะเป็น 1.3 คนในปี พ.ศ. 2583 อย่างไรก็ตาม สังคมไทยในปัจจุบันกลับมอบพื้นที่และโอกาสในการดำรงชีวิตให้แก่เด็ก วัยรุ่น และวัยทำงานมากกว่าผู้สูงอายุมาโดยตลอด ส่วนหนึ่งเป็นเพราะอิทธิพลของค่านิยมและมโนทัศน์ต่อผู้สูงอายุแบบเก่า กล่าวคือ แม้ว่าผู้สูงอายุจะได้รับการยกย่องและเป็นที่เคารพนับถือในกลุ่มคนรุ่นหลัง แต่คนไทยยังยึดติดกับกรอบความคิดเดิมที่ว่าผู้สูงอายุมักจะประสบกับภาวะถดถอยทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ จึงไม่ควรทำงานหนัก แต่ควรจะได้พักผ่อนอยู่กับบ้านเฉย ๆ เพื่อให้ลูกหลานดูแลมากกว่า ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ต้องการการพึ่งพิงสูงหรือกระทั่งเป็นภาระของสังคม ในทางกลับกันการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งด้านการศึกษา ด้านแรงงาน ด้านสิ่งแวดล้อม และสวัสดิการผู้สูงอายุ จึงเป็นความท้าทายที่ประเทศไทยจะต้องเร่งดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างจริงจัง หาทางเพิ่มโอกาสให้กับผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น เช่น มีกลไกเพื่อสร้างความมั่นคงด้านรายได้ สนับสนุนทัศนคติใหม่ต่อผู้สูงอายุ พัฒนาการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและระบบขนส่งสาธารณะ เป็นต้น เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560)

สรุปได้ว่าประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาประมาณ 14 ปีแล้ว สำหรับสังคมไทยผู้สูงอายุจะได้รับการยกย่องและเป็นที่เคารพนับถือในกลุ่มคนรุ่นหลัง แต่คนไทยยังยึดติดกับกรอบความคิดเดิมที่ว่าผู้สูงอายุมักจะประสบกับภาวะถดถอยทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ จึงไม่ควรทำงานหนัก แต่ควรจะได้พักผ่อนอยู่กับบ้านเฉย ๆ เพื่อให้ลูกหลานดูแลมากกว่า ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ต้องการการพึ่งพิงสูง หรือกระทั่งมองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม

2.1.3 ทัศนคติต่อผู้สูงอายุในสังคมไทย

วลีที่ว่า “เวลาไม่เคยคอยใคร” คือ คำกล่าวที่มักถูกหยิบยกมาเป็นข้อคิดเตือนใจให้รู้คุณค่าของเวลาและมุ่งมั่นตั้งใจทำหน้าที่ในปัจจุบันให้ดีที่สุด คนยุคใหม่จึงพยายามหาทางจัดสรรความสมดุลระหว่างชีวิตกับการงานภายใต้กฎกติกาของสังคมที่มีนาฬิกาเป็นตัวกำหนด บทเรียนจากคนรุ่นก่อนสอนให้รู้ว่ายิ่งเรารบงการให้ร่างกายทำงานหนักเท่าไร สุขภาพก็ยิ่งบั่นทอนลงไปเท่านั้น ขณะเดียวกัน คงยากจะปฏิเสธว่าความชราภาพเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่หลายคนพยายามปฏิเสธมาโดยตลอด ทุกขณะที่เวลาล่วงเลย ร่างกายของมนุษย์ที่ผ่านวัยเจริญเติบโตจะเข้าสู่ภาวะเสื่อมสภาพลงไปทีละน้อย ส่งผลให้ระบบการทำงานของอวัยวะและฮอร์โมนในร่างกายไม่สามารถทำงานได้เหมือนเคย ซึ่งอาจหมายถึงโอกาสของการดำรงชีวิตที่ลดน้อยลงไปด้วย กระบวนการชรา (Aging) จึงถูกมองว่าเป็นอุปสรรคที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงชีวิต ทั้งรูปลักษณ์ภายนอก เช่น ผมขาว ริ้วรอยบนใบหน้า ผิวหนังเหี่ยวย่น รวมทั้งภายในร่างกาย ซึ่งอาจแสดงผ่านอาการเจ็บป่วยและความผิดปกติของร่างกาย

เช่น มองเห็น หรือได้ยินไม่ชัด เคลื่อนไหวทรงตัวลำบาก ปวดเมื่อยตามข้อ ป่วยง่าย หัวใจเต้นช้าลง หรือแม้แต่ประสิทธิภาพการทำงานทางด้านจิตใจลดน้อยลง ด้วยเหตุนี้ ความแก่ชราจึงเป็นสิ่งที่ไม่น่าถวิลหาเท่าไรนัก (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560)

จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในไทย พ.ศ. 2554 พบว่าช่วงวัยนี้มักมีปัญหาด้านสุขภาพ มีโรคประจำตัว เจ็บป่วยและเสี่ยงต่อโรคเรื้อรังได้ง่าย โรคที่พบในผู้สูงอายุไทยมากที่สุด คือ ความดันโลหิตสูง ไชมันในเส้นเลือดสูง และคอเลสเตอรอลสูง คิดเป็นร้อยละ 17 รองลงมาคือ โรคเบาหวาน ร้อยละ 8 โรคเก๊าท์ รูมาตอยด์ ปวดเรื้อรังตามคอ หลัง และเข่า ร้อยละ 5 นอกจากนี้ ร้อยละ 47.4 ของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมการสำรวจยอมรับว่ามีปัญหาด้านการมองเห็น โดยปัญหาดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ ผู้สูงอายุหญิงมีแนวโน้มประสบปัญหาดังกล่าวมากกว่าเพศชาย และผู้ที่อาศัยในเขตเมืองมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหามากกว่าในเขตชนบท ส่วนร้อยละ 15 ของผู้สูงอายุมีปัญหาด้านการได้ยิน โดยเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย รวมทั้งผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตชนบทจะมีปัญหาสูงกว่าในเขตเมือง เมื่อสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย ทำให้ผู้สูงอายุควบคุมการเคลื่อนไหวได้น้อยลง และอาจประสบอุบัติเหตุพลัดตกหกล้ม ซึ่งอาจนำไปสู่ความพิการและผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในทุกด้าน เช่น การประกอบอาชีพ รายได้ และความมั่นคง

อย่างไรก็ตาม ทางกรมแพทย์เปิดเผยว่าความชราไม่ได้เกิดขึ้นเมื่ออย่างเข้าสู่อายุ 60 ปี หากเริ่มตั้งแต่ช่วงวัย 30 ปี โดยเซลล์และอวัยวะในร่างกายจะเริ่มเสื่อมสภาพ ทว่าอัตราการเกิดความชราของแต่ละบุคคลนั้นเกิดขึ้นไม่เท่ากัน วรากรณ์ สามโกเศศ (2558) ได้นำเสนอประเด็นว่า อายุเท่ากันแต่แก่ไม่เท่ากัน พร้อมอธิบายว่าอายุของมนุษย์แบ่งออกเป็น อายุตามจำนวนปีที่เกิด (Actual Age) กับ อายุเชิงชีว (Biological Age) เช่น บางคนมีอายุเชิงชีวสูงกว่าอายุจริง จึงมีอัตราการแก่สูง เพราะร่างกายแก่กว่าวัย ซึ่งอาจเป็นผลจากการป่วยเป็นโรคและทำให้ระบบการทำงานของร่างกายเสื่อมสภาพตามไปด้วย อาทิ โรคหัวใจ โรคไต โรคเบาหวาน เป็นต้น

ดวงฤดี ลาสุชะ (2553) ได้ระบุถึงความเสื่อมของร่างกายของผู้สูงอายุว่า ร่างกายของผู้สูงอายุมีลักษณะของการเสื่อมสภาพ ทั้งหมด 14 ด้าน ได้แก่ ไบหน้า สมอง ตา หู ประสาทรับรสและกลิ่น หัวใจ ปอด ลำไส้ใหญ่ กล้ามเนื้อ กระดูก ข้อกระดูกเพราะปัสสาวะ ต่อมลูกหมาก และต้านมดลูกและรังไข่ ผู้วิจัยได้เลือกเอาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินมาอธิบาย ดังนี้

- **ด้านสมอง** เซลล์สมองลดจำนวนลงเมื่ออายุมากขึ้น เนื้อสมองฝ่อลง (brain atrophy) การส่งกระแสประสาทช้าลง ทำให้การตอบสนองช้าลง สมองส่วนความจำระยะสั้น (recent memory) ทำงานแย่ ทำให้มีอาการหลงลืมง่าย สับสน นอกจากนี้ เส้นเลือดที่ไปเลี้ยงสมองยังมีการแข็งตัว ขาดความยืดหยุ่น อาจส่งผลให้เกิดภาวะอัมพฤกษ์ อัมพาต (stroke) จากภาวะสมองขาดเลือด

- ตา อายุประมาณ 40 ปี เป็นช่วงเวลาที่กล้ามเนื้อยัดเลนส์ตาเริ่มเสื่อม เลนส์แข็งขึ้น เสียความยืดหยุ่น โฟกัสภาพได้ช้าลง เกิดภาวะสายตาวายจากอายุ (presbyopia) มีอาการมองใกล้ไม่ชัด นอกจากนี้เมื่ออายุมากขึ้นการผลิตน้ำตาอาจลดลง จนมีภาวะตาแห้งได้ และหลังอายุ 60 ปี เลนส์ตาก็จะขุ่นทึบ และแข็งขึ้น เรียกว่าเป็นโรคต้อกระจก (cataract) มีอาการตาพร่ามัว มองไม่ชัดทั้งใกล้และไกล หรืออาจเห็นสีเปลี่ยนแปลงไป
- หู เมื่ออายุมากขึ้น เยื่อแก้วหูหนาตัวขึ้น รวมทั้งส่วนประกอบของกระดูกหูแข็งขึ้น (ear ossicles) ทำให้สูญเสียการได้ยิน (presbycusis)
- กล้ามเนื้อ เซลล์กล้ามเนื้อของเรานั้นไม่สามารถสร้างใหม่เพื่อทดแทนส่วนที่สึกหรอได้ ซึ่งการเสื่อมของกล้ามเนื้อในผู้สูงอายุเกิดจากการไม่ได้ใช้งานกล้ามเนื้อนั้น ๆ ทำให้เซลล์กล้ามเนื้อลดขนาดลง กล้ามเนื้ออ่อนแรง
- กระดูก ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดความเสื่อมของกระดูกในผู้สูงอายุคือการสูญเสียมวลกระดูก เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของเซลล์สร้างกระดูก (osteoblast) และเซลล์สลายกระดูก (osteoclast) ทำให้เกิดภาวะกระดูกพรุน (osteoporosis) ทำให้กระดูกเปราะแตกง่ายขึ้น ซึ่งพบในผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย
- ข้อ ภาวะข้อเสื่อมในผู้สูงอายุ เกิดจากการสูญเสียกระดูกอ่อนรอบข้อ พื้นผิวข้อไม่เรียบ เอ็นยึดข้อหดแข็ง และมีการลดลงของน้ำในข้อ ทำให้มีอาการปวดข้อ ข้อฝืด รับน้ำหนักได้ลดลง ส่งผลให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ลดลง

เมื่อพิจารณาจากความเสื่อมของร่างกายผู้สูงอายุ จากการแบ่งลักษณะของ ดวงฤดี ลาสุชะ (2553) ข้างต้น จะเห็นได้ว่าความอ่อนแอทางชีวภาพของผู้สูงอายุ อาทิ อาการหลงลืมง่าย หรือความเปลี่ยนแปลงทางสายตาที่มีอาการตาพร่ามัว มองไม่ชัดทั้งใกล้และไกล หรือการสูญเสียการได้ยิน หรือภาวะอ่อนแรงของกล้ามเนื้อ กระดูกและภาวะข้อเสื่อมซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองลดลง มีความจำเป็นต้องพึ่งพิงบุคคลในครอบครัวหรือผู้ดูแล ซึ่งความอ่อนแอทางร่างกายนี้ที่ทำให้ผู้สูงอายุเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม หรือการถูกละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุได้

2.1.4 ความสำคัญของผู้สูงอายุ

สังคมไทยในอดีตให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ด้วยเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ทรงความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ที่ดีมีคุณค่าที่ถ่ายทอดไปสู่รุ่นหลัง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม อีกทั้งการพัฒนาวิทยาการและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทำให้เกิดคำถามเกิดขึ้นว่า คนไทยในยุคโลกาภิวัตน์ที่เติบโตมาในบริบทของสังคมไทย ยังคงให้คุณค่าผู้สูงอายุ เหมือนในอดีตที่ผ่านมาหรือไม่ โดยเฉพาะผู้ที่เติบโตมาพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่การให้คุณค่ากับสิ่งต่าง ๆ เริ่มเปลี่ยนแปลงไป การ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมน่าจะส่งผลกระทบต่อความคิด ความเชื่อของสังคมและทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุไม่มากนัก

ศูนย์วิจัยสังคมสูงอายุ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) (2556) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน เรื่อง “ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุไทย” พบว่า ในภาพรวมประชาชน ร้อยละ 69.75 มีทัศนคติเฉลี่ยในเชิงบวก หรือเห็นว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า ขณะที่ร้อยละ 30.25 มีทัศนคติเฉลี่ยในเชิงลบ หรือเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ เมื่อจำแนกทัศนคติตามประเด็นด้านต่าง ๆ พบว่า ด้านร่างกาย ประชาชน ร้อยละ 59.11 ระบุว่า แข็งแรง ขณะที่ร้อยละ 40.89 ระบุว่า อ่อนแอ ร้อยละ 63.99 ระบุว่า ทำงานได้ ขณะที่ร้อยละ 36.01 ระบุว่า ทำงานไม่ได้ ด้านสมอง ร้อยละ 54.01 ระบุว่า หลงลืม ขณะที่ ร้อยละ 45.99 ระบุว่า ความจำดี ด้านจิตใจ ร้อยละ 59.99 ระบุว่า แจ่มใส ขณะที่ร้อยละ 40.01 ระบุว่า ซึมเศร้า ร้อยละ 73.69 ระบุว่า สามารถพึ่งพาได้ ขณะที่ร้อยละ 26.31 ระบุว่า ไม่สามารถพึ่งพาได้ ร้อยละ 80.76 ระบุว่า ควรอยู่กับลูกหลาน ขณะที่ร้อยละ 19.24 ระบุว่า ควรอยู่กับกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง ด้านพฤติกรรม ร้อยละ 74.85 ระบุว่า น่าเคารพ ขณะที่ร้อยละ 25.15 ระบุว่า น่ารำคาญ และด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 62.68 ระบุว่า เลี้ยงตัวเองได้ ขณะที่ร้อยละ 37.32 ระบุว่า เลี้ยงตัวเองไม่ได้ สำหรับด้านทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุเฉลี่ยในภาพรวมทุกด้าน เท่ากับ 3.99 คะแนน (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.99) จากคะแนนเต็ม 6 คะแนน ซึ่งมีระดับทัศนคติอยู่ในเกณฑ์ มีคุณค่า จากผลการสำรวจ ส่วนใหญ่ ประมาณ ร้อยละ 60 ของประชาชนเห็นว่าผู้สูงอายุมีคุณค่าในทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านพฤติกรรม ด้านเศรษฐกิจ มีเพียงด้านสมอง ที่ประชาชน ร้อยละ 54 เห็นว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ คือมีความจำที่ไม่ค่อยดี ซึ่หลง ซึ่ลืม ขณะที่ร้อยละ 46 ยังเห็นว่าผู้สูงอายุความจำดี ทั้งนี้ ประชาชนยังมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุเฉลี่ยในภาพรวมทุกด้าน เท่ากับ 3.99 คะแนน ซึ่งถือว่ายังอยู่ในเกณฑ์มีคุณค่า

นนทรี วงษ์วิจารณ์ (2556) ได้ศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเรื่อง “ทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุ การดูแลตนเอง ทักษะทางสังคมและความผาสุกในชีวิต ของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอภูกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี” โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 296 คน พบว่าผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างอธิบายทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุด้านสังคมว่า ผู้สูงอายุไม่ควรเก็บตัวลำพัง ต้องมีการเข้าสังคม รู้สึกว่าผู้สูงอายุมีคุณค่า และเป็นที่ปรึกษาที่ดีที่สุดต่อบุคคลอื่น แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุคือบุคคลที่มีคุณค่าต่อคนรุ่นหลังเป็นปราชญ์ของสังคมและมีการรักษาบทบาททางสังคมไว้ ส่วนทัศนคติต่อการเป็นผู้สูงอายุด้านร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง พบว่ายังมีความคิดเห็นเชิงลบต่อภาพลักษณ์ เช่น ผิวหนัง สิว และอารมณ์ที่ยังมีความวิตกกังวลเหงาและซึมเศร้ามากกว่าคนวัยอื่น ทั้งนี้เป็นผลจากความเข้าใจยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการปรับตัวของแต่ละบุคคลได้มากน้อยแตกต่างกัน (Eagly, 1993 อ้างถึงในนนทรี วงษ์วิจารณ์, 2556) ผู้สูงอายุมีการดูแลตนเองอยู่ใน

ระดับสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสอดคล้องกับการมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีทักษะทางสังคมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจด้วยวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมชนบทที่มีความผูกพันใกล้ชิด ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการรวมกลุ่มเพื่อเป็นที่ปรึกษาซึ่งกันและกัน และการมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น/เพื่อนบ้านทั้งวัยเดียวกันและต่างวัย เป็นผู้ถ่ายทอดขนบธรรมเนียม จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตระดับสูง ทั้งนี้ อาจเพราะลักษณะการอยู่อาศัยแบบครอบครัวขยาย ผู้สูงอายุได้อยู่ร่วมกับคู่สมรสและลูกหลาน ย่อมได้รับความเคารพรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่นอกจากนี้การคงบทบาททางสังคม โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชมรม หรือชุมชน ทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม ยังช่วยให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นต้น

ณัชชา ตระการจันทร์ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเรื่อง “ทัศนคติต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี” โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 244 คน ผ่านแบบวัดทัศนคติต่อผู้สูงอายุ โดยกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุเชิงบวกสูงสุดที่ร้อยละ 4.41 คือเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าในการจัดงานพิธีต่างๆ คิดว่าผู้สูงอายุจะเป็นที่ปรึกษาได้อย่างดี รองลงมาคือเห็นด้วยอย่างยิ่งที่เมื่อเห็นผู้สูงอายุทำงานหนักแล้วรู้สึกสงสาร พบร้อยละ 4.39 และเห็นด้วยอย่างยิ่งเช่นเดียวกัน ว่าการถกเถียงกับผู้สูงอายุโดยใช้ถ้อยคำรุนแรง เป็นเรื่องที่ไม่สมควร พบร้อยละ 4.34 ทั้งนี้พบกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยบ้าง ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม พบร้อยละ 4.14 ส่วนในด้านทัศนคติต่อผู้สูงอายุเชิงลบในระดับไม่ค่อยเห็นด้วย โดยมีทัศนคติไม่เห็นด้วยเมื่อเห็นสภาพร่างกายของผู้สูงอายุแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกรังเกียจ พบร้อยละ 4.19 รองลงมาคือไม่ค่อยเห็นด้วยว่ารู้สึกหงุดหงิดเมื่อรับฟังปัญหาจากผู้สูงอายุที่ระบายความในใจ ร้อยละ 3.91 ถัดมาไม่ค่อยเห็นด้วยที่คิดว่าผู้สูงอายุไม่ควรเป็นผู้นำเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี เพราะความจำเสื่อม ร้อยละ 3.74 และไม่ค่อยเห็นด้วยที่คิดว่าจำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้นเป็นภาระให้กับสังคมมากขึ้น พบร้อยละ 3.67 เป็นต้น

ในขณะที่ บุชญา วงษ์ชวลิตกุล (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เรื่อง “ความรู้และทัศนคติของผู้ดูแลผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้ดูแลผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์โพธิ์กลางและสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ์วัดม่วง จังหวัดนครราชสีมา” โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 คน พบว่า ผู้ดูแลผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงบวกภาพรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.14, SD = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงบวกใน 5 ประเด็นแรกที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) คิดว่าการมีบุคคลสูงอายุในครอบครัวทำให้เกิดความอบอุ่นและรักใคร่ปรองดองกัน 2) คิดว่าผู้สูงอายุต้องการผู้ดูแลที่นุ่มนวลมากกว่าความรวดเร็ว 3) คิดว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม 4) คิดว่าผู้สูงอายุควรมีโอกาสได้ใช้วาระสุดท้ายของชีวิตกับครอบครัว และ 5) ในการจัดงานพิธีต่างๆ คิดว่าผู้สูงอายุจะเป็นที่ปรึกษาได้อย่างดี ส่วนในด้านทัศนคติเชิงลบนั้น พบว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงลบภาพรวมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.29, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงลบในประเด็นแรกที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การ

คิดว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มักเชื่อในความคิดของตนเอง ในประเด็นต่อมาในระดับปานกลาง คือคิดว่าจำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้นเป็นภาระให้กับสังคมมากขึ้น และใน 3 ประเด็นต่อมาในระดับน้อย ได้แก่ 1) การคิดว่าผู้สูงอายุมักมีความคิดคล้ายๆกัน ควรอาศัยอยู่รวมกันเฉพาะกลุ่ม โดยแยกจากคนกลุ่มอื่น 2) คิดว่าผู้สูงอายุไม่ควรมีบทบาทในการประกอบธุรกิจ และปกครองบ้านเมือง และ 3) คิดว่าเป็นการสายเกินไปในการปรับปรุงตัวเองของผู้สูงอายุในการได้รับบริการความรู้ด้านสุขศึกษา, การรับประทานอาหาร, การออกกำลังกาย เป็นต้น

การเกิดเจตคติเชิงลบนั้นเกิดจากภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุที่ปรากฏมักถูกนำเสนอในด้านลบ เช่น มีภาวะทุพพลภาพ เปราะบาง อ่อนแอ เจ็บป่วย เป็นภาระต้องพึ่งพิงผู้อื่นความไม่ทันกับเทคโนโลยีหรือความไม่ยืดหยุ่นในการทำงานเป็นคนแก่ยึดติด ล้าสมัย ยากจน ทำอะไรไม่ได้ แยกตัวจากสังคม สุขภาพไม่ดี การทำหน้าที่บกพร่องซึ่งนำไปสู่การเลือกปฏิบัติและการรังเกียจอันเนื่องมาจากอายุ (ageism) และเหมารวมว่าผู้สูงอายุมีลักษณะที่เหมือนกัน (Stereotype) ก่อให้เกิดมายาคติ (myth) ซึ่งหมายถึงความเชื่อที่ผิดๆ ต่อผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่ออุปสรรคต่อการดูแลผู้สูงอายุ การบำบัดรักษา และเป็นที่มาของผลข้างเคียงของการดูแลรักษา (ผ่องพรรณ อรุณแสง, 2554) ผู้สูงอายุรู้สึกเสียความภาคภูมิใจในตัวเองของผู้สูงอายุ คิดว่าตนเองน่ารังเกียจ น่าเบื่อ ซึมเศร้าหมดกำลังใจ นอกจากนี้ยังมี การแบ่งแยกกลุ่มวัย (Age discrimination) ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการได้รับบริการหรือการรักษาที่ไม่เท่าเทียม การแบ่งแยกที่เกิดกับกลุ่มผู้สูงอายุเกิดจากแนวคิดที่ว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถลดลงทั้งด้านร่างกายและสติปัญญา ในขณะที่วัยอื่น ๆ สามารถทำได้มากกว่าการเกิดปัญหาทัศนคติเชิงลบต่อความชราเกิดจากการตัดสินใจว่าผู้สูงอายุเหมือนกัน

วณิดา มงคลสินธุ์ (2557) ได้ทำการศึกษาทัศนคติของพยาบาลต่อการดูแลผู้สูงอายุ ระบุว่าภาพรวมที่สะท้อนถึงอคติต่อผู้สูงอายุที่เป็นลบ (negative prejudice) และส่งผลให้เกิดเจตคติที่เป็นลบ ได้แก่

- 1) ความเจ็บป่วยทางร่างกาย (physical illness) ส่วนใหญ่มองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ป่วย ไม่มีความสามารถ สุขภาพไม่ดี และมีความเชื่อว่าผู้สูงอายุจะมีความเจ็บป่วยแบบเฉียบพลันมากกว่าผู้ที่อ่อนวัยกว่า
- 2) ความเจ็บป่วยทางจิตใจ (Mental illness) ส่วนใหญ่มองว่าผู้สูงอายุเป็นผู้สูงอายุ คือคนแก่ ซึ่งความแก่เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และรักษาไม่หาย ซึ่งความเชื่อเช่นนี้ค่อนข้างอันตราย และอาจนำไปสู่การไม่สนใจในการให้การป้องกันและรักษาในโรคหรือภาวะที่สามารถป้องกันและแก้ไขได้
- 3) การแยกตัว (Isolation) เชื่อว่าผู้สูงอายุต้องแยกตัวออกจากสังคม โดดเดี่ยวและอยู่คนเดียว

- 4) การเก็บกด (Depression) ด้วยความเชื่อว่าผู้สูงอายุ คือผู้ป่วย ไม่มีประโยชน์ เป็นคนแก่ ที่เจียบเหงาและยากจน ทำให้เกิดความเข้าใจที่ผิด ตอกย้ำผู้สูงอายุให้เกิดความรู้สึกที่นำไปสู่อาการเก็บกดจริง
- 5) ความจน (Poverty) เชื่อว่าผู้สูงอายุคือ คนจนที่ไม่ได้ทำงาน ไม่มีรายได้
- 6) การสร้างผลผลิตให้สังคม (Contribution to society) เชื่อว่าผู้สูงอายุไม่สามารถเพิ่มผลผลิตให้กับสังคมได้ เป็นภาระให้กับสังคม

ความเข้าใจและความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่อคติและเจตคติที่เป็นลบต่อผู้สูงอายุ และหลายครั้งที่ผู้สูงอายุพูดหรือบอกถึงอาการผิดปกติของตนเองจะถูกมองเสมือนผู้สูงอายุบ่น และเข้าใจไปว่าเป็นอาการปกติของกระบวนการของผู้สูงวัย ดังนั้นบุคลากรทางสุขภาพรวมทั้งพยาบาลจะชอบที่จะให้การดูแลผู้ที่อ่อนวัยกว่าเพราะรักษาแล้วเชื่อว่าจะดีขึ้นได้ผิดกับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความสนใจในประเด็นการเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุที่เข้าถึงได้ยากมากกว่าการคิดแก้ไขเพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงบริการได้อย่างสะดวก แม้กระทั่งการจ้างงาน ถ้าอายุ 60 ไปแล้ว คุณค่าของการจ้างงานจะลดลงทันทีไม่สนใจว่าจะทำงานได้ดีหรือไม่ก็ตาม กระทั่งการอยู่อาศัยผู้สูงอายุจะถูกจัดการให้ไปอยู่ด้วยกัน รวมกัน โดยเฉพาะในต่างประเทศจะมี nursing home หรือ apartment หรือที่พักอาศัยที่ให้ผู้สูงอายุอยู่ด้วยกัน ส่วนในประเทศไทย บ้านบางแคก็เป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุกลัว ไม่อยากอยู่ และไม่เลือกที่จะไปอยู่ ขณะที่ผู้ให้ บริการมองว่าเป็นสถานที่ที่ดีที่สุดสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแล โดยไม่สนใจความต้องการของผู้สูงอายุ (วณิดา มงคลสินธุ์, 2557)

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุมีการให้คำนิยามที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ และมีการกำหนดเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป สำหรับประเทศไทยนั้น ตามกฎหมายถือเอาอายุเกิน 60 ปี เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างประชากรแล้ว ถือได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุแล้ว สำหรับสังคมไทยนั้น ผู้สูงอายุจะได้รับการยกย่องและเป็นที่เคารพนับถือในกลุ่มคนรุ่นหลัง แต่คนไทยยังยึดติดกับกรอบความคิดเดิมที่ว่าผู้สูงอายุมักจะประสบกับภาวะถดถอยทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ จึงไม่ควรทำงานหนัก แต่ควรจะได้พักผ่อนอยู่กับบ้านเฉย ๆ เพื่อให้ลูกหลานดูแลมากกว่า ส่งผลให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ว่าเป็นบุคคลที่ต้องการพึ่งพิงสูง หรือกระทั่งเป็นเกิดเจตคติเชิงลบมองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม นำไปสู่การเลือกปฏิบัติ ก่อให้เกิดมายาคติหรือความเชื่อที่ผิด ๆ ต่อผู้สูงอายุที่ส่งผลกระทบต่อ การดูแลผู้สูงอายุ การบำบัดรักษาและเป็นที่มาของผลข้างเคียงของการดูแล

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ

ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

ในช่วงระยะเวลาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ได้เกิดระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ซึ่งก่อตัวขึ้นในประเทศเยอรมนี เมื่อ ค.ศ. 1920 (พ.ศ. 2463) และดำเนินต่อไปจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยระบอบการปกครองดังกล่าวได้มีการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน เกิดการทำลาย

ล้างชีวิต และศักดิ์ศรีของมนุษย์กันอย่างกว้างขวาง จึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติระดับนานาชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะการเคารพสิทธิมนุษยชนนับเป็นหนทางสำคัญที่จะนำไปสู่สันติภาพ และความสงบสุขของโลก (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ, 2561)

ดังนั้น จึงมีการดำเนินการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น โดยภายหลังการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติแล้วในวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) ได้มีการรับรองกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) โดยมติที่ประชุมใหญ่ ในกฎบัตรนี้มีข้อความหลายตอนที่แสดงถึงความมุ่งมั่นของสหประชาชาติในการทำหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในปีต่อมา ช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) สหประชาชาติได้ตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (The Commission on Human Rights) ให้อยู่ภายใต้คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council หรือ ECOSOC) ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนได้เรียกประชุมเป็นครั้งแรก และได้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างเอกสารสหประชาชาติเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมมนุษยชน ทั้งนี้ คณะกรรมการร่างปฏิญญา ได้มีการประชุมหลายครั้งและได้นำเสนอร่างปฏิญญาให้สมัชชาใหญ่สหประชาชาติลงมติยอมรับและประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ด้วยคะแนนเสียง 48 เสียง ไม่มีเสียงคัดค้าน และประเทศ ซาอุดีอาระเบียและแอฟริกาใต้ดออกเสียง สำหรับประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่ให้การรับรอง (พีระศักดิ์ พอจิต, 2555: 2) ซึ่งถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับ (กรมองค์การระหว่างประเทศ, 2551) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสุดในการประกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยประชาคมโลกได้สร้างระบบความสัมพันธ์ในการปฏิบัติต่อกันของบรรดารัฐต่างๆ ผ่านปฏิญญาสากล (ทศพล ทรรศนกุลพันธ์, 2557: 79)

ทั้งนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมีทั้งหมด 30 ข้อบท แบ่งได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้ (กิตติ บดี ไยพุล, 2559: 9)

ส่วนที่หนึ่ง เจตนารมณ์และหลักการ ปรากฏตามคำปรารภ (Preamble) และข้อ 1-2

ส่วนที่สอง สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นสิทธิที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ (สิทธิที่มีมาแต่ดั้งเดิม) ปรากฏตามข้อ 3-21

ส่วนที่สาม สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิทธิที่ทำให้มนุษย์สะดวกสบายในการดำรงชีวิต (สิทธิที่มีมาแต่ภายหลัง) ปรากฏตามข้อ 22-27

ส่วนที่สี่ ข้อบังคับและการบังคับใช้ ปรากฏตามข้อ 28-30

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human rights) ที่รับรองในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) มีการกล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็น

มนุษย์ และได้มีการบัญญัติถึงสิทธิของผู้สูงอายุ โดยระบุอยู่ในบทบัญญัติที่กล่าวถึงสิทธิของผู้สูงอายุไว้ในมาตรา 25 (1) ดังนี้

“มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับมาตรฐานในการครองชีพที่เหมาะสม เพื่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของเขาและครอบครัวของเขา อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ การแพทย์และบริการทางสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิที่จะได้รับความมั่นคงในกรณีที่ว่างงาน เจ็บป่วย การเสื่อมสมรรถภาพ การเป็นหม้าย ชราภาพหรือความขาดความไม่สะดวกในการดำรงชีวิตอื่นใด ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นที่นอกเหนือการควบคุมของเขา”

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สิทธิของผู้สูงอายุ ได้รับการรับรองอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมานานแล้ว โดยแนวความคิดดังกล่าวเป็นแนวทางให้รัฐสมาชิกทุกรัฐควรปฏิบัติตามหรือนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายใน เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของปฏิญญาสากล แต่อย่างไรก็ตามเนื่องมาจากสถานการณ์ทางการเมืองและการปกครองของในแต่ละรัฐแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน จึงทำให้ศักยภาพในการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้สูงอายุมีขึ้นอย่างไม่เท่าเทียมกัน และด้วยเหตุที่ลักษณะของกฎหมายระหว่างประเทศเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับไม่เคร่งครัดเท่ากฎหมายภายใน จึงทำให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเรื่องต่าง ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอ ซึ่งรวมถึงการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน (ช.ชยรินทร์ เพ็ชฌัญไชย, 2544: 6)

ในส่วนของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ในลำดับที่ 55 เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2489 (ค.ศ. 1946) และเป็นภาคีสถิติสัญญาหลักระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนแล้วจำนวน 7 ฉบับจากทั้งหมด 9 ฉบับ ทำให้เกิดพันธผูกพันในการต้องปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมถึงไปถึงข้อตกลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประชุมระดับโลกด้วย (กระทรวงยุติธรรม, 2556: 1)

โดยประเทศไทยเป็นภาคีสถิติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งสหประชาชาติ ถือเป็นสนธิสัญญาหลัก จำนวน 7 ฉบับ โดยสนธิสัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าจะไม่มี การระบุลงไปเฉพาะกับผู้สูงอายุก็ตามแต่ก็เป็นการคุ้มครองโดยภาพรวม ได้แก่

- **อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW)** (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2561)

มีการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2522 (ค.ศ. 1979) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985)

สาระสำคัญ คือ การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ รวมทั้งการประกันว่าสตรีและบุรุษมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติและดูแลจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน

- **กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง** (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2561: ออนไลน์)

มีการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 (ค.ศ. 1966) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997)

สาระสำคัญ คือ กล่าวถึงพันธกรณีของรัฐด้านสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ รวมทั้งหน้าที่ของบุคคลที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และได้รับสิทธิทั้งด้านพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

- **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ** (Convention on the Rights of Persons with Disabilities-CRPD) (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2561)

มีการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008)

สาระสำคัญ คือ เน้นไปที่การขจัดอุปสรรคจากภายนอก ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของผู้พิการ ตลอดจนการแก้ไขความเสียหายเปรียบทางสังคมของคนพิการ ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ และขัดขวางการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ยังได้จัดทำ**แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (ค.ศ. 2002/ พ.ศ. 2545)** มีการรับรองโดยมติที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2525 (ค.ศ. 1982) ซึ่งที่ประชุมได้ให้การรับรองแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing : MIPAA) ที่ถือได้ว่าเป็นกรอบพันธกรณีด้านผู้สูงอายุขององค์การสหประชาชาติ ที่ประเทศภาคีสมาชิกจะต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติและขับเคลื่อนให้มีความก้าวหน้า ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้กำหนดเงื่อนไขของช่วงเวลาในการติดตามผลที่เป็นความก้าวหน้าของการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing : MIPAA) ทุกระยะ 5 ปี (ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์, 2561)

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (The Madrid International Plan of Action on Ageing : MIPAA) มีสาระสำคัญหลัก ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุกับการ

พัฒนา (Older Persons and Development) (2) สูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ (Advancing Health and well – being into Old Age) และ (3) สร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม (Ensuring Enabling and Supportive Environments) (ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์, 2561)

ยิ่งไปกว่านั้น องค์การสหประชาชาติได้รับรองหลักการ 18 ประการ สำหรับผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2534 (ค.ศ. 1991) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สถานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2561)

การมีอิสระภาพในการพึ่งตนเอง

- 1) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอ ทั้งจากการจัดสรรรายได้ การสนับสนุนช่วยเหลือจากครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการช่วยเหลือตนเอง
- 2) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและโอกาสได้ทำงาน สร้างรายได้ทางอื่นให้กับตนเอง
- 3) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการกำหนดการเกษียณอายุการทำงาน
- 4) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงโครงการฝึกอบรมและโครงการด้านการศึกษาที่เหมาะสม
- 5) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และสามารถที่จะปรับให้เข้ากับสภาพพึ่งพอใจส่วนบุคคลและความสามารถที่เปลี่ยนแปลงไป
- 6) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะพักอาศัยอยู่ที่บ้านของตนเองได้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

- การมีส่วนร่วม

- 7) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิคงอยู่ในสังคม และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดและดำเนินนโยบายที่มีผลโดยตรงต่อความเป็นอยู่อันดีของผู้สูงอายุ รวมทั้งแลกเปลี่ยนความรู้และทักษะกับคนรุ่นใหม่
- 8) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาและพัฒนาโอกาสในการให้บริการแก่ชุมชน และทำงานอาสาสมัครในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถ
- 9) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะก่อตั้งขบวนการหรือสมาคมเพื่อผู้สูงอายุ

- การอุปการะเลี้ยงดู

- 10) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและการปกป้องคุ้มครองจากครอบครัวและชุมชน ตามคุณค่าวัฒนธรรมของแต่ละระบบสังคม
- 11) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงบริการด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อช่วยให้สามารถและคงไว้หรือฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ให้อยู่ในระดับที่สมบูรณ์ที่สุด และเพื่อช่วยป้องกันหรือชะลอการเกิดภาวะเจ็บป่วยอีกด้วย
- 12) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิได้รับบริการทางด้านสังคมและกฎหมาย เพื่อส่งเสริมอิสรภาพในการดำเนินชีวิตการปกป้องคุ้มครองและการอุปการะเลี้ยงดู

- 13) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ ซึ่งจะให้บริการด้านการปกป้องคุ้มครอง การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการกระตุ้นทางด้านจิตใจและสังคม ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและบรรยากาศที่เป็นมิตรตามความเหมาะสมกับสภาพภาพและความต้องการ
- 14) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิมนุษยชนทั้งปวงและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในขณะที่อยู่ในสถานที่ใดหรือในสถานที่ให้บริการดูแลรักษา รวมทั้งพึงได้รับการยอมรับในศักดิ์ศรี ความเชื่อ ความต้องการ และความเป็นส่วนตัว ตลอดจนสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูและคุณภาพชีวิตของตนเอง

- **การบรรลุความต้องการ**

- 15) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะแสวงหาโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่
- 16) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิเข้าถึงแหล่งการศึกษา วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และนันทนาการในสังคม

- **ความมีศักดิ์ศรี**

- 17) ผู้สูงอายุพึงมีสิทธิที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงปลอดภัยปราศจากการถูกแสวงหาผลประโยชน์ ตลอดจนการปฏิบัติอย่างทารุณทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 18) ผู้สูงอายุพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางวัยเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภูมิหลัง ศาสนา ความพิการ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสถานภาพอื่นใด

ในปี พ.ศ.2541 (1998) คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก องค์การสหประชาชาติ ได้จัดประชุมบรรดาประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกที่เมืองมาเก๊า ประเทศจีน และได้ออกปฏิญญามาเก๊าในเรื่องผู้สูงอายุในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก เพื่อประเทศต่างๆทั่วโลก ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ รับรองสิทธิและดำเนินการในเรื่องเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานของการมีอิสระ การมีส่วนร่วม การได้รับการดูแลเอาใจใส่ ความพึงพอใจ และมีศักดิ์ศรีในตนเอง

ในปี พ.ศ. 2542 (1999) องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็น **ปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ (International Year of Older Person)** และจัดตั้งให้วันที่ 1 ตุลาคมของทุกปี เป็น **วันผู้สูงอายุสากล (International Day of Older Persons)** ถือเป็นวันสำคัญของผู้สูงอายุทั่วโลก เพราะแต่ละแห่งทั่วโลกจะได้จัดงานเฉลิมฉลองให้กับผู้สูงอายุ เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ให้คนทั่วไปตระหนักว่าชีวิตที่ผ่านมาผู้สูงอายุได้สร้างคุณประโยชน์ คุณงามความดีไว้มากมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้ระบุ สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นสิทธิที่จำเป็นและสำคัญในการดำรงชีวิต และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิทธิที่ทำให้มนุษย์สะดวกสบายในการดำรงชีวิต และได้บัญญัติสิทธิของผู้สูงอายุ ให้เป็นบุคคลที่มีสิทธิที่จะมีสุขภาพที่ดีและได้รับความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต โดยมีอิสรภาพในการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมและคงอยู่ในสังคม การได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้วยการเข้าถึงบริการด้านการดูแลสุขภาพ ด้านสังคมและกฎหมาย การบรรลุความต้องการ และการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มั่นคงปลอดภัย ไม่ถูกแสวงหาผลประโยชน์

2.1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ

ในอดีต กฎหมายไทยได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้หลายฉบับ ทั้งในรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และกฎหมายระดับพระราชบัญญัติต่างๆ โดยได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในกฎหมายครั้งแรกคือประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499¹⁸ โดยมาตรา 307 บัญญัติว่า ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้ เพราะอายุ ความเจ็บป่วย ภัยพิการหรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสียโดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในมาตรา 398 บัญญัติว่า ผู้ใดกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทารุณต่อเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ซึ่งต้องพึ่งผู้อื่นในการดำรงชีพหรือการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุต่างจากผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพไว้โดยเฉพาะเป็นครั้งแรก โดยบัญญัติให้บุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีที่ไม่มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพ มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ (มาตรา 54)

ต่อมาในปี 2542 เป็นวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเจริญพระชนมายุ 72 พรรษา ประกอบกับองค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลของผู้สูงอายุ และเพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาผู้สูงอายุมาเก๊า ผู้แทนจากองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กรผู้สูงอายุ และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยขึ้น เพื่อให้ถือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันและให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้สูงอายุไทย และทัดเทียมกับคนในทุกวัย มีการประกาศปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเมื่อ 23 มีนาคม 2542 เป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ โดยเฉพาะข้อ 2 และข้อ 8 จากทั้งหมด 9 ข้อ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2552)

- ข้อ 2 ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับ

¹⁸ พระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499

การพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และผู้พิการที่สูงอายุ

- **ข้อ 8** รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรา

กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุเพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

ต่อมาได้มีการกำหนด**พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546**¹⁹ แม้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 โดยได้กำหนดมาตรการในการส่งเสริมผู้สูงอายุในด้านการศึกษา การศาสนา และด้านการหาข้อมูลข่าวสารอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จากเดิมที่มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของสังคม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุกลายเป็นกำลังของสังคมได้ ให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ มีการกำหนดมาตราที่กล่าวถึงสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง รวมทั้งสิทธิในการได้รับคำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในการแก้ไขปัญหาครอบครัว จัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้ตั้งกองทุนผู้สูงอายุเพื่อเป็นกลไกในการผลักดันมาตรการให้การช่วยเหลือและส่งเสริมผู้สูงอายุให้เป็นรูปธรรมอีกด้วย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2551)

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ในด้านการคุ้มครองสิทธิกำหนดไว้ในมาตรา 27 บัญญัติว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน และในมาตรา 27 วรรคสี่บัญญัติว่า มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่ เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ในด้านการให้ความช่วยเหลือจากรัฐนั้น ได้กำหนดไว้ในมาตรา 71 วรรคสาม บัญญัติว่า รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว ในด้านการออกกฎหมายนั้น ตามมาตรา 128 วรรคสอง กำหนดให้ ในข้อบังคับการประชุมเกี่ยวกับการเลือกและการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภา รองประธานรัฐสภา เรื่องกิจการอันเป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการสามัญแต่ละชุดเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรวินิจฉัยว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือคนพิการหรือทุพพลภาพ ต้องกำหนดให้บุคคลประเภทดังกล่าวหรือผู้แทน

¹⁹ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

องค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับบุคคลประเภทรุ่นนั้นโดยตรง ร่วมเป็นกรรมการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการวิสามัญทั้งหมด

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541²⁰ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ สำหรับลูกจ้าง เพื่อประโยชน์ของลูกจ้างบางประเภท เช่น นักเรียน นักศึกษา คนพิการ และผู้สูงอายุ เพื่อให้มีการส่งเสริมการจ้างงานและคุ้มครองแรงงานสำหรับลูกจ้างบางกลุ่มหรือบางประเภทดังกล่าว ซึ่งอาจมีลักษณะการทำงานที่แตกต่างจากลูกจ้างทั่วไป โดยในมาตรา 89 กำหนดให้ประกาศกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำหรืออัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือตามมาตรา 88 ให้ใช้บังคับแก่นายจ้างและลูกจ้างทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ และมาตรา 90 กำหนดให้ เมื่อประกาศกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำหรืออัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือมีผลใช้บังคับแล้ว ห้ามมิให้นายจ้างจ่ายค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างน้อยกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ หรืออัตราค่าจ้างตามมาตรฐานฝีมือที่กำหนด ปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานให้สอดคล้องกันและเหมาะสมยิ่งขึ้น และเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกษียณอายุและการจ่ายเงินชดเชยแก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุเพื่อคุ้มครองลูกจ้างกรณีเกษียณอายุและเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งเพิ่มบทกำหนดโทษกรณีนายจ้างไม่จ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุ โดยในมาตรา 118/1 บัญญัติว่า การเกษียณอายุตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันหรือตามที่นายจ้างกำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้าง ในกรณีที่มีได้มีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้ หรือมีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้เกินกว่าหกสิบปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบหกสิบปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุได้โดยให้แสดงเจตนาต่อนายจ้างและให้มีผลเมื่อครบสามสิบวันนับแต่วันที่แสดงเจตนา และให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างเกษียณอายุนั้น

สำหรับด้านการประกันสังคมนั้น **พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533**²¹ ตามมาตรา 33 ได้กำหนดให้ลูกจ้างซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์และไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์เป็นผู้ประกันตน แต่ในด้านการรับเงินบำนาญชราภาพนั้น ได้กำหนดไว้ในมาตรา 77 ทวิ ซึ่งบัญญัติว่า ในกรณีที่ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยแปดสิบเดือนให้มีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตั้งแต่วันที่ครบห้าปีบริบูรณ์นับแต่วันที่มี ครบห้าสิบห้าปีบริบูรณ์และความเป็นผู้ประกันตนยังไม่สิ้นสุดลงตามมาตรา 38 หรือมาตรา 41 ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับตั้งแต่วันที่ครบห้าปีบริบูรณ์นับแต่วันที่มีสิทธิเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลง

ช.ชยินทร์ เพ็ชฌุไพศิษฐ์ (2544) กล่าวว่า สิทธิผู้สูงอายุได้รับการรับรองปรากฏอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยบัญญัติไว้

²⁰ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541

²¹ พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533

ชัดเจนในปฎิญาสาภกลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แนวคิดและความเป็นมาเกี่ยวกับสิทธิผู้สูงอายุในประเทศไทย อิงอยู่กับวัฒนธรรมและจารีตประเพณีเป็นสำคัญ และบัญญัติอยู่ในกฎหมายบางส่วน เริ่มชัดเจนในแนวนโยบายของรัฐ รัฐธรรมนูญ ตลอดจนระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆ แต่ยังไม่มีการบัญญัติรับรองสิทธิโดยเฉพาะ รูปแบบและการจัดองค์กรในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย รัฐควรเน้นถึงการแก้ไขปัญหาการจ้ตสรร และการใช้งบประมาณให้เพียงพอ กำหนดนโยบายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในทิศทางที่ชัดเจน ให้เกิดความหลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม จัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่กำกับดูแลในระดับประเทศและท้องถิ่น ยกกระดับความสำคัญของสภาผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุ สนับสนุนให้องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และกำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม รัฐควรบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน กำหนดสิทธิประโยชน์ที่จะให้แก่ผู้สูงอายุอย่างชัดเจน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการตีความอันจะเป็นผลเสียต่อผู้สูงอายุได้ โดยกำหนดสิทธิพื้นฐานของผู้สูงอายุ ในรูปของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ซึ่งควรมีการจัดตั้งองค์กรดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น กำหนดสิทธิของผู้สูงอายุโดยทั่วไปที่พึงจะได้รับ และสิทธิของผู้สูงอายุที่มีลักษณะเฉพาะที่รัฐจัดให้เป็นพิเศษ สิทธิในการรับการบริการทางกฎหมาย สิทธิในด้านภาษี การจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุในชุมชน สิทธิในชีวิต สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองชีวิต สิทธิจะได้รับการบริการโดยไม่คิดมูลค่าจากรัฐ สิทธิในด้านการศึกษา รวมทั้งการจัดทำกฎหมายอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ เช่น กฎหมายภาษีอากร กฎหมายแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ กฎหมายประกันสังคม กฎหมายประกันภัย เป็นต้น

ในด้านสภาพปัญหาสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (2559) ได้อธิบายเกี่ยวกับสภาพปัญหาสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุไว้ดังนี้

- 1) สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุยังคงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสงเคราะห์และส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบการโอนทรัพยากรจากภาครัฐไปสู่ผู้สูงอายุจึงขาดความยั่งยืน เนื่องจากโครงสร้างประชากรในอนาคตที่จะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลให้สัดส่วนภาระของรัฐบาลที่ต้องแบกรับงบประมาณด้านสวัสดิการสูงขึ้นเรื่อยๆ
- 2) การเตรียมความพร้อมสำหรับประเทศในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุยังคงมีลักษณะที่ค่อนข้างแยกส่วน กล่าวคือ เป็นการมองที่ผู้สูงอายุอย่างเดียว และใช้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แต่เพียงหน่วยงานเดียวเป็นหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย ซึ่งอาจทำให้ขาดมิติการมองปัญหาอย่างเป็นภาพรวม เนื่องจากสภาพปัญหาของสังคมผู้สูงอายุมีลักษณะที่เชื่อมโยงกับภารกิจของหลายหน่วยงาน อาทิ การศึกษาของผู้สูงอายุ การออมและผลิตภาพของประชากรในวัยแรงงาน เป็นต้น

- 3) ระบบการออมของประเทศยังคงไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอให้เกิดการเปลี่ยนผ่านระบบสวัสดิการของประเทศ จากสวัสดิการของผู้สูงอายุที่ถูกรองรับจากภาษีของชนรุ่นหลังไปสู่ระบบเงินบำนาญที่ได้จากการเก็บออมของผู้สูงอายุเองในช่วงที่อยู่ในวัยแรงงาน นอกจากนี้ ผู้สูงอายุบางส่วนซึ่งมีรายได้คงที่จากเงินบำนาญ ยังเป็นกลุ่มที่อ่อนไหวกับอัตราเงินเฟ้อของประเทศ

ในด้านแนวทางการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ กระทรวงยุติธรรม โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ดำเนินการตามปฏิญญาเวียนนาและแผนปฏิบัติการ ด้วยการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2566) ได้รายงานถึงสถานการณ์สิทธิมนุษยชนกลุ่มผู้สูงอายุ (กระทรวงยุติธรรม, 2561: 90) ว่า สถานการณ์โดยภาพรวมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่สร้างความท้าทายต่อการพัฒนาประเทศในหลายมิติ ทั้งด้านสาธารณสุขที่รัฐจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขที่เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุของประเทศ ด้านการศึกษาที่ต้องเร่งพัฒนาทักษะของกลุ่มแรงงานให้เพิ่มขึ้นและสอดคล้องกับอัตราพืงพืงของประเทศ และการปลูกฝังแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ตลอดจนการปรับปรุงระบบการคมนาคมขนส่งและการสื่อสารต่าง ๆ ให้เอื้อกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ สำหรับสภาพปัญหาที่ผ่านมา พบว่า

- 1) ระบบประกันสุขภาพของประเทศมีแนวโน้มว่าจะขาดความยั่งยืนในทางการคลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเป็นหลักประกันสุขภาพหลักของผู้สูงอายุจำนวนมากที่ไม่ได้อยู่ในระบบสวัสดิการข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ โดยมีสาเหตุสำคัญจากการที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงเวลาที่ยังคงเป็นประเทศรายได้ปานกลางระดับสูงและติดกับดักประเทศรายได้ปานกลาง ซึ่งส่งผลให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในระดับต่ำกว่าการขยายตัวของรายจ่ายด้านสุขภาพของประเทศ และสุ่มเสี่ยงที่ระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าซึ่งเบิกจ่ายจากงบประมาณแผ่นดินอาจต้องถูกยกเลิกหรือลดทอนสิทธิในการรักษาพยาบาลบางประเภทในอนาคต
- 2) ปัญหาการขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุซึ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของสังคมที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นพร้อมกับการลดลงของแรงงานทักษะ ตลอดจนค่าตอบแทนในการดูแลผู้สูงอายุค่อนข้างสูงและเป็นภาระค่าใช้จ่ายที่สูงเกินกว่าที่ผู้สูงอายุหรือบุตรหลานของผู้สูงอายุที่มีรายได้ได้น้อยสามารถจ่ายได้
- 3) เบี้ยสงเคราะห์คนชราายังคงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ทั้งระดับจำนวนเงินที่ผู้สูงอายุได้รับซึ่งปรับเพิ่มขึ้นตามช่วงอายุเท่านั้น แต่ไม่ได้นำปัจจัยที่สำคัญอื่น ๆ ที่จำเป็นในการกำหนดค่าครองชีพมาพิจารณา อาทิ ปัญหาสุขภาพของผู้รับเบี้ยยังชีพสงเคราะห์ หรือ

พื้นที่ที่ผู้รับเบี้ยสงเคราะห์อยู่อาศัยซึ่งมีค่าครองชีพที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างพื้นที่เขตเมืองและเขตชนบท

- 4) ผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงขาดความรู้และเงินออมที่จำเป็นในการดำรงชีพ อาทิ ความรู้ในการสื่อสาร การทำธุรกรรมและการทำธุรกิจออนไลน์ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นทั้งในการดำรงชีพและประกอบอาชีพ ขาดการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สำคัญและขาดศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจกับกลุ่มอื่น นอกจากนี้ ยังมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ขาดเงินออมเพียงพอในการดำรงชีพในวัยหลังเกษียณจากการทำงานซึ่งเป็นช่วงที่ผู้สูงอายุมิรายได้ลดลงแต่มีรายจ่ายหลายประการ เช่น รายจ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มขึ้น
- 5) ปัญหาการดูแลสุขภาพพื้นฐาน ปัญหาการทำงานและการเตรียมการรองรับสังคมผู้สูงอายุ รวมถึงปัญหาความรุนแรงด้านจิตใจ การทอดทิ้งไม่ดูแล และการเอาประโยชน์ในด้านทรัพย์สินจากคนในครอบครัวหรือการถูกหลอกลวงจากคนใกล้ชิด

ในแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2562 – 2566) ได้มีการกำหนดแผนสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้สูงอายุเป็นข้อเสนอแนะทางพัฒนา ดังนี้ (กระทรวงยุติธรรม, 2561)

- 1) เร่งจัดลำดับความสำคัญของการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน โดยเน้นการจัดสรรงบประมาณในด้านที่จำเป็นที่คำนึงถึงความจำกัดของทรัพยากรที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านสถานะของประเทศไปสู่สังคมผู้สูงอายุ และให้ความสำคัญกับแผนงานหรือโครงการที่ช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้มาก ควบคู่ไปกับการเตรียมความพร้อมของประเทศด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสวัสดิการสังคมที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มวัยแรงงาน ตลอดจนเร่งรัดมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศ อาทิ การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค เป็นต้น
- 2) เร่งจัดทำมาตรการการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ อาทิ การให้สิทธิประโยชน์ในเชิงภาษีเพื่อจูงใจแรงงานต่างด้าวที่มีความรู้และทักษะในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานของผู้ดูแลผู้สูงอายุ การพัฒนาและคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุต่าง ๆ ที่ไม่ต้องพึ่งพาแรงงานมนุษย์และการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของผู้สูงอายุฉบับต่าง ๆ ให้สามารถจ่ายค่าตอบแทนที่จำเป็นให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ดูแลผู้สูงอายุที่พึ่งพาตนเองไม่ได้
- 3) ปรับอัตราเบี้ยสงเคราะห์คนชราให้เพียงพอต่อค่าครองชีพ โดยพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ที่กำหนดอัตราเบี้ยสงเคราะห์เพิ่มเติมจากอายุ อาทิ ปัญหาสุขภาพและโรคประจำตัว พื้นที่

อยู่อาศัยของผู้สูงอายุหรือจำนวนบุตรหลานที่ยังคงมีชีวิตอยู่ เป็นต้น ให้สอดคล้องกับ ภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นที่ผู้สูงอายุต้องแบกรับอย่างแท้จริง

- 4) เร่งให้การศึกษาและฝึกฝนทักษะที่จำเป็นแก่ผู้กำลังจะเป็นผู้สูงอายุและจัดให้มีมาตรการ ส่งเสริมการออมที่สร้างความมั่นคงทางการเงินในช่วงวัยหลังเกษียณ เพื่อให้สามารถ ดำรงชีพได้อย่างเท่าทันความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ทั้งการศึกษาอย่าง เป็นทางการในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนซึ่งอาจอยู่ในรูปของปริญญา หรือหลักสูตร ฝึกอบรมระยะสั้น และการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการผ่านโทรทัศน์หรือสื่อต่าง ๆ ที่ ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทั้งนี้ รัฐบาลอาจมีมาตรการจูงใจต่าง ๆ อาทิ การให้ ทุนการศึกษา และการลดหย่อนภาษี เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรเร่งจัดให้มีมาตรการ ส่งเสริมการออมเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเงินแก่ผู้สูงอายุในช่วงวัยหลังเกษียณ อาทิ โครงการเงินออมที่ให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่สูงเป็นพิเศษ สำหรับกลุ่มผู้กำลังจะเป็น ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุ เป็นต้น

นอกจากนี้ ในด้านสังคมวิทยาผู้สูงอายุมักจะถูกมองว่าเสมือนผู้อ่อนแอ ไร้สมรรถภาพ เดียวดาย แยกจากสังคมซึ่งจะสามารถตกเป็นเหยื่อของผู้อื่นและอาชญากรรมต่าง ๆ ได้ง่าย (สายัณห์ สวัสดิ์ศรี, 2548)

จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุไทยได้รับการคุ้มครองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยได้รับปัจจัยพื้นฐานใน การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี และได้รับการคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิด สิทธิ รวมถึงสิทธิที่ผู้สูงอายุจะได้รับความช่วยเหลือเมื่อได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรม หรือถูก แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย โดยมีแนวทางการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในผู้สูงอายุ ใน ด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า ด้านสุขภาพและสาธารณสุข ด้านการศึกษา ด้านสวัสดิการสังคม ด้านการ คมนาคมขนส่งและการสื่อสาร ดังนั้น ผู้สูงอายุซึ่งเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปนั้น เป็น บุคคลที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและทางสภาวะทางสังคม ส่งผลให้จำเป็นต้องพึ่งพิงบุคคลใน ครอบครัวหรือเครือข่าย ในการประกอบกิจวัตรประจำวัน ทำให้มีโอกาสถูกละเมิดสิทธิ หรือมี แนวโน้มตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สิน โดยที่ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีสิทธิในการมี อิสระ การมีส่วนร่วม การได้รับการดูแลเอาใจใส่ ความพึงพอใจ มีศักดิ์ศรีในตนเอง และเป็นบุคคลที่ ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ให้ได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี

2.1.7 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุในต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดในการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุ ประเทศสหรัฐอเมริกา และ ประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อเป็นแนวทางประกอบในการป้องกันการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ จากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติดังนี้

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้สูงอายุในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2553 (The Elder Justice Act, 2010) โดยมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและช่วยเหลือผู้สูงอายุในสหรัฐอเมริกาที่ถูกละเมิด ถูกปล่อยทิ้ง หรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ (O’Shaughnessy, 2010) จากการศึกษาพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกา มีหน่วยงานที่ชื่อว่า “อี เจ ไอ” (EJI) ซึ่งย่อมาจาก Elder Justice Initiative ซึ่งอยู่ภายใต้กระทรวงยุติธรรมสหรัฐอเมริกา (The United States, Department of Justice) ทำหน้าที่ในการป้องกันและช่วยเหลือผู้สูงอายุจากการถูกละเมิด การถูกปล่อยทิ้ง หรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ โดยที่หน่วยงาน อี เจ ไอ ทำหน้าที่ในหลายด้านดังนี้

1) ด้านการให้ความรู้แก่ภาคประชาชน

ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวกับการแสวงหาผลประโยชน์ในผู้สูงอายุทุกรูปแบบซึ่งครอบคลุมถึงการละเมิดทางทรัพย์สินด้วย เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงรูปแบบการละเมิด เพื่อให้รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่อาจจะหรือกำลังเกิดขึ้น โดยจะมีเรื่องราวของการละเมิดในรูปแบบต่าง ๆ โปสเตอร์ในเว็บไซต์ของหน่วยงาน อี เจ ไอ

2) ด้านสำนักงานอัยการ

หน่วยงาน อี เจ ไอ ได้จัดหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับรัฐบาลกลาง หรือ สำนักงานอัยการ ในการจัดการกับปัญหาการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ รวมถึงการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบในผู้สูงอายุ และรวมคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ยังรวมถึงวิถีโอการว่าความที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ มีการรวบรวมพระราชบัญญัติ ข้อกฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุอีกด้วย

3) ด้านการบังคับใช้กฎหมาย

โดยหน่วยงาน อี เจ ไอ มีการจัดการอบรม จัดหาโปรแกรมตัวช่วยในการทำงาน และสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิการละเมิดทางทรัพย์สินและแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบจากผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างเช่น

- การจัดให้มีการอบรมออนไลน์ฟรี ภายใต้ชื่อโปรแกรม “อีเกิล” (EAGLE) ซึ่งย่อมาจาก The Elder Abuse Guide for Law Enforcement ซึ่งโปรแกรมนี้จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในโปรแกรมผู้ใช้งานจะได้พบกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการว่าความและมาตรา การกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุในแต่ละรัฐ
- โปรแกรมช่วยในการสืบสวนคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ซึ่งมีชื่อว่า “แซฟต้า” (SAFTA) ซึ่งย่อมาจาก Senior Abuse Financial Tracking and Accounting Tool ซึ่งผู้ใช้งานในโปรแกรมนี้จะสามารถเห็นรายได้ รูปแบบการใช้

จ่ายเงิน และประเภทของการถอนเงินของผู้สูงอายุ เพื่อนำไปประกอบในการสืบสวน สอบสวนว่ามีความผิดปกติในการถูกละเมิดทางทรัพย์สินอย่างไร

- **วิดีโอจำลองเหตุการณ์ (Roll Call Videos)** ที่ถูกออกแบบมาเพื่อช่วยการทำงานของสายตรวจเพื่อให้ทำการช่วยเหลือผู้สูงอายุได้ทันเวลาที่หากพบเหตุการณ์ที่คล้ายกัน โดยวิดีโอนั้นจะเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ มีจำนวน 6 วิดีโอ ซึ่งรวมถึงวิดีโอการแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติด้วย
- มีการรวบรวมเอกสาร เว็บไซต์สำหรับการบังคับใช้กฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาผลประโยชน์ทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุและข่าวสารจากทางสำนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงในผู้สูงอายุอีกด้วย

4) ในด้านผู้เชี่ยวชาญที่ด้านเหยื่อ

ผู้เชี่ยวชาญด้านเหยื่อจะทำงานอย่างใกล้ชิดกับสำนักงานอัยการ หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้มั่นใจได้ว่าผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อจะได้รับความช่วยเหลือ ทั้งหลังจากการตกเป็นเหยื่อและได้รับการบำบัดรักษาจากการถูกระทำการละเมิดอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้สูงอายุ นั้น ๆ กลับมามีความเป็นอยู่ที่ดีทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเหยื่อ จะได้รับการอบรมที่เกี่ยวข้องเช่นกัน

ประเทศเนเธอร์แลนด์

ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีกระทรวงสาธารณสุข สวัสดิการและการกีฬา (Ministry of Health, Welfare and Sport (VWS) เป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุรวมถึงการจัดการ ป้องกันช่วยเหลือการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุซึ่งรวมถึงการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุและการสร้างความตระหนักรู้ในปัญหาให้แก่ภาคประชาชน โดยมีการทำงานกับหลายภาคส่วนดังนี้

- มีการจัดกิจกรรมพิเศษเพื่อการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ ร่วมกับทางรัฐบาลเนเธอร์แลนด์ โดยการแจกใบปลิวที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ผ่านทางช่องทางโทรทัศน์และวิทยุ โดยเนื้อหาหลักที่ต้องการสื่อสารกับประชาชนและทุกภาคส่วนคือ “การคุยกันเมื่อเกิดปัญหา”, “การให้มองว่าเป็นเรื่องปกติที่จะขอความช่วยเหลือเมื่อถูกละเมิดสิทธิ” และ “ผู้สูงอายุทุกคนจำเป็นต้องรู้ว่าขอความช่วยเหลือได้ที่ไหนบ้าง”
- การจัดประชุมตามภูมิภาคโดยความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพื่อความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น บริษัทผู้จัดหาการบริการดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุและครอบครัวผู้สูงอายุ โดยทุกคนในพื้นที่สามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถป้องกันปัญหาได้อย่างเหมาะสม

- ในด้านการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินนั้น ได้มีการทำงานร่วมกับธนาคาร โนตารี และผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันรายงานการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ
- บังคับให้หน่วยงานที่มีหน้าดูแลผู้สูงอายุต้องทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำนักงานอัยการและกรมคุมประพฤติในการสอดส่องปัญหาการละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ หากพบเห็นเหตุการณ์ที่ส่อไปในการละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุ จะต้องรายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทันที
- ในด้านการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิและผู้กระทำการละเมิดสิทธิต่อผู้สูงอายุนั้น เมื่อมีเหตุการณ์การละเมิดดังกล่าวขึ้น หน่วยงานท้องถิ่นหรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีสิทธิในการแยกตัวผู้สูงอายุออกจากที่อยู่อาศัยหากเห็นว่าไม่ปลอดภัย หรือแยกตัวผู้กระทำการละเมิดออกจากที่อยู่อาศัยในทันที โดยจะมีบ้านพักชั่วคราวให้ทั้งสองฝ่ายอยู่อาศัยในช่วงระหว่างเกิดปัญหาเป็นระยะเวลา 10 วัน และหากกรณีไหนที่มีเด็กอาศัยอยู่ในบ้านก็จะได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกัน

นอกจากการดูแลผู้สูงอายุให้ปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิแล้ว รัฐบาลเนเธอร์แลนด์มีการปรับนโยบายเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรผู้สูงอายุ โดยรัฐบาลต้องการให้ผู้สูงอายุสามารถอาศัยอยู่ที่บ้านให้นานที่สุดไม่ต้องมาใช้บริการบ้านพักคนชรา (care homes) โดยได้ให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัดและบริษัทประกันด้านสุขภาพ ดูแลผู้สูงอายุ โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณในการดูแล เช่น การจัดพยาบาลไปบริการที่บ้าน เป็นต้น ยกเว้นสำหรับกรณีผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะที่ต้องการการดูแล ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายใหม่ในด้านการบริการสุขภาพ WMO พ.ศ. 2558 การปรับเปลี่ยนนโยบายการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุนี้ส่งผลให้มีการตัดงบประมาณในการดูแลลงประมาณ 600 ล้านบาท (หรือประมาณ 15,000 ล้านยูโร) ซึ่งรัฐบาลได้กระตุ้นให้ครอบครัว เพื่อน และญาติของผู้สูงอายุเข้ามาดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ มากขึ้น เพื่อลดภาระของรัฐบาล ซึ่งกฎหมายใหม่และแนวนโยบายดังกล่าวได้ส่งผลให้บ้านพักคนชรา (nursing/ care homes) ปิดไปแล้วประมาณ 800 แห่งในปี พ.ศ. 2558 และจะปิดเพิ่มเป็น 2,000 แห่งในปี พ.ศ. 2563 อย่างไรก็ตาม นโยบายนี้ก็ยังมีผู้ที่คัดค้าน เนื่องจากเกรงว่าผู้สูงอายุจะไม่ได้รับการดูแลที่ดีจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดทางทรัพย์สิน

2.2.1 ความหมายของการละเมิดทางทรัพย์สิน

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการละเมิดสิทธิด้านทรัพย์สิน ที่เป็นการเอาเปรียบ หรือเป็นการหาประโยชน์ทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562) โดยที่นักวิจัยได้ให้ความหมายของการละเมิดทางทรัพย์สินแตกต่างกันไปตามแนวคิดหรือลักษณะของสังคม ซึ่งมีรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินที่หลากหลาย ดังนี้

มรรยาท รุจิวิทย์ และศิริพร ศรีวิชัย (2547) ได้ให้ความหมายคำว่า “การทารุณกรรมด้านการเงิน/ทรัพย์สิน” (Financial abuse) ว่าหมายถึง พฤติกรรมของสมาชิกที่คุกคาม เกี่ยวกับเงินทอง ทรัพย์สิน และของมีค่าของผู้สูงอายุ ได้แก่ การใช้สิ่งของหรือทรัพย์สินส่วนตัวของผู้สูงอายุโดยไม่ขออนุญาต หลอกหลวง ขโมย หรือบังคับขู่เข็ญเอาเงินหรือทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การยึดครองครอบงำ ขाय/จำนอง หรือบังคับให้เซ็นหรือขายทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยไม่ยินยอม

สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์ (2547) ได้ให้ความหมาย “การเบียดเบียนทรัพย์สิน” ว่าหมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวมารบกวน ขอความช่วยเหลือ ด้านทรัพย์สิน เงินทอง รวมถึงการยึดทรัพย์สินไป โดยผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งใช้คำเรียกรูปแบบการเบียดเบียนนี้ว่า “เถ”

พิชญาภา เจียมแท้ (2555) ให้ความหมายคำว่า “การกระทำความรุนแรงเกี่ยวกับการเงิน” (Financial abuse) ว่ามีหลายรูปแบบโดยอาจเป็นการปฏิเสธหรือไม่อนุญาตให้เข้าถึงในการมีเงิน จับจ่ายใช้สอย หรือการปฏิเสธที่จะเลี้ยงดูผู้ถูกกระทำความรุนแรง โดยผู้กระทำความรุนแรงประเภทนี้จะใช้เงินในการควบคุมให้เหยื่อกระทำตามความต้องการของตน โดยทำให้อีกฝ่ายรู้ว่าการใช้จ่ายหรือการจะได้รับรายได้ขึ้นขึ้นอยู่กับผู้ที่กระทำความรุนแรงหรือการที่เปลี่ยนความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินของครอบครัวมาให้เหยื่อ แต่ในขณะที่เดียวกันกลับปฏิเสธความสามารถของเหยื่อหรือกีดขวางเหยื่อ นอกจากนี้การกระทำความรุนแรงเกี่ยวกับการเงินยังรวมถึง การห้ามให้รับงานหรือทำงาน การห้ามหรือปฏิเสธที่จะให้จัดการเรื่องต่าง ๆ ภายในบ้าน การบังคับให้ต้องรายงานการใช้จ่ายเงินทุกอย่าง ใช้จ่ายเงินในนามของเหยื่อในทุกบาททุกสตางค์ ไม่ยอมทำงานหาเลี้ยงครอบครัวแต่กลับบังคับให้อีกฝ่ายต้องทำงานเพื่อหารายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายทุกอย่าง อย่างภายในบ้าน การบังคับให้บุคคลในครอบครัวไปขอเงินหรือก่ออาชญากรรมเพื่อให้ได้เงินมาและการบังคับให้เลิกออมเงิน เป็นต้น

กิตติพรรณ ศิริทรัพย์ (2556) “ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ” (Elderly mistreatment หรือ elderly abuse) หมายถึง การกระทำใดๆ ที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุ (บุคคลที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป) เกิดความทุกข์ ความเจ็บปวดทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ทั้งยังนำมาซึ่งอันตรายต่อสวัสดิภาพของผู้สูงอายุ ความรุนแรงดังกล่าวกระทำ ได้โดยการทำร้ายร่างกาย การทำร้ายจิตใจ การทอดทิ้งหรือการ

ปล่อยปละละเลย การทำร้ายทางเพศ การเอาประโยชน์จากผู้สูงอายุ รวมถึงการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ ทั้งโดยเจตนา และไม่เจตนา

ศูนย์ข้อมูลความรุนแรงต่อเด็ก สตรี และความรุนแรงในครอบครัว (2560) กล่าวว่า การละเมิดทางด้านทรัพย์สินของผู้สูงอายุ (Financial Abuse) เป็นความรุนแรงที่จัดอยู่ในประเภทของความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ ความรุนแรงระหว่างคู่สมรส (Intimate Partner Abuse) ความรุนแรงต่อเด็ก (Child Abuse) และความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ (Elder Abuse) ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุเป็นการกระทำของคนในครอบครัวต่อผู้สูงอายุ หรือผู้ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เช่น ลูก หลาน สามีหรือภรรยา หรือผู้ดูแล ที่ทำให้ ผู้สูงอายุเกิดความทุกข์ ได้รับความเจ็บปวดทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพเป็นการกระทำทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ลักษณะของความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ ความรุนแรงทางร่างกาย ความรุนแรงทางจิตใจ การทอดทิ้งหรือปล่อยปละละเลย การละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ และการละเมิดทางเพศ ทั้งนี้ การละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ เป็นการบังคับให้ทำหรือห้ามในลักษณะฝืนใจผู้สูงอายุ ทำให้สูญเสียความเป็นส่วนตัว ขาดอิสระทางร่างกาย จิตใจ หรืออำนาจการตัดสินใจ หมายรวมถึงการละเมิดสิทธิทางด้านทรัพย์สินของผู้สูงอายุ ด้วยการเอาประโยชน์ หลอกหลวง ฉ้อโกง ครอบครอง หรือยึดทรัพย์สินโดยที่ผู้สูงอายุไม่ยินยอมหรือไม่รู้ถึงเรื่องที่เกิดขึ้น เป็นต้น

2.2.2 รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สิน

มีนักวิจัยและนักวิชาการ ได้ให้คำอธิบายถึงรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินไว้หลายประการ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

พิชญาภา เจียมแท้ (2555) กล่าวไว้ในการศึกษา “ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศว่า ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ ต่างให้ความหมายการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวว่าหมายรวมถึงการกระทำ ความรุนแรงเกี่ยวกับการเงิน (Financial abuse) ของบุคคลในครอบครัวด้วย ปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญเนื่องจากเราไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ว่าเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพของแต่ละบุคคล หากเกิดการกระทำ ความรุนแรงเกี่ยวกับการเงินขึ้นมา ย่อมทำให้บุคคลที่ถูกกระทำนั้นได้รับผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่เป็นอย่างมาก เพราะผู้ที่ถูกกระทำนั้นจะได้รับผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่เป็นอย่างมาก เพราะจะต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้กระทำ ความรุนแรงตลอดเวลา การกระทำ ความรุนแรงเกี่ยวกับการเงิน มีหลายรูปแบบ อาทิเช่น

- การปฏิเสธหรือไม่อนุญาตให้เข้าถึงการมีเงินไว้ใช้จ่ายใช้สอย

- การปฏิเสธที่จะเลี้ยงดูผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง โดยผู้กระทำ ความรุนแรงประเภทนี้จะใช้เงินในการควบคุมให้เหยื่อกระทำตามความต้องการของตน โดยทำให้อีกฝ่ายรู้ว่าการใช้จ่ายหรือการจะได้รับรายได้ขึ้นขึ้นอยู่กับผู้ที่กระทำ ความรุนแรง
- การเปลี่ยนความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินของครอบครัวมาให้เหยื่อ แต่ในขณะที่เดียวกันกลับปฏิเสธความสามารถของเหยื่อหรือกีดขวางเหยื่อ
- การห้ามให้รับงานหรือทำงาน
- การห้ามหรือปฏิเสธที่จะให้จัดการเรื่องต่างๆ ภายในบ้าน
- การบังคับให้ต้องรายงานการใช้จ่ายเงินทุกอย่าง
- ใช้จ่ายเงินในนามของเหยื่อในทุกบาททุกสตางค์
- การบังคับให้บุคคลในครอบครัวไปขอเงินหรือก่ออาชญากรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน
- การบังคับให้เลิกออมเงิน เป็นต้น

สถาบันการเงินทรูลิงค์ (True Link Financial, 2015: 6) กล่าวถึงรูปแบบของการละเมิดทางทรัพย์สิน (Elder Financial Abuse) ไว้ดังนี้

- การซ่อนค่าใช้จ่ายของตนเองในบิลค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุ
- การสมัครสมาชิกใดๆโดยไม่บอกกล่าว
- การหลอกลวงให้ลงทุนทางการเงิน
- การหลอกลวงป้อนยาตายเพื่อให้ได้ทรัพย์สิน
- การหลอกลวงว่าได้รับรางวัลแต่ต้องชำระค่าภาษี
- การส่งอีเมลล์ขอเงินจากคู่รักผ่านทางอินเทอร์เน็ต
- การเอาเอกสารไปเปิดบัญชีหรือสมัครบัตรเครดิต หรือขอสินเชื่อ การเอาทรัพย์สินไปจำนอง หรือโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินโดยมิชอบ
- การที่สมาชิกในครอบครัวลักทรัพย์สินของผู้สูงอายุ
- การดัดแปลงพินัยกรรม หรือหนังสือมอบอำนาจ
- การที่ยืมเงินแล้วไม่คืน โดยหวังให้ลืม
- บางครั้งมีการทำร้ายร่างกายหรือปล่อยทิ้งผู้สูงอายุร่วมกับการละเมิดทางทรัพย์สินด้วย

จะเห็นได้ว่า การละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ เป็นประเภทหนึ่งของความรุนแรงในครอบครัว ที่เป็นการกระทำของคนในครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความทุกข์ ความเจ็บปวดทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งอาจเป็นการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ ที่ทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียความเป็นอิสระทางร่างกาย จิตใจ หรืออำนาจการตัดสินใจ รวมถึงการละเมิดสิทธิทางด้านทรัพย์สินของผู้สูงอายุด้วยการรบกวน หลอกลวง ครอบครอง ยึดทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยมีรูปแบบหลากหลาย

เป็นต้นว่า การหลอกลวงเพื่อให้ได้ทรัพย์สิน การยึดครองครอบครอง ชายหรือจำนอง หรือบังคับให้เซ็นหรือขายทรัพย์สินของผู้สูงอายุโดยไม่ยินยอม เป็นต้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน

แนวคิดเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน มีสาระสำคัญประกอบด้วยทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม ทฤษฎีการมีส่วนร่วมกับเหยื่อ ทฤษฎีรูปแบบชีวิต ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน และทฤษฎีภาวะพึ่งพิง ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม (Victimological Theory)

คำว่าเหยื่อ (Victim) โดยทั่วไปมีความหมายกว้างและมีหลายรูปแบบด้วยกัน อาทิเช่น

สุดสงวน สุธีสร (2546) ได้ให้ความหมายของเหยื่อ (Victim) ว่าหมายถึง บุคคลที่ได้รับความเสียหาย ความสูญเสีย ความลำบากเดือดร้อนจากการกระทำต่าง ๆ ซึ่งอาจเกิดจากคนหรือธรรมชาติได้ เช่น เหยื่อจากอุบัติเหตุ เหยื่อจากภัยธรรมชาติ เหยื่อจากโรคภัยไข้เจ็บ เหยื่อจากภัยสงคราม เหยื่อจากการเมืองการปกครอง เป็นต้น โดยที่คำว่า “เหยื่อ” จะหมายถึงเฉพาะถึงกรณีเหยื่ออาชญากรรม หรือ Crime victims คือเหยื่อที่ได้รับความเสียหายที่เกิดจากผลของการกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะของเหยื่ออาชญากรรมเป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) ผู้เสียหาย / เหยื่อโดยตรง (Direct victims) คือ บุคคลผู้ถูกล่วงละเมิดและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น
- 2) ผู้เสียหาย / เหยื่อโดยอ้อม (Indirect victims) คือบุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้ว่าการกระทำนั้นจะไม่ได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรง

อาชญากรรม ตามความหมายของพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน หมายถึงการกระทำ หรือความประพฤติอันถือว่าเป็นความผิดโดยผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษตามกฎหมาย

The American College Dictionary (1960 อ้างถึงใน อรรถพร ชูบำรุง (2538)) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เหยื่อ” ไว้ 4 ความหมาย ผู้วิจัยได้เลือกเอาเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินมาอธิบาย 2 ข้อ คือ

- 1) ผู้ได้รับความทุกข์อันเกิดจากการถูกทำลาย ถูกกระทำร้ายหรือการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์กัน เช่น ผู้ได้รับความทุกข์จากเชื้อโรคหรือจากการกดขี่ข่มเหง
- 2) ผู้ถูกลอกลวง เช่น เหยื่อคนโกง

อรรถพร ชูบำรุง (2538) ได้ให้ความหมาย คำว่า “Victim” ว่าหมายถึง เหยื่อของอาชญากรรมเท่านั้น คือเป็นเหยื่อของผู้ร้ายหรือผู้กระทำความผิดตามกฎหมายบ้านเมืองนั่นเอง ไม่รวมถึงเหยื่อของภัยอย่างอื่น เช่น อัคคีภัย เป็นต้น

Benjamin Mendelsohn (Ellias, 1986: 195, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร (2546)) ผู้บุกเบิกวิชาเหยื่อวิทยา ได้ให้ความหมายคำว่า “Victimology” ว่าเป็นการศึกษาทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับเหยื่อทุกประเภท ไม่ใช่เฉพาะเหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น โดย Mendelsohn เสนอแนวคิดที่ว่าเหยื่อเป็นผลผลิตของโครงสร้างทางสังคม การเมือง เทคโนโลยีใหม่ อุบัติภัยต่าง ๆ รวมถึงปัญหาอาชญากรรมและได้จำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดยพิจารณาถึงความหนักเบาของความผิดของเหยื่อที่ทำให้เกิดอาชญากรรม ความผิดของเหยื่อเป็นแกนความคิดในการจำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรม 6 ประเภท (Mendelsohn, 1977 อ้างถึงใน อัมณพ ชูบำรุง, 2538: 46; Daigle, 2013: 4-5) คือ

- 1) **เหยื่อที่ไร้เดียงสาอย่างยิ่ง** (The completely innocent victim) เหยื่อชนิดนี้เป็นเหยื่อในอุดมคติ หมายถึงผู้ที่เป็นเด็กหรือผู้ที่ประสบความทุกข์จากอาชญากรรม โดยตนเองมิได้มีความตั้งใจให้เกิดขึ้น
- 2) **เหยื่อที่มีความผิดน้อยกว่าอาชญากร** (The victim with minor guilt) **และเหยื่อที่มีความเขลา** (The victim due to his ignorance) ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงที่ไปกระตุ้นให้กระทำผิดและตนเองต้องเป็นผู้รับกรรมนั้นไปตลอดชีวิต
- 3) **เหยื่อที่มีความผิดเท่ากับอาชญากร** (The victim as guilty as the offender) และเหยื่อที่ทำด้วยความสมัครใจ (The voluntary victim)
- 4) **เหยื่อที่มีความผิดมากกว่าอาชญากร** (The victim more guilty than the offender) เช่น เหยื่อที่กระตุ้นให้คนประกอบอาชญากรรม แหย่ให้โกรธ และเหยื่อที่ยั่วยุหรือยั่ววนใจให้ประกอบอาชญากรรม เช่น หญิงสาวที่ยั่ววนให้ข่มขืนกระทำชำเรา
- 5) **เหยื่อที่มีความผิดมากที่สุด** (The most guilty victim) และเหยื่อที่มีความผิดตามลำพัง (The victim who is guilty alone) หมายถึง เหยื่อที่มีความก้าวร้าว จึงเป็นผู้ที่ผิดเพียงลำพังในการก่อให้เกิดอาชญากรรม ตัวอย่างเช่น คนที่รังแกคนอื่นจนต้องถูกฆ่าตายเนื่องจากการป้องกันตนเองจากฝ่ายตรงข้าม
- 6) **เหยื่อปลอม** (The simulating victim) และเหยื่อในฝัน (The imaginary victim) เช่น พวกโรคจิต ชนิดต่างๆ

Hans Von Hentig (Ellias, 1986: 18, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2546: 3, 13-15) ผู้ได้ชื่อว่าบิดาของเหยื่อวิทยา ได้ให้ความหมายคำว่า “เหยื่อวิทยา” ว่าหมายถึงเฉพาะเหยื่ออาชญากรรมทั้งนี้ Hentig ได้แบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมโดยยึดปัจจัยทางกายภาพ จิตวิทยาและสังคมวิทยา มาประกอบการพิจารณา โดยแบ่งเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 13 ประเภท ดังนี้ ผู้เยาว์ ผู้หญิง คนแก่ คนที่บกพร่องทางจิตและวิกลจริต พวกชนกลุ่มน้อย คนโง่โดยกำเนิด คนที่มีใจหดหู่ คนโลก คนเสเพล คนโดดเดี่ยวและคนอกหัก คนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน และคนที่ถูกตัดโอกาส ถูก

ละเลย และต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีของตนเอง จากประเภทการแบ่ง Hentig ข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกเอาเฉพาะ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินมาอธิบาย ดังนี้

- 1) **ผู้หญิง (The female)** เนื่องจากผู้หญิงเป็นเพศที่มีความอ่อนแอ จึงมีความเสี่ยงที่จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าเพศชาย โดยเฉพาะวัยรุ่นหญิงจำนวนมากต้องตกเป็นเหยื่อฆาตกรรมหรือการทารุณทางเพศ ส่วนหญิงที่สูงอายุส่วนใหญ่ก็จะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นวัยที่พอมีทรัพย์สินอยู่บ้างแล้ว ดังนั้น อาชญากรรมส่วนใหญ่จึงเป็นเพศชาย เพราะเป็นเพศที่มีกำลังมากกว่าเพศหญิง
- 2) **คนแก่ (The old)** คนแก่มักตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เนื่องจากอยู่ในช่วงที่มีการสะสมทรัพย์สินไว้อย่างมั่งคั่งมีความร่ำรวย และคนแก่ก็เป็นวัยที่มีกำลังในการต่อสู้ น้อย ร่างกายมีการเคลื่อนไหวช้า จึงตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่าย
- 3) **คนโง่โดยกำเนิด (The dull normals)** คนโง่เป็นบุคคลที่เกิดมาเพื่อตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยแท้ อาชญากรรมมักใช้เหตุผลในการหลอกลวงผู้อื่นให้หลงเชื่อ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตน ดังนั้นการกระทำของ อาชญากรจึงมิได้เกิดจากความเฉลียวฉลาดของตัวอาชญากร แต่เป็นเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา ของผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั่นเอง
- 4) **คนโลภ (The Acquisitive)** คนโลภนับเป็นคนจำพวกหนึ่งที่ตกเป็นเหยื่อชั้นเลิศของอาชญากร เช่น การโดนข่มขู่เอาเงิน การพนัน พวกต้มตุ๋นก็มักฉกฉวยประโยชน์จากความโลภของเหยื่อนั่นเอง ซึ่งกลุ่มคนรวยเป็นกลุ่มที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเพราะความโลภมากกว่าคนจำพวกอื่น
- 5) **คนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน (The Tormentor)** คนประเภทนี้มักมีลักษณะที่คล้ายๆ กันคือ ขาดความมีไหวพริบอย่างคนธรรมดาสามัญ มักจะเป็นคนที่ตกอยู่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียด จึงส่งผลต่อสภาพจิตใจของตนเองและคนรอบข้าง

Hentig ยังได้แบ่งประเภทเหยื่ออาชญากรรมตามการมีส่วนร่วมหรือการช่วยเหลือของเหยื่อ ดังนี้

- 1) เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้ช่วย ทำทนายให้เกิดเหตุร้าย
- 2) เหยื่ออาชญากรรมมีความกดดันทางจิตใจที่ต้องการให้เกิดเหตุร้ายขึ้น
- 3) เหยื่ออาชญากรรมเป็นผู้ก่อให้เกิดเหตุร้ายเอง (Self Victimizing Victim)
- 4) เหตุร้ายที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากความผิดของตัวเหยื่ออาชญากรรมเอง

Walter C. Reckless (2516: 90-91, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2547: 3-4) นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกัน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวิชา เหยื่ออาชญากรรมว่าควรจะพิจารณาถึงสาเหตุของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ดรรชนีของความสูญเสียที่เกิดขึ้นแก่บุคคลและทรัพย์สินและการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ

Marvin Wolfgang (2501, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2546: 3) นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันได้กล่าวว่า การศึกษาเหยื่ออาชญากรรม ควรพิจารณาถึงความรุนแรงของเหยื่อที่ผลักดันให้เหตุการณ์ทวีความรุนแรงมากขึ้น ได้มีการแบ่งประเภทของเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 5 ประเภท โดย Wolfgang และ Thorsten Sellin (Ellias: 60, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2547: 7) ดังนี้

- 1) เหยื่อระดับต้น หมายถึง เหตุร้ายที่เกิดขึ้นกับบุคคลโดยตรง เช่น ช่มชู้
- 2) เหยื่อระดับรอง หมายถึง เหยื่อที่ไม่ใช่บุคคล แต่เป็นบริษัท ห้างร้าน ร้านค้า ทั่วไป
- 3) เหยื่อระดับสาม หมายถึง การตกเป็นเหยื่อของชุมชนโดยทั่วไป เป็นความผิดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การขับรถผิดกฎจราจร
- 4) เหยื่อที่มีส่วนร่วมในการประกอบอาชญากรรม คือ ผู้ที่สมัครใจร่วมกระทำผิดกับอาชญากรและปิดบังไว้ เช่น กรณีทำแท้ง เป็นต้น
- 5) เหยื่อที่ไม่ใช่เหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะคลุมเครือไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือไม่ เช่น กรณีเด็กที่มั่วสุมตามบ้านเพื่อน เป็นต้น

Stephen Schafer (2520: 45-47, อ้างถึงใน อัญญา ชูบำรุง, 2538: 51-53) ได้จำแนกประเภทของเหยื่ออาชญากรรม ออกเป็น 7 ประเภท โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบและความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับเหยื่ออาชญากรรม ดังนี้

- 1) เหยื่ออาชญากรรมที่ไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับอาชญากร (Unrelated victims)
- 2) เหยื่อที่กระตุ้นให้เกิดอาชญากรรม (Provocative victims)
- 3) เหยื่อที่จูงใจให้เกิดอาชญากรรม (Precipitative victims)
- 4) เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางชีวภาพ (Biologically weak victims) เป็นเหยื่อประเภทที่มีความอ่อนแอทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ เป็นผลให้อาชญากรมีความคิดที่จะกระทำร้ายต่อเขา เด็ก คนแก่ ผู้หญิง คนขาดความสามารถ คนเจ็บป่วยทางจิตหรือวิกลจริต แม้ว่าพวกนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรก็ตาม แต่ก็นับว่าง่ายต่อการตกเป็นเหยื่อ
- 5) เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางสังคม (Socially weak victims)
- 6) ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของตนเอง (Self-victimizing victims)
- 7) เหยื่อการเมือง (Political victims)

เมื่อพิจารณาจากการแบ่งประเภทเหยื่ออาชญากรรมของ Hentig และ Schafer จะเห็นได้ว่าเหยื่อที่มีความอ่อนแอทางชีวภาพ เช่น ผู้หญิงและผู้สูงอายุ จะเป็นกลุ่มที่โอกาสถูกละเมิดทางทรัพย์สินได้มาก และอาชญากรที่กระทำต่อผู้หญิงนั้นเป็นเพศชาย อาจเป็นเพราะความอ่อนแอทางร่างกายของทั้งผู้หญิงและผู้สูงอายุที่ทำให้เสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อ ประกอบกับความร่ำรวยหรือการมีทรัพย์สินที่ผู้สูงอายุหามาได้จากการทำงานในช่วงชีวิตที่ผ่านมานั้นก็เป็สิ่งดึงดูดให้มีการประกอบ

อาชญากรรม หรือการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุได้ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมด้านล่าง

“เขาเป็นลูกสาวและลูกเขยฉันเอง บ้านฉันหลังค่อนข้างใหญ่กว่าบ้านของลูกสาว ลูกสาวบอกว่าสามีฉันได้สั่งเสียไว้ก่อนสิ้นใจว่า “หวังว่าพวกเราจะได้อยู่ด้วยกันอีกครั้ง” แต่ฉันไม่คิดเลยว่าพวกเขาจะมาเยือนบ้านไปแบบนี้ ลูกเขยเคยให้ฉันเซ็นเช็คเอกสารอยู่ครั้งหนึ่ง ฉันเห็นมันมีชื่อของเขายู่ในนั้น มันคงเป็นเอกสารเซ็นที่บ้านให้พวกเขา ฉันเสียใจมาก จากนั้นพวกเขาเปลี่ยนแปลงข่าวของภายในบ้านทุกอย่าง ฉันรู้สึกว่าคุณไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งในบ้านหลังนี้แล้ว (out of the family) แม้กระทั่งในห้องนั่งเล่น ห้องรับประทานอาหาร รวมถึงพื้นที่บริเวณอื่นในบ้าน ฉันมีแค่พื้นที่แคบๆ ในห้องนอน และห้องอาบน้ำเท่านั้น ฉันเสียบ้านไปแล้ว, เหยื่อผู้สูงอายุเพศหญิงกล่าว

“ฉันไม่สบายและต้องรักษาตัวที่โรงพยาบาล ฉันจำได้ว่าไม่ได้เซ็นเช็คใบนั้น แต่เขาเป็นคนเซ็นเช็คจ่ายค่าเช่าและจัดการเรื่องอื่นให้ฉัน ฉันคิดว่าเขาช่วยฉันเพราะฉันไม่สบายเพราะเราสนิทกัน สุดท้ายเขาก็เอาบัตรกดเงินสดไปกดเงินออกจากตู้วันละ 10,500 บาท (\$300) ฉันจำได้ว่ามีอยู่ประมาณ 105,000 บาท (\$3,000) ตอนนี้เหลือไม่กี่บาท”, เหยื่อผู้สูงอายุเพศหญิงกล่าว

ดังนั้น ผู้สูงอายุจึงเป็นบุคคลที่มีโอกาสเป็นเหยื่ออาชญากรรม ถูกละเมิดทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากสภาพร่างกายที่อ่อนแอและเชื่องช้า โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีทรัพย์สินซึ่งสะสมมาจกช่วงชีวิตการทำงานที่ผ่านมา จะเป็นเหตุจูงใจสำคัญ ทำให้อาชญากรบังคับ ข่มขู่ หลอกลวง และละเมิดสิทธิผู้สูงอายุด้านทรัพย์สิน

2.3.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมกับเหยื่อ (Victim Precipitation Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดดั้งเดิมของการศึกษาเหยื่ออาชญากรรม ของ Wolfgang (1958 อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2547: 6-7) โดยสมมติฐานเบื้องต้นอธิบายว่า เหยื่อบางคนเป็นตัวกระตุ้นทำให้ตนเองต้องเผชิญกับเหตุการณ์อาชญากรรมนั้นๆ โดยพฤติกรรมที่เหยื่อแสดงออก สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.3.2.1 แบบ Active Precipitation

คือ เมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้น ตัวเหยื่ออาจใช้คำพูด หรือคำทำทนาย หรืออาจเป็นผู้ช่วยก่อน หรือเริ่มก่อน จนนำไปสู่การทำร้ายหรือการเกิดอาชญากรรมได้ รูปแบบนี้เรียกว่า อาชญากรรมที่เหยื่อมีส่วนร่วม (Victim Precipitation Crime) (Wolfgang, 1958 อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2547: 6-7)

2.3.2.2 แบบ Passive Precipitation

คือ การอยู่เฉยของเหยื่อ เกิดขึ้นโดยที่เหยื่อไม่รู้ตัวเลยว่าบุคลิกภาพส่วนตัวของเหยื่อได้ไปข่มขู่ ยั่วยุอีกฝ่ายหนึ่ง Wolfgang ยังกล่าวอีกว่าปัจจัยด้านเพศนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบการตัดสินใจกระทำผิด ส่วนมากจะเลือกเหยื่อที่เป็นเพศหญิงมากกว่า เพราะเป็นกลุ่มที่ตื่นตระหนก วิตก

กังวล และหวาดกลัวง่าย และไม่ต่อสู้มากนัก จึงทำให้เหยื่อเพศหญิงตกเป็นเป้าหมายได้ง่าย (Wolfgang, 1958 อ้างถึงใน Siegel, 2011: 68)

จะเห็นได้ว่า การกระทำ พฤติกรรม บุคลิกภาพ ของเหยื่อ มีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรมหรือ ความรุนแรงต่อตัวเหยื่อได้ เช่น การที่เหยื่อซึ่งเป็นผู้สูงอายุทำการดูข่าวกล่าวบุคคลในครอบครัวด้วย คำพูดที่รุนแรง เป็นการขู่ หรือทำร้าย ที่ทำให้บุคคลในครอบครัวกระทำ ความรุนแรง หรือกระทำการ ละเมิดใด ๆ ต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเท่ากับว่าตัวผู้สูงอายุเองมีส่วนร่วมในเหตุการณ์หรืออาชญากรรมนั้น ด้วย เป็นต้น

2.3.3 ทฤษฎีรูปแบบวิถีชีวิต (Lifestyle Theory)

ทฤษฎีรูปแบบวิถีชีวิต มีแนวคิดว่ารูปแบบของวิถีชีวิตของคนทำให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม นักอาชญาวิทยาเชื่อว่า โอกาสในการตกเป็นเหยื่อจะสูงขึ้นจากพฤติกรรมของตัวเหยื่อเอง เช่น การออกไปในที่สาธารณะในยามวิกาล การอาศัยอยู่แถบชานเมือง และการลดความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่ออาจทำได้โดยการอยู่ในบ้านยามค่ำคืน การย้ายมาอยู่อาศัยในตัวเมือง การไม่ไปตามที่สาธารณะในยามวิกาล หรือแม้แต่การแต่งงานมีคู่ครอง เป็นต้น ทฤษฎีรูปแบบวิถีชีวิตนั้นเน้นย้ำว่า อาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้เกิดจากการสุ่มของผู้กระทำผิด แต่อาชญากรรมนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นเมื่อเหยื่อนำพาตนเองเข้าสู่สถานการณ์ที่อาจจะได้รับอันตราย เป็นต้น ตัวอย่างวิถีชีวิตที่มีความเสี่ยงสูง (High Risk) เช่น เด็กนักเรียนอาชีวะ ซึ่งเป็นเด็กหนุ่มที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี คบเพื่อนที่ซุกจุกไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต้องห้ามต่าง ๆ แม้ว่าเด็กหนุ่มที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี นี้ ไม่มีสิทธิซื้อสุรา แต่สถานที่ต้องห้ามเหล่านั้น อาจขายสุราให้เด็กหนุ่มได้ดื่ม เมื่อดื่มสุราเข้าไปแล้วอาจทำให้เกิดอารมณ์ที่กล้าไม่เกรงกลัวผู้ใด นำไปสู่ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งได้ และเมื่อเด็กหนุ่มได้เข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย เด็กหนุ่มยังคงคุ้นเคยกับวิถีชีวิตที่ชอบเที่ยวกลางคืน ไม่ชอบกลับบ้าน ชอบอาศัยอยู่ตามที่เปลี่ยวๆ หรือในที่สาธารณะยามวิกาล ก็มีแนวโน้มนำไปสู่การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้เช่นกัน Senson & Brownfield (อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2547: 8-9)

จะเห็นได้ว่า การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไม่ใช่เรื่องบังเอิญ แต่เกิดจากการเลือกวิถีชีวิตของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อเอง โดยบุคคลที่มีพฤติกรรมและวิถีชีวิตที่มีความเสี่ยงสูง จะนำไปสู่การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่ชอบแต่งตัวด้วยของมีค่า ชอบใช้ชีวิตหรูหรา ฟุ่มเฟือย ชอบเที่ยวหรือออกไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนนอกบ้านในช่วงเวลากลางคืนบ่อยครั้งหรือเป็นประจำ ย่อมมีความเสี่ยงสูงต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน

2.3.4 ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory)

ทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน (Routine Activity Theory) พัฒนาโดย Cohen & Felson (1979 อ้างถึงใน พรชัย ชันดี กฤษณพงศ์ พุตระกูล และจอมเดช ตรีเมฆ (2558)) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับหลักปรัชญาของทฤษฎีป้องกันและทฤษฎีคิดก่อนกระทำผิด ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ อาชญากรรมเกิดจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ตัวอาชญากรที่จะกระทำผิด (Motivated Offenders)เหยื่อที่เหมาะสม (Suitable Targets) และการขาดความสามารถในการปกป้องทรัพย์สินหรือชีวิตร่างกาย (Absence of Capable Guardians) สมมติฐานหลักของทฤษฎีกิจวัตรประจำวันคือ อัตราการเป็นเหยื่ออาชญากรรมของบุคคลจะเพิ่มขึ้นเมื่อมีองค์ประกอบครบทั้งสามประการ (ผู้กระทำผิด เหยื่อ และการขาดความคุ้มครอง) โดยที่ Cohen & Felson ได้ให้ความหมายของคำว่า “กิจวัตรประจำวัน” (Routine Activity) ว่าหมายถึง กิจวัตรหรือการกระทำใดของบุคคลที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งเป็นประจำ เช่น การออกไปทำงานปล่อยให้บ้านเรือนไม่มีคนเฝ้า การสวมใส่เครื่องประดับที่มีราคาแพง การออกนอกบ้านในเวลากลางคืน การติดสุราหรือเครื่องดื่มมึนเมาจนขาดการระวังตน และหมายรวมถึง ลักษณะของบุคคลที่อาจตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่ายด้วย เช่น เพศหญิง หรือ ผู้ที่มีอายุมาก ซึ่งนิสัยของบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น เป็นที่มาของชื่อทฤษฎีนี้ นอกจากนี้ Cohen & Felson ยังได้ทำการศึกษาวิจัย เพื่อเปรียบเทียบสถิติของความผิดประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2490-2517 พบว่า คดีลักทรัพย์ในเคสสถานมีสถิติที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ทำให้บุคคลต้องออกนอกบ้านมากขึ้น เช่น ต้องไปทำงาน หรือต้องไปร่วมกิจกรรมของครอบครัว ทำให้ที่อยู่อาศัยของบุคคลเหล่านี้มีความเหมาะสมต่อการเข้าไปโจรกรรมทรัพย์สิน

มีงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน เช่น การศึกษาวิจัยของเคนเนดี และฟอร์ด (Kennedy and Forde (1990) อ้างถึงใน พรชัย ชันดี และคณะ, 2558) ที่สนับสนุนทฤษฎีกิจวัตรประจำวัน โดยที่ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาสถิติคดีประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน โดยการสำรวจทางโทรศัพท์ พบว่าเหยื่ออาชญากรรมประเภทนี้แตกต่างกันไปตามเพศ อายุ เงินเดือน รวมทั้งการออกนอกบ้านในเวลากลางคืน หรือการออกไปทำงาน

จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ของการเกิดอาชญากรรม ประกอบด้วย ตัวอาชญากรที่จะกระทำผิด เหยื่อที่เหมาะสม และการขาดความสามารถในการปกป้องทรัพย์สินหรือชีวิตร่างกาย ถ้าองค์ประกอบทั้งสามมีมากเท่าใด จะเป็นเหตุให้บุคคลหรือทรัพย์สินมีความเสี่ยงสูงมากขึ้นในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่สวมใส่เครื่องประดับที่มีราคาแพงเป็นประจำ มักจะออกนอกบ้านในเวลากลางคืน หรืออาศัยอยู่ในบ้านเพียงลำพังโดยปราศจากคนดูแลบ่อยครั้ง จึงเป็นเหยื่อที่ขาดความสามารถในการปกป้องทรัพย์สินหรือชีวิตร่างกาย มีความเหมาะสม

ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้โดยง่าย และเป็นแรงจูงใจให้อาชญากรกระทำความผิด ละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ

2.3.5 ทฤษฎีภาวะพึ่งพิง (Dependency Theory)

2.3.5.1 ความหมายของภาวะพึ่งพิง (Dependency)

ภาวะพึ่งพิง หมายถึง ภาวะที่ต้องการการช่วยเหลือ จากผู้อื่นในการดำรงชีวิตและประกอบกิจกรรมต่าง ๆ โดยในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Dependency” ที่แปลว่า ภาวะพึ่งพิง ตามศัพท์บัญญัติจากราชบัณฑิตยสถาน สาขาประชากรศาสตร์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2559)

กนิษฐา บุญธรรมเจริญ (2553) ให้ความหมายของภาวะพึ่งพิงว่า ภาวะพึ่งพิงทั้งในด้านการเลี้ยงดู ด้านการเงิน การให้การศึกษาสำหรับเด็ก การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้ปัจจัยสี่ ด้านจิตใจ การพึ่งพิง อาจหมายถึง การให้คำแนะนำปรึกษาเมื่อมีปัญหาการอยู่เป็นเพื่อน การเห็นคุณค่า ด้านสังคมก็สามารถหมายถึงการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือ การร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม

ทั้งนี้ ได้มีการให้ความหมายของภาวะพึ่งพิงโดยยึดหลักองค์รวม โดยให้ความหมายคำว่า “ภาวะพึ่งพิง” ว่าหมายถึง ภาวะที่บุคคลต้องการความช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวัน เนื่องจากการสูญเสียอัตลักษณ์ด้านร่างกาย ด้านจิตใจหรือด้านความเฉลียวฉลาด (O-Shea, 2002) จะเห็นได้ว่าภาวะพึ่งพิงเน้นความสามารถในการทำหน้าที่ด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งการที่บุคคลยังมีความสามารถในการดูแลตนเองหรือทำกิจกรรมได้ด้วยตนเองถึงแม้อายุจะมากขึ้นเป็นตัวบ่งชี้ว่าบุคคลสามารถดำเนินชีวิตในบ้านของตนเองได้ และถ้าไม่สามารถดำเนินชีวิตในบ้านได้ก็แสดงถึงความต้องการการดูแลในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะทุพพลภาพของบุคคลไม่ใช่แค่ปัจจัยด้านร่างกายและจิตใจเท่านั้น ดังนั้น การให้คำจำกัดความของภาวะพึ่งพิงจึงควรคำนึงถึงภาวะพึ่งพิงทั้งด้านด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ภาวะพึ่งพิงอาจส่งผลให้สูญเสียสัมพันธภาพทางสังคม ขาดการเข้าถึงสภาพแวดล้อมในบ้านและแหล่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจในชีวิต โดยผู้สูงอายุที่มีภาวะทุพพลภาพเป็นกระบวนการเกิดที่นำไปสู่ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ มีความสลับซับซ้อน และเป็นกระบวนการที่เกิดพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจากภาวะพร่องหน้าที่ (Impairment) เกิดภาวะจำกัดในการทำหน้าที่ (Functional Limitation) ไปสู่การเกิดข้อจำกัด หรือข้อบกพร่องในการปฏิบัติกิจกรรมที่เคยทำเป็นประจำ

2.3.5.2 การจำแนกผู้สูงอายุตามระดับการพึ่งพิง

การจำแนกผู้สูงอายุสามารถจำแนกตามเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกเป็นหลายกลุ่มดังนี้

กรมอนามัย (2558) ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ตามความสามารถของการประกอบกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชน และสังคมได้ หรือเรียกว่า กลุ่มติดสังคม กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่ดูแลตนเองได้บ้าง ช่วยเหลือตนเองได้บ้างหรือเรียกว่า กลุ่ม

ติดบ้าน และกลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้สูงอายุที่พึ่งตนเองไม่ได้ พิกการ หรือทุพพลภาพ หรือเรียกว่า กลุ่มติดเตียง (กรมอนามัย, 2558)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) (2559) ได้จำแนกผู้สูงอายุตามระดับการพึ่งพิงของผู้สูงอายุในคู่มือระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ (Long Term Care) เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มติดบ้านหรือกลุ่มที่เคลื่อนไหวได้บ้าง มีปัญหาการกิน การขับถ่าย แต่ไม่มีภาวะสับสน และกลุ่มที่เคลื่อนไหวได้บ้าง มีภาวะสับสน และอาจมีปัญหาการกิน การขับถ่าย กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มติดเตียงหรือกลุ่มที่เคลื่อนไหวเองไม่ได้ มีปัญหาการกิน การขับถ่าย หรือเจ็บป่วยรุนแรง และกลุ่มที่เคลื่อนไหวเองไม่ได้ เจ็บป่วยรุนแรง หรืออยู่ในระยะท้ายของชีวิต

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551) ใช้เกณฑ์สภาพการทำงานและลักษณะการทำงานซึ่งได้จำแนกผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่อยู่ในกำลังแรงงาน (ผู้มีงานทำ ผู้ไม่มีงานทำ และผู้รอฤดูกาล) และกลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน (ผู้ทำงานบ้าน ชรา หรือไม่สามารถทำงานได้)

ในการศึกษาของ **ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2549)** ได้ใช้เกณฑ์การมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับสังคม สามารถจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- **กลุ่มที่ 1** กลุ่มที่มีความจริงจังกับชีวิต กล้าเผชิญความจริงและให้ประโยชน์กับลูกหลาน ไม่ยอมหยุดนิ่ง ยึดติดกับค่านิยมดั้งเดิม ยึดมั่นในจารีตประเพณี กลุ่มนี้มีร้อยละ 13 ของประชากรที่ศึกษา
- **กลุ่มที่ 2** กลุ่มที่ไม่สนใจอะไรในชีวิต ไม่ชอบทำกิจกรรม ไม่ร่วมงานชุมชน หรือชมรมใด ๆ ชอบสิ่งเดิม ๆ ยอมหยุดนิ่ง ไม่ติดตามข่าวสาร มองโลกในแง่ร้าย ไม่เชื่อเรื่องดวงชะตา และไม่สนใจอนาคต กลุ่มนี้มีเพียงร้อยละ 1
- **กลุ่มที่ 3** กลุ่มที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคมภายนอก ไม่สนใจเหตุการณ์บ้านเมือง มองโลกในแง่ร้าย ไม่ติดตามข่าวสาร ยอมหยุดนิ่ง ชอบนอนหลับพักผ่อน ชีวิตโดดเดี่ยวและไม่ชอบสังคม กลุ่มนี้มีน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 0.5
- **กลุ่มที่ 4** กลุ่มที่ไม่ยึดมั่นในจารีตประเพณี ชีวิตที่หยุดนิ่ง ไร้ความสุข ยอมหยุดนิ่ง มีชีวิตที่โดดเดี่ยวอ้างว้าง ไม่สนใจข่าวสาร ไม่รักครอบครัวและลูกหลานและไม่มีความสุข และไม่กระตือรือร้น มีร้อยละ 21.8 ของประชากรและเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย
- **กลุ่มที่ 5** กลุ่มรักสนุก สนใจเทคโนโลยี ไม่สนใจลูกหลาน ชอบพบปะพูดคุย ชอบงานรื่นเริงและชอบการท่องเที่ยว กระตือรือร้น กลุ่มนี้มีร้อยละ 15.8 ของประชากรและเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง

- **กลุ่มที่ 6** กลุ่มหัวโบราณล้าสมัย ไม่ชอบเทคโนโลยีสมัยใหม่ ไม่ใส่ใจสุขภาพ ชอบสิ่งเดิม ๆ ยึดมั่นในจารีตประเพณี ไม่รักการอ่าน ไม่ชอบกีฬา มีร้อยละ 10.8 ของประชากร และเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย
- **กลุ่มที่ 7** กลุ่มที่มั่นใจในตนเอง ไม่เชื่อเรื่องโชคชะตา ไม่ชอบเดินทาง ไม่พิถีพิถันทันสมัย ไม่สนใจเทคโนโลยีสมัยใหม่ กลุ่มนี้มีร้อยละ 10.3 ของประชากร
- **กลุ่มที่ 8** กลุ่มหัวสมัยใหม่ สนใจเทคโนโลยีสมัยใหม่ รักลูกหลานและครอบครัว ชอบสังคม เล่นกีฬา ใส่ใจดูแลสุขภาพ บริโภคอาหารที่มีประโยชน์ มีร้อยละ 27 ของประชากร ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2559) ได้จำแนกผู้สูงอายุตามระดับการพึ่งพิงใน 4 ด้าน ได้แก่

- **กลุ่มที่ 1** ภาวะพึ่งพิงด้านความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (Activity of Daily Living, ADL) ได้แก่ การอาบน้ำ แต่งตัว การรับประทานอาหาร การลุก-นั่ง การเคลื่อนที่ การใช้ส้วม ซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน
- **กลุ่มที่ 2** ภาวะพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจ ในผู้ที่มีรายได้น้อย ขาดรายได้ ขาดเงินออม
- **กลุ่มที่ 3** ภาวะพึ่งพิงด้านสุขภาพ ในผู้ที่มีสมรรถภาพทางร่างกายเสื่อมถอยลง มีภาวะเสี่ยงในการเกิดโรคเรื้อรังและมีปัญหาสุขภาพจิต
- **กลุ่มที่ 4** ภาวะพึ่งพิงด้านสังคมและจิตใจ ในผู้ที่ไม่มียูทิลิตี้

ผู้วิจัยมองว่า การจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุโดยพิจารณาจากภาวะพึ่งพิงในทุกด้านทำให้สามารถกำหนดแนวทางการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ครอบคลุมได้ เพราะภาวะพึ่งพิงแต่ละด้านส่งผลซึ่งกันและกัน ดังนั้น ในการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุควรพิจารณาข้อจำกัดในทุกด้านของผู้สูงอายุ แต่การกำหนดเกณฑ์สำหรับกลุ่มพึ่งพิงแต่ละระดับข้างต้นนั้นยังไม่ชัดเจนและอาจทำได้ยาก จึงยังเป็นปัญหาว่าควรจะใช้ภาวะพึ่งพิงใดเป็นหลักในการกำหนดกลุ่ม

2.3.5.3 ประเภทของภาวะพึ่งพิง

ภาวะพึ่งพิงสามารถจำแนกตามองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) **ภาวะพึ่งพิงด้านร่างกาย** หรือภาวะพึ่งพิงด้านความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (Activity Daily Living: ADL) หมายถึง การที่บุคคลสูญเสียหรือพร่องความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง โดยการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเป็นกระบวนการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไม่หยุดนิ่งซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่ดีของสมรรถภาพด้านร่างกายโดยเฉพาะในผู้สูงอายุ โดยการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายปัจจัย ได้แก่ แรงจูงใจ ความสามารถด้านร่างกาย ความเจ็บป่วย ความสามารถในการ

กระบวนการคิด และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมภายนอก รวมถึงการสนับสนุนทางสังคม ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันประกอบด้วยความสามารถในปฏิบัติกิจกรรมในบ้าน ได้แก่ การอาบน้ำ การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การลุก-นั่ง การเคลื่อนที่ การใช้ส้วม เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมาผู้สูงอายุที่ไม่อยู่ในภาวะพึ่งพิงสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามเมื่อมีปัจจัยที่ทำให้ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมเหล่านี้บกพร่อง เช่น การเจ็บป่วย และความเสื่อมตามอายุที่มากขึ้น อาจส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ในภาวะพึ่งพิงผู้อื่นในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ การเปลี่ยนแปลงการทำหน้าที่ด้านร่างกายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยสำหรับผู้สูงอายุเนื่องจากความเจ็บป่วยร่วมกับความเสื่อมตามอายุที่มากขึ้น ดังนั้น ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเป็นตัวชี้วัดความต้องการการดูแลและการจัดบริการช่วยเหลือดูแลที่สังคมควรจัดให้มีขึ้นสำหรับประชากรสูงอายุ

- 2) **ภาวะพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง การที่บุคคลสูญเสียหรือพร่องความสามารถในการสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจด้วยตนเอง ในผู้สูงอายุสาเหตุที่สำคัญคือความยากจนเนื่องจากข้อจำกัดด้านศักยภาพด้านร่างกายทำให้ผู้สูงอายุมีความสามารถในการทำงานที่ลดลง ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการเพื่อการแข่งขันทำให้สูงอายุไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจ มีดังนี้
 - **การสนับสนุนจากครอบครัว** ในสังคมไทยถือว่าครอบครัวมีบทบาทหลักในการสนับสนุนผู้สูงอายุในทุกด้าน ทั้งการสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ได้แก่ การจัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการจัดสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ครอบครัวยังให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุให้ได้รับสิทธิต่างๆ โดยการติดต่อประสานงานเพื่อขอรับความช่วยเหลือตามสิทธิ เช่น การช่วยเหลือให้ได้รับเบี้ยยังชีพและสวัสดิการการรักษาพยาบาล (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2549) และเมื่อเจ็บป่วยครอบครัวยังเป็นผู้ดูแลหลักสำคัญโดยการให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพ
 - **การทำงาน** ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านร่างกายจากความเสื่อมถอยตามอายุที่มากขึ้นและความเจ็บป่วยทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานได้ส่งผลให้รายได้ลดลง นอกจากนี้ข้อจำกัดด้านร่างกายแล้วความเสื่อมถอยทางด้านสติปัญญาทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานได้ตามที่ตลาดแรงงานต้องการเนื่องจากผลผลิตจากการทำงานต่ำกว่าแรงงานวัยอื่นๆ โดยเฉพาะการทำงานที่ต้องอาศัยศักยภาพทุกด้านไม่เฉพาะด้านร่างกายเพียงอย่างเดียว ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่สัมพันธ์กับ

ภาวะพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจ เมื่อผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานได้ ส่งผลให้ต้องพึ่งพาผู้อื่น ในการสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจ (วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2551)

- **การเข้าถึงเบี้ยยังชีพและสวัสดิการ** เบี้ยยังชีพเป็นสวัสดิการพื้นฐานที่ภาครัฐจัดให้ สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ นอกเหนือจากการสร้างหลักประกันด้านเศรษฐกิจในรูปของบำเหน็จ บำนาญ กองทุนประกันสังคม หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันได้มีการจ่าย เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุสำหรับผู้ที่มีอายุ 60 ปี ที่มีสัญชาติไทยและมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามทะเบียนบ้าน และไม่เป็นผู้ที่ได้รับสวัสดิการหรือ ผลประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ครอบคลุมผู้ที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ในส่วนการจัดสวัสดิการของรัฐด้านอื่น ๆ ยังไม่สามารถครอบคลุมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของประเทศ
 - **การเข้าถึงระบบการออม** ในปัจจุบันระบบการออมของประเทศไทยมีกลไกระบบ รองรับทางสังคมที่บังคับหรือส่งเสริมให้ออมไว้ใช้หลังเกษียณในระดับหนึ่ง เช่น กองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพและ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ แต่ยังคงขาดความครอบคลุม โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ เช่น พ่อค้า แม่ค้า บุคคลที่ไม่ได้ทำงานตามบริษัทห้างร้านหรือลูกจ้างตาม บ้าน เป็นต้น โดยการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ (กอช.) เป็นแนวทาง หนึ่งที่จะช่วยสร้างระบบการออมยามชราให้ครอบคลุมแรงงานที่ยังไม่มีระบบการ ค้ำครองเพื่อการชราภาพใด ๆ โดยที่กองทุนฯ นี้จะเป็นกองทุนการออมแบบสมัคร ใจที่เปิดโอกาสให้แรงงานออมเงินตั้งแต่วันนี้ แล้วนำไปลงทุนเพื่อจ่ายเป็นรายได้ให้ แรงงานยามชราภาพหลังเกษียณอายุ ตามจำนวนเงินออมที่แรงงานแต่ละคนได้ส่ง เข้ากองทุนรวมกับผลตอบแทนจากการนำเงินออมดังกล่าวไปลงทุน ทั้งนี้เพื่อเป็น การจูงใจให้แรงงานได้มีการออมเพื่อการชราภาพในระยะยาวมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการ ลดภาระในการดูแลผู้สูงอายุในอนาคต รัฐบาลอาจจะพิจารณาจ่ายเงินสมทบร่วมกับ ผู้ออมบ้างบางส่วน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อแรงงานที่ยังไม่ได้อยู่ในระบบการออม แบบใด ๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมเหมือนกับที่รัฐบาลให้การสนับสนุนกองทุน
- 3) **การพึ่งพิงด้านสุขภาพ** การพึ่งพิงด้านสุขภาพเป็นการที่บุคคลสูญเสียหรือพร่อง ความสามารถในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะพึ่งพิงด้าน สุขภาพ ได้แก่ ความเสื่อมตามอายุที่มากขึ้นและภาวะความเจ็บป่วย เมื่ออายุมาก สมรรถภาพความแข็งแรงของร่างกายเสื่อมถอยลง ด้านจิตใจก็จะวิตกกังวล หวาดระแวง

ซีมีเศร้า รวมถึงความเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะทุพพลภาพขึ้นได้ เมื่ออายุมากขึ้นสมรรถภาพของร่างกายจะลดลงตามลำดับ ซึ่งเรียกภาวะที่มีการสูญเสียหรือความผิดปกติของการทำงานของอวัยวะต่างๆ ของร่างกายว่าเป็นภาวะบกพร่อง (Impairment)

- 4) **การพึ่งพิงด้านสังคมและจิตใจ** เป็นการที่บุคคลสูญเสียหรือพร่องความสามารถในการคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม ในผู้สูงอายุการสูญเสียความสามารถในการคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตมีสาเหตุมาจากการถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพังมากขึ้น เนื่องจากในสังคมปัจจุบันที่ครอบครัวไทยเป็นครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวเป็นโสดมากขึ้น และย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยเพื่อประกอบอาชีพ

2.3.5.4 การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง

การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงของสังคมไทย ยังเป็นบทบาทสำคัญของครอบครัวและเครือญาติ แต่จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของขนาดครัวเรือนจาก 6 คน ในปี 2503 เหลือ 3 คน ในปี 2553 และมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้ที่อยู่คนเดียวสูงขึ้น (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2557) ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวไทยยิ่งขึ้น ขณะที่การดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของภาครัฐยังทำได้จำกัด แม้รัฐบาลจะได้กำหนดนโยบายในการดูแลผู้สูงอายุให้ได้รับบริการอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุขได้มีการขยายบริการสุขภาพ สำหรับผู้สูงอายุลงในระดับชุมชน ทั้งโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โครงการจัดส่งเสริมสุขภาพการดูแลสุขภาพที่บ้าน (Home Health Care) ที่มีทีมแพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักกายภาพบำบัดไปให้บริการถึงบ้าน รวมทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้คำแนะนำ ปรึกษา เฉพาะหน้าและส่งเสริมสุขภาพเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุมีสภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้น แต่การให้บริการสุขภาพในระดับชุมชน ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถให้บริการที่ครอบคลุม เนื่องจากบุคลากรด้านสาธารณสุขที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งส่วนใหญ่ยังขาดองค์ความรู้ทางด้าน สหสาขาวิชาและเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ครอบครัวและญาติ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลรักษาสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สำหรับบริการทางสังคมที่เป็นภารกิจของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นการให้บริการโดยอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน (อพส.) ซึ่งให้บริการเยี่ยมบ้าน ช่วยเหลือดูแลผู้สูงอายุเบื้องต้นและให้คำแนะนำต่างๆ ส่วนการให้บริการในรูปแบบศูนย์อเนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุและศูนย์บริการทางสังคม (Day Care) ที่มีในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะเป็นการบริการภายในศูนย์ที่เอื้อเฉพาะผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้เท่านั้น ทั้งออกกำลังกายและทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน แต่ศูนย์บริการดังกล่าวก็ยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย ไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่สำหรับในชุมชน

ดังนั้น ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง จึงเป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือในการทำกิจกรรมประจำวัน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ ที่มีระดับการพึ่งพิงที่แตกต่างกันไปตามความสามารถในการประกอบกิจกรรมประจำวัน หรือลักษณะการทำงาน หรือการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์กับสังคม โดยจำแนกประเภทของภาวะพึ่งพิงออกเป็น ภาวะพึ่งพิงด้านร่างกาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ และด้านสังคมและจิตใจ ทั้งนี้ การดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวไทยของภาครัฐเป็นการให้คำแนะนำ ปรึกษา ช่วยเหลือ ดูแล ส่งเสริมสุขภาพเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งยังทำได้จำกัด และไม่สามารถให้บริการครอบคลุมทุกด้านในทุกพื้นที่

2.3.6 การรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อ

มีนักวิชาการและนักวิจัย ให้คำนิยามรวมถึงอธิบายถึงการรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อที่สำคัญไว้หลายประการด้วยกัน เช่น

สิริรัตน์ บำรุงกรรม (2552) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไว้ คือ เป็นการเตือนให้สังคมได้รับรู้ถึงอันตรายที่มีต่อสังคมเพื่อให้สังคม ได้หาแนวทางป้องกันโดยการใช้มาตรการต่างๆ เช่น การกำหนดนโยบาย หรือแนวทางในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และทำให้เกิดการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเกิดเหยื่ออาชญากรรมทำให้สังคมต้องมาคิดสาเหตุที่ทำให้เกิดอาชญากรรม มีการผลิตเครื่องมือ และอุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องมือตรวจสอบความปลอดภัย เป็นต้น

สุทธิรัตน์ ขจรเวศิน (2554) มีการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชนบ้านแหลมแท่น ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่าประชาชนที่มีประสบการณ์การตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและเคยมีการพบเห็นอาชญากรรม มีผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่แตกต่างกัน

สุนิสา อินอุทัย (2557) มีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เรื่อง “การป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี” โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์การเกิดอาชญากรรมแก่ตนเองในด้านที่ถูกทำให้เสียทรัพย์สินมีจำนวน ร้อยละ 15.25 โดยผู้ที่ถูกทำร้ายทำให้เสียทรัพย์สินได้ถูกลักทรัพย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.57 ถัดมาเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การเกิดอาชญากรรมกับเพื่อนด้านทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 34.50 โดยที่ถูกลักทรัพย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.45 และกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การเกิดอาชญากรรมกับคนในครอบครัวด้านทำให้เสียทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 9.75 โดยคนในครอบครัวถูกลักทรัพย์มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 48.72 รองลงมา คือชิงทรัพย์และทำให้เสียทรัพย์สินในจำนวนที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 17.95 กลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การเกิดอาชญากรรมกับญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ต่างครอบครัวในด้านที่ถูกทำให้เสียทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 6.50 โดยถูกลัก

ทรัพย์สินมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.85 และกลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์การเกิดอาชญากรรมกับคนในชุมชนในด้านทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 25.75 โดยถูกลักทรัพย์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.14 รองลงมา คือชิงทรัพย์ คิดเป็นร้อยละ 26.21

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม พบว่า บุคคลที่มีประสบการณ์การเกิดอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อน บุคคลในครอบครัวและชุมชน มีการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไม่แตกต่างกับบุคคลที่ไม่มีประสบการณ์ในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

2.3.7 การป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน

ในการป้องกันไม่ให้สมาชิกในสังคมตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมนั้น สังคมจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบสังคมซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของกลไกการควบคุมและคุ้มครองทางสังคม ที่นำไปสู่การกระทำของสังคมและการหาหนทางแก้ไขปัญหที่รบกวนการขับเคลื่อนอย่างเป็นระเบียบของสถาบันสังคม โดยการนำมาตรการต่างๆ เข้ามาใช้ในการควบคุมอาชญากรรมและอาชญากร เพื่อให้สมาชิกและสถาบันสังคมมีความมั่นคงปลอดภัยจากพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งอยู่บนแนวคิดทฤษฎีป้องกันสังคมที่พัฒนาโดย มาร์ค อังเซล (Marc Ancel) ที่ได้้นำแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก (Classic School) และสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) มาประยุกต์ใช้ร่วมกันโดยแนวคิดนี้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในทฤษฎีทางอาญาของประเทศทางยุโรปและลาตินอเมริกา ปรากฏว่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมากเมื่อองค์การสหประชาชาติได้ยอมรับแนวคิดนี้ในปี ค.ศ.1948

ทฤษฎีป้องกันสังคม มีลักษณะสำคัญ คือ การป้องกันสังคมมีสมมุติฐานว่า การจัดการอาชญากรรมมีจุดมุ่งหมายในการคุ้มครองสังคมจากการกระทำความผิดทางอาญา มิใช่มุ่งการลงโทษตามความผิด โดยมีการสร้างนโยบายทางอาญาใหม่ขึ้นมาทดแทนระบบการลงโทษแบบแก้แค้น และให้ความสำคัญกับวิธีการดำเนินการต่อปัจเจกบุคคลมากกว่าส่วนรวม โดยมุ่งที่การป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ที่มีการใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ช่วยในการศึกษาตัวผู้กระทำผิด เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขได้ตรงสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำความผิด นอกจากนี้ ยังมีกระบวนการนำผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคม ด้วยการส่งเสริมให้มีเมตตาธรรม มนุษยธรรม และสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม (อุทัย อาทิเวช, 2558)

ทั้งนี้ มีการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ของ เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ นิวัฒน์ วงศ์ใหญ่ และ เบญจมาส เจริญสุขพลอยผล (2557) เรื่อง “โครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม: การสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ” พบว่าผู้สูงอายุไม่ได้มีการจัดการป้องกันภัยทางสังคมมากถึงร้อยละ 91.4 ผู้สูงอายุที่ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร คิดเป็นร้อยละ 56.4 พบว่าผู้สูงอายุคิดว่าเป็นเรื่องปกติไม่ใช่เรื่องใหญ่ ร้อยละ 24.8 พบว่าผู้สูงอายุคิดว่าคนอื่นคงช่วยอะไรไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 8.8 และผู้สูงอายุที่ไม่ได้ขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นเพราะเกรงว่าจะไม่มีคนดูแล ร้อยละ 1.0

สุนิสา อินอุทัย (2557) การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เรื่อง “การป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี” โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีระดับการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยพบว่ามี การกระทำเพื่อป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม น้อยกว่าการละเว้นการกระทำเพื่อป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเมื่อเปรียบเทียบระดับการป้องกันตนเองพบว่าประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกัน มีการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมแตกต่างกัน โดยประชาชนเพศหญิงมีการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมมากกว่าเพศชาย ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมอยู่ในระดับสูงกว่ากลุ่มอื่น และประชาชนที่ประกอบอาชีพเป็นพนักงานเอกชนมีการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่ต่ำกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่น ๆ แต่ประชาชนที่มีสถานภาพ รายได้ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน แตกต่างกัน มีการป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ การกระทำเพื่อป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ที่ทำเป็นประจำ เช่นกรณีที่มีรถ จะล็อครถทุกครั้ง ที่ลงจากรถ พบร้อยละ 78.5 ก่อนออกจากที่พักทุกครั้งจะตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าได้ปิดประตูหน้าต่างเรียบร้อยแล้ว พบร้อยละ 77.5 กรณีที่บ้านมีรั้วบ้านจะล็อครถทุกครั้งเมื่อออกจากบ้าน พบร้อยละ 72 และการเดินทางจะมีเพื่อนร่วมทางเสมอ ร้อยละ 46.75 เป็นต้น

ดังนั้น สังคมจำเป็นต้องมีการป้องกันทางสังคมที่เป็นการจัดการกับอาชญากรรม โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่การคุ้มครองสังคมจากการกระทำ ความผิดทางอาญา ที่มีไข่มุ่งเน้นระบบการลงโทษ แต่เป็นการป้องกัน แก้ปัญหาอาชญากรรม นอกจากนี้ งานวิจัยของ เพ็ญจันทร์ ประดับมุกเซอร์เรอร์ และคนอื่น ๆ (2557) พบว่า มากกว่าร้อยละ 90 ของผู้สูงอายุ ไม่ได้มีการจัดการป้องกันภัยทางสังคม และผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 50 ไม่ทราบว่า จะจัดการป้องกันภัยทางสังคมอย่างไร และมีผู้สูงอายุบางส่วนคิดว่าการป้องกันภัยทางสังคมไม่ใช่เรื่องใหญ่ ไม่มีใครช่วยเหลือผู้สูงอายุได้ และไม่ได้ขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ทำให้ผู้สูงอายุมีความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สิน

2.3.8 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สินผู้สูงอายุ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่เป็นการคุ้มครองป้องกันการทำร้ายผู้สูงอายุ การกระทำ ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ นั้น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ใน

มาตรา 71 วรรคสามว่า รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรง หรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งการบำบัด พิ้นฟูและเยียวยา ผู้ถูกกระทำการดังกล่าว

ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นมาตราทางกฎหมายที่คุ้มครองป้องกันผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้จากการทำร้ายและถูกทอดทิ้ง ได้กำหนดไว้ในมาตราที่สำคัญ ดังนี้

- **มาตรา 307** ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้ เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ กายพิการ หรือจิตพิการ ทอดทิ้งผู้ซึ่งพึ่งตนเองมิได้นั้นเสีย โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิด อันตรายแก่ชีวิต ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- **มาตรา 392** ผู้ใดทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวหรือความตกใจโดยการขู่เข็ญ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- **มาตรา 398** ผู้ใดกระทำความผิดด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทารุณต่อเด็กอายุ ยังไม่เกินสิบห้าปี คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ซึ่งต้องพึ่งผู้อื่นในการดำรงชีพ หรือการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุที่ให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ มีการกำหนดมาตราที่กล่าวถึงสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือถูกทอดทิ้ง รวมทั้งสิทธิในการได้รับคำแนะนำ บริการ ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในการแก้ไขปัญหาครอบครัว จัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความเหมาะสม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 ได้มีการประกาศใช้ โดยยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 เนื่องจากเห็นว่ามีการกำหนดฐานความผิดอาญาที่ไม่ได้เป็นไปตามเจตนารมณ์ในการลดการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่ประสงค์ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ หน้าที่และอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบัน และเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่บุคคลในครอบครัว เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพระราชบัญญัตินี้ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ที่บุคคลในครอบครัวได้กระทำต่อกันโดยเจตนาให้เกิดหรือในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ สุขภาพ เสรีภาพหรือชื่อเสียง ของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด โดยมีชอบ และได้ให้ความหมายของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตรบุญธรรม รวมทั้งบุคคลใด ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน โดยได้กำหนดมาตรการ

คุ้มครองสวัสดิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือเพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวซ้ำอีก ตามมาตรา 29 วรรคสอง ดังนี้

- ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไปพบพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกำหนดระยะเวลา
- ห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวก่อเหตุหรือยั่วยุด้วยประการใด ๆ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม อันจะก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว
- ห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเสพสุราหรือสิ่งเสพติดใด ๆ ตามกำหนดระยะเวลา
- ห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าใกล้หรือเข้าไปในที่อยู่อาศัยของผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือให้ออกไปจากที่อยู่อาศัยของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
- ห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้ รวมถึง การคุกคาม ติดตาม สะกดรอย การถ่ายภาพ การโทรศัพท์ การส่งข้อความข้อความรำคาญด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือด้วยวิธีการอื่นใดอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม
- ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับคำปรึกษาแนะนำทางจิตวิทยาสังคม หรือการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
- ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูการติดสุรา การพนัน สิ่งเสพติดใด ๆ หรือพฤติกรรมอื่นใด ซึ่งเป็นต้นเหตุของการกระทำความรุนแรง ณ สถานพยาบาลหรือสถานบำบัด
- ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวทำพันธบัตร เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าอาจจะไปก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ หรือก่อเหตุร้ายให้เกิดภัยอันตรายแก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงหรือบุคคลในครอบครัวขึ้นอีก
- ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวส่งมอบอาวุธใด ๆ ซึ่งตนเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ต่อศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวไว้แทนจนกว่าพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวจะเปลี่ยนไป หรือหากผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นเพียงผู้ครอบครองอาวุธดังกล่าวให้ส่งมอบต่อศูนย์ส่งเสริมและคุ้มครองครอบครัวและให้ศูนย์ฯ แจ้งต่อเจ้าของผู้มามีกรรมสิทธิ์เพื่อขอรับคืนอาวุธนั้น
- ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลในครอบครัวที่มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

- ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูหรือเข้ารับการรักษาอื่นตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข
- ขอให้ศาลมีคำสั่งถอนการเป็นผู้อนุบาล หรือผู้พิทักษ์ ในกรณีที่ผู้ผู้นั้นได้กระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้ซึ่งอยู่ในความอนุบาลหรืออยู่ในความพิทักษ์

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สินผู้สูงอายุ ผู้วิจัยพบว่าพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดเฉพาะสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายแล้วเท่านั้น ยังไม่มีมาตรการในด้านการป้องกันการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ ส่วนในด้านมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและคุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ.2562 ที่ระบุว่า “ให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลในครอบครัวที่มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว” นั้น จากกรณีศึกษา ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวไม่ได้รับการชดใช้เงินช่วยเหลือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้น ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะพึ่งพิง ซึ่งเป็นภาวะที่ต้องการความช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวัน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ เป็นบุคคลที่มีโอกาสเป็นเหยื่ออาชญากรรม อันเนื่องมาจากสภาพร่างกาย และทรัพย์สินที่มีอยู่ รวมถึงวิถีชีวิตที่มีความเสี่ยงสูง ด้วยการสวมใส่เครื่องประดับที่มีค่ามากเป็นประจำ การออกนอกบ้านในช่วงเวลากลางคืน หรืออยู่ในบ้านเพียงลำพังบ่อยครั้ง หรือเป็นประจำ ทำให้ผู้สูงวัยเป็นเหยื่อที่ขาดความสามารถในการปกป้องทรัพย์สิน มีความเหมาะสมในการเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเป็นแรงจูงใจให้อาชญากรละเมิดทรัพย์สินของผู้สูงวัย โดยที่ สังคมจำเป็นต้องมีการป้องกันทางสังคม ที่มุ่งเน้นให้สังคมและผู้สูงอายุได้ตระหนักถึงความสำคัญของการป้องกันภัยทางสังคม ที่เป็นการป้องกันและแก้ปัญหาอาชญากรรม ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุลดความเสี่ยงในการละเมิดทางทรัพย์สิน และการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ขณะที่ภาครัฐจำเป็นต้องพิจารณาในการปรับและบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สินผู้สูงอายุด้วย

2.4 กรณีศึกษาการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ

การละเมิดทางทรัพย์สินผู้สูงอายุ เป็นประเภทหนึ่งของการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในปัจจุบัน (สิทธิผู้สูงอายุไทย สังคมเข้าใจแค่ไหน, 2561) ผู้วิจัยได้ศึกษา และนำเสนอกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะวิเคราะห์จากคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องกับคดีที่ผู้สูงอายุเป็นโจทก์ ผู้เสียหาย หรือเป็นจำเลย หรือเป็นคู่ความในคดี และรายงาน

ข่าวสารการจับกุมคดีที่ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อในการกระทำผิด ทั้งนี้คำพิพากษาหรือรายงานข่าวสารที่ผู้วิจัยยกมานั้น จะมีรูปแบบของการละเมิดสิทธิโดยอาศัยฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ ความรู้สติปัญญา ของผู้สูงอายุที่ด้อยกว่าคนวัยหนุ่มสาว หรือคนวัยทำงาน หรืออาศัยความไว้นื้อเชื่อใจของคนในครอบครัว เพื่อที่จะกระทำการละเมิดสิทธิต่อชีวิต ทรัพย์สิน สุขภาพอนามัย และสิทธิอื่น ๆ ของผู้สูงอายุ ดังนี้

2.4.1 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3839/2526

คดีนี้ พันเอกขุนชัยสิทธิยุทธการ อายุ 70 ปี เป็นโจทก์ ฟ้องนายเอี้ยง แซ่อึ้ง อายุ 50 ปี เป็นจำเลยในคดีอาญา โดยโจทก์ฟ้องว่า จำเลยหลอกหลวงโจทก์ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ โดยอาศัยความโง่เขลาเบาปัญญาของโจทก์และประกอบด้วยความอ่อนแอทางจิตของโจทก์ให้หลงเชื่อว่าเป็นความจริง กล่าวคือจำเลยได้แสดงตนต่อโจทก์ว่าเป็นคนทรงเจ้าเข้าผีสามารถรักษาโรคมัยไข้เจ็บได้ ทำให้โจทก์หลงเชื่อว่าเป็นความจริง และจำเลยยังได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จโดยปกปิดข้อความจริงอันควรบอกให้แจ้งอีกว่าเหล็กไหลเป็นของวิเศษ สามารถรักษาโรคมัยไข้เจ็บได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่โจทก์กำลังเป็นอยู่ในขณะนั้นให้หายขาดได้ อีกทั้งเหล็กไหลเป็นของวิเศษป็นยังไม่ออก ตลอดจนสามารถใช้ในการแสวงหาโชคลาภทำให้ร่ำรวยได้ ทำให้โจทก์หลงเชื่อว่าเป็นความจริง ความจริงแล้วเหล็กไหลไม่มีอยู่จริงและไม่สามารถรักษาโรค ตลอดจนไม่สามารถใช้แสวงหาโชคลาภทำให้ร่ำรวยได้ และจำเลยได้หลอกหลวงโจทก์อีกว่า ถ้าโจทก์ต้องการซื้อจำเลยจะเป็นผู้จัดการซื้อให้จากพระอาจารย์แสงจันทร์ซึ่งเป็นของแท้จริง โจทก์หลงเชื่อว่าเป็นความจริงจึงมอบทรัพย์สินให้แก่จำเลยไปเพื่อซื้อเหล็กไหลตามที่จำเลยหลอกหลวง ซึ่งความจริงแล้วข้อความดังกล่าวล้วนเป็นความเท็จเพราะพระอาจารย์แสงจันทร์ไม่มีตัวตนอยู่เลย ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341, 342(2), 91 และคืนเงินแก่โจทก์

ศาลชั้นต้นนัดไต่สวนมูลฟ้อง ถึงวันนัดศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า โจทก์ฟ้องและขอให้ลงโทษจำเลยฐานฉ้อโกงโดยอาศัยความโง่เขลาเบาปัญญาและความอ่อนแอแห่งจิตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342(2) แต่มีได้บรรยายให้ชัดเจนว่า โจทก์เป็นผู้โง่เขลาเบาปัญญาอย่างไร หรือเหตุใดจึงเป็นผู้มีจิตอ่อนแอ ฟ้องของโจทก์หากจะเป็นการฉ้อโกง ก็เป็นการฉ้อโกงตามมาตรา 341 อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา จึงให้งดไต่สวน คืนฟ้องให้แก่โจทก์ โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์นอกจากจะได้กล่าวในฟ้องในตอนต้นและตอนท้ายว่า จำเลยหลอกหลวงโจทก์โดยอาศัยความโง่เขลาเบาปัญญาและความอ่อนแอแห่งจิตของโจทก์แล้ว โจทก์ยังบรรยายข้อความที่จำเลยกล่าวหลอกหลวงโจทก์อีกว่า เหล็กไหลสามารถรักษาโรคมัยไข้เจ็บที่โจทก์กำลังเป็นอยู่นั้นให้หายขาดได้ ซึ่งพอเป็นที่เข้าใจได้ว่า ความอ่อนแอแห่งจิตของโจทก์เนื่องมาจากความเจ็บป่วยและคำว่าโง่เขลาเบาปัญญา ก็แสดงอยู่ว่าโจทก์นั้นถูกหลอกหลวงให้หลงเชื่อได้ง่ายกว่าคนมีจิตปกติ ฟ้องโจทก์จึงสมบูรณ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342(2) และประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญามาตรา 158(5) พิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลอุทธรณ์และคำสั่งศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของโจทก์ต่อไปตามรูปความ

จะเห็นได้ว่า คดีนี้ผู้กระทำละเมิดสิทธิได้อาศัยความโง่เขลาเบาปัญญาและความอ่อนแอทางจิตของผู้ถูกละเมิดสิทธิซึ่งเป็นผู้สูงอายุ เป็นช่องว่างในการกระทำละเมิดสิทธิในผู้สูงอายุ ด้วยการหลอกลวงให้หลงเชื่อ เพื่อหวังทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ของผู้สูงอายุ

2.4.2 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5875/2533

ในคดีนี้ นายคต ฮงมา อายุ 68 เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องนายไพโรจน์ บุญประคอง อายุ 60 ปี เป็นจำเลย ในคดีอาญา โดยโจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินโฉนดเลขที่ 334 นายบุญทึงได้ฟ้องโจทก์ต่อศาลชั้นต้นขอแบ่งมรดก โจทก์ติดต่อจำเลยให้หาทนายความให้ โจทก์กับจำเลยมีข้อตกลงข้อตกลงว่าถ้าโจทก์ชนะคดีโจทก์จะให้ที่ดินแก่จำเลยจำนวนหนึ่ง จำเลยให้โจทก์ลงชื่อในกระดาษแบบพิมพ์หลายแผ่นเพราะโจทก์อ่านหนังสือไม่ออก แล้วจำเลยได้ติดต่อหาทนายความให้แก่โจทก์ต่อมาทนายความของโจทก์ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับทนายความของนายบุญทึง ยกที่ดินให้แก่ นายบุญทึงจำนวนหนึ่ง โดยโจทก์ไม่ทราบเรื่องและไม่ได้ให้ความยินยอม ต่อมาจำเลยได้นำหนังสือมอบอำนาจและสัญญาซื้อขายซึ่งจำเลยหลอกลวงให้โจทก์ลงชื่อไว้มากรอกข้อความ แล้วไปติดต่อเจ้าพนักงานที่ดินว่าโจทก์ขายที่ดินโฉนดเลขที่ 3364 ให้แก่จำเลยจำนวนหนึ่ง และรับเงินจากจำเลยแล้ว เจ้าพนักงานที่ดินหลงเชื่อจึงจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมให้แก่จำเลยเป็นเจ้าของที่ดินร่วมกับโจทก์ โดยไม่ได้รับความยินยอมจากโจทก์และโจทก์ไม่เคยรับเงินจากจำเลย ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341, 342, 264, 265, 267, 268

ศาลชั้นต้นได้สวนมูลฟ้องแล้ว เห็นว่าคดีไม่มีมูล พิพากษายกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายกอุทธรณ์โจทก์ โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายว่า ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าพยานที่โจทก์นำสืบยังขาดตกบกพร่องและขาดเหตุผลที่น่าเชื่อ คดีโจทก์จึงไม่มีมูล โจทก์อุทธรณ์ว่าโจทก์นำสืบสมตามฟ้องแล้ว เป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง แม้โจทก์จะขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342, 365, 268 ซึ่งมีอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่า 3 ปี แต่โจทก์บรรยายฟ้องความผิดฐานฉ้อโกงว่าจำเลยหลอกลวงให้โจทก์ลงชื่อในเอกสาร โจทก์ยอมลงชื่อเพราะอ่านหนังสือไม่ออกซึ่งปรากฏชัดว่าไม่เข้าองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342 เพราะไม่ได้อาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นเด็ก หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง ไม่อาจลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342 ได้ ส่วนความผิดฐานปลอมเอกสารและใช้เอกสารปลอมโจทก์ก็ไม่ได้บรรยายฟ้องว่า จำเลยปลอมเอกสารสิทธิหรือเอกสารราชการ ไม่อาจลงโทษจำเลยฐานปลอมเอกสารสิทธิหรือเอกสารราชการและใช้เอกสารสิทธิหรือเอกสารราชการปลอม ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 265, 268 ได้เช่นกัน คงเหลือความผิดฐานอื่นซึ่งมีอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี จึงเป็นคดีซึ่งต้องห้ามตาม

อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ ศาลฎีกา พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์

ในคดีดังกล่าว แม้ศาลฎีกาจะพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ ยกฟ้องโจทก์ ก็ด้วยเหตุผลของข้อกฎหมายในการบรรยายฟ้องของโจทก์ที่ไม่ครบองค์ประกอบความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342 เท่านั้น แต่มูลเหตุที่โจทก์ฟ้องจำเลย ก็คือ โจทก์บรรยายฟ้องความผิดฐานฉ้อโกงว่า จำเลยหลอกลวงให้โจทก์ลงชื่อในเอกสาร และโจทก์ยอมลงชื่อเพราะอ่านหนังสือไม่ออก

จะเห็นได้ว่า การกระทำละเมิดสิทธิของผู้ถูกละเมิดซึ่งเป็นผู้สูงอายุดังกล่าว ผู้ละเมิดได้อาศัยช่องทางของสติปัญญา การขาดการศึกษา และความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ของผู้สูงอายุ เป็นช่องว่างในการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ

2.4.3 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6619/2538

ในคดีนี้มี นางชั้น คงมี อายุ 55 ปี เป็นโจทก์ ฟ้อง นางชั้น พักสมบูรณ์ อายุ 62 ปี เป็นจำเลย โดยโจทก์ฟ้องว่า โจทก์กับจำเลยเป็นบุตรนายรอดซึ่งถึงแก่ความตาย 15 ปี แล้ว ขณะมีชีวิตนายรอด เป็นสมาชิก สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรีจำกัด และเช่าซื้อที่ดินจากสหกรณ์ดังกล่าวเนื้อที่ 38 ไร่ 89 ตารางวา ราคา 4,586.70 บาท ปัจจุบันนี้เป็นที่ดินโฉนดเลขที่ 1170 ตำบลหนองสามวัง อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดย นายรอด ชำระค่าเช่าซื้อที่ดินครบถ้วนเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2510 แต่สหกรณ์ การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัด ยังไม่ได้โอนที่ดินให้ นายรอด คงครอบครองทำประโยชน์ในที่ดิน สืบต่อมาจนถึงปี 2522 นายรอด ถึงแก่ความตาย ที่ดินโฉนดเลขที่ 1170 จึงเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท ซึ่งโจทก์มีสิทธิได้รับครึ่งหนึ่งเพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับของสหกรณ์ สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัด ได้รับจำเลยเข้าเป็นสมาชิกแทนนายรอด ต่อมาโจทก์แจ้งให้สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัด ใส่ชื่อโจทก์ถือกรรมสิทธิที่ดินโฉนดเลขที่ 1170 ร่วมกับจำเลย สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัด แจ้งว่าไม่สามารถใส่ชื่อผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ถือกรรมสิทธิร่วมกับผู้ที่ เป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2531 สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัด ได้โอนกรรมสิทธิที่ดินโฉนดเลขที่ 1170 ให้แก่จำเลย โจทก์จึงขอให้จำเลยซึ่งถือกรรมสิทธิที่ดิน โฉนดเลขที่ 1170 แทนทายาทอื่นใส่ชื่อโจทก์ถือกรรมสิทธิร่วมด้วย จำเลยเพิกเฉย ขอให้บังคับ จำเลยใส่ชื่อโจทก์ถือกรรมสิทธิร่วม ในที่ดินโฉนดเลขที่ 1170 หากจำเลยไม่ปฏิบัติให้ถือเอาคำพิพากษาแสดงเจตนา แทน ถ้าไม่อาจกระทำได้ให้จำเลยชดใช้เงินจำนวน 5,733,375 บาท แก่โจทก์

คดีดังกล่าว จำเลย ให้การว่านาย รอด มีทายาท 4 คน นายรอด ยังเป็นหนี้ค่าเช่าซื้อ ค่าปุ๋ย และค่าเครื่องมือการเกษตรต่อสหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรีจำกัด ติดต่อกันมาจนถึง ปี 2518 สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรีจำกัด จึงไม่โอนกรรมสิทธิที่ดินให้นายรอด และตั้งแต่ปี 2518 นายรอด มีสุขภาพไม่แข็งแรง ไม่สามารถทำนาต่อไปได้ นายรอดได้ทำหนังสือโอนสิทธิการเป็น สมาชิกสหกรณ์ การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรีจำกัดให้แก่จำเลย จำเลยจึงได้ทำสัญญาเช่าซื้อที่ดินกับ สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดิน

ธัญบุรีจำกัดต่อนายรอด โดยยินยอมชำระหนี้ทั้งหมดของนายรอดให้ แก่สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดิน ธัญบุรีจำกัด จำเลยได้รับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินเมื่อปี 2531 นายรอดถึงแก่ความตายเมื่อ ปี 2522 จำเลย เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรีจำกัดเมื่อปี 2518 ต่อจาก นายรอด จำเลยมิได้ถือ กรรมสิทธิ์ที่ดินแทนนายรอดหรือทายาทของนายรอด ที่ดินพิพาทจึงไม่ใช่ ทรัพย์สินมรดกของนายรอด เมื่อจำเลยขายที่ดินพิพาทไป โจทก์จึงไม่มีสิทธิขอแบ่งเงินค่าที่ดินพิพาท ขอให้ยกฟ้อง

ในการพิพากษาของศาลชั้นต้นปรากฏว่า ศาลชั้นต้น พิจารณาแล้ว พิพากษายกฟ้อง โจทก์ทำ การอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน เป็นยกฟ้อง โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าที่โจทก์ฎีกาว่านาย รอดชำระเงินค่าเช่าซื้อที่ดินพิพาทครบถ้วนแล้วตั้งแต่ ปี 2510 แม้สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัดจะยังไม่ได้ใส่ชื่อนายรอดในโฉนดที่ดินพิพาท กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทก็ตกเป็นของนายรอด ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 แล้ว เมื่อ นายรอดถึงแก่ความตายในเวลาต่อมา ที่ดิน พิพาทก็เป็นมรดกของนายรอดนั้น เห็นว่าแม้นายรอดชำระ เงินค่าเช่าซื้อที่ดินพิพาทครบถ้วน แล้ว ตั้งแต่ ปี 2510 และนายรอดมีสิทธิเรียกร้องในที่ดินพิพาทตามสัญญาเช่าซื้ออันถือได้ว่าเป็น ทรัพย์สิน อย่างหนึ่งของนายรอดก็ตาม แต่ในระหว่างที่นายรอดยังมีชีวิตอยู่ในปี 2513 นายรอดได้ ทำหนังสือ แสดงความจำนองเกี่ยวกับสิทธิผลประโยชน์และหนี้ตามข้อบังคับของสหกรณ์การเช่าซื้อ ที่ดินธัญบุรี จำกัด ข้อ 45 ว่าหากนายรอดต้องพ้นจากสมาชิกภาพเพราะเหตุวิกลจริต หรือทุพพลภาพ หรือ ตาย บรรดาสิทธิผลประโยชน์และหนี้สินที่นายรอดมีอยู่ในสหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัด ขอให้ สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินธัญบุรี จำกัดโอนให้แก่จำเลย ซึ่งเป็นทายาทที่มีลักษณะถูกต้อง ตามข้อบังคับ ของสหกรณ์ดังกล่าวตามเอกสารหมายเลข 6 แสดงว่านายรอดประสงค์ที่จะโอนสิทธิ ในที่ดินพิพาท ให้แก่จำเลยหลังจาก ปี 2516 นายรอดทำกินในที่ดินพิพาทไม่ไหวต่อมาปี 2518 สหกรณ์การเช่าซื้อ ที่ดินธัญบุรี จำกัดได้รับจำเลยเข้าเป็นสมาชิกแทนนายรอดตามเอกสารหมายเลข 13 นายรอดจึงพ้น จากการเป็นสมาชิกบรรดาสิทธิผลประโยชน์และหนี้สินที่นายรอดมีอยู่ในสหกรณ์การเช่าซื้อที่ดิน ธัญบุรี จำกัดจึงโอนมาเป็นของจำเลยตามข้อบังคับของสหกรณ์ดังกล่าว ข้อ 39 ซึ่งรวมทั้งสิทธิในที่ดิน พิพาทด้วยต่อมาปี 2522 นายรอดถึงแก่ความตายตามมรณบัตรเอกสารหมายเลข 10 แสดงให้เห็นว่า นายรอดได้โอนสิทธิในที่ดินพิพาทให้แก่จำเลยไประหว่างที่นายรอดมีชีวิตอยู่สิทธิในที่ดินพิพาทจึงไม่ใช่ ทรัพย์สินที่นายรอดมีอยู่ขณะนายรอดถึงแก่ความตายจึงไม่เป็นมรดกของนายรอดตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 วรรคหนึ่ง ดังนั้น การที่จำเลยรับโอนที่ดินพิพาทโดยทำเป็น หนังสือและจดทะเบียนการได้มาต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในปี2531 ตามหนังสือสัญญาขายที่ดินเอกสาร หมายเลข 11 ภายหลังจากที่นายรอดถึงแก่ความตายจึงมิใช่การรับโอนมรดกของนายรอดในฐานะเจ้าของ รวมผู้มีสิทธิรับมรดกร่วมกับโจทก์แต่เป็นเพียงทำให้การได้มาบริบูรณ์ตามกฎหมายเท่านั้นที่ดินพิพาท ยังเป็นของจำเลยศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์

จากคดีที่กล่าวมาข้างต้น ข้อเท็จจริงพบต่อไปว่า นายรอดในขณะที่ทำหน้าที่โอนสิทธิการเป็นสมาชิกสหกรณ์นั้นนายรอดมีอายุมากกว่า 60 ปีแล้ว และในขณะที่มีการฟ้องคดีนางชื่น พักสมบูรณ์ ซึ่งเป็นจำเลยก็มีอายุมากกว่า 60 ปี เช่นเดียวกัน และเป็นเหตุการณ์ที่มีการฟ้องคดีหลังจากนายรอดเสียชีวิตไปแล้ว 15 ปี ซึ่งสาระสำคัญในคดีพิพาทดังกล่าว คือข้อพิพาทของทายาทในการแบ่งทรัพย์สินมรดกของนายรอด ผู้ตาย

จะเห็นได้ว่า คดีนี้เป็นคดีพิพาทในการแบ่งทรัพย์สินมรดกซึ่งมิได้เป็นอาชญากรรมในลักษณะฉ้อโกงโดยตรง และเป็นการแบ่งทรัพย์สินมรดกที่เกิดขึ้นตั้งแต่ 15 ปี ที่ผ่านมา โดยที่โจทก์ไม่ได้ฟ้องคดีในช่วงเวลานั้น แต่กลับปล่อยให้เวลาล่วงเลยไป จนกระทั่งจำเลยเข้าสู่วัยสูงอายุ มีสุขภาพ ร่างกาย สติปัญญา ถดถอยลง ไม่สามารถประกอบกิจการงานต่าง ๆ ได้อย่างปกติ โจทก์จึงได้ฟ้องร้องคดีดังกล่าว ทำให้จำเลยต่อสู้คดีด้วยความยากลำบาก ถือได้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการก่อกวนอาชญากรรม เพื่อประสงค์ต่อทรัพย์สินอีกรูปแบบหนึ่ง

2.4.4 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6645-6646/2548

คดีนี้ พนักงานอัยการจังหวัดแพร่ เป็นโจทก์ ฟ้องนายสุเทพ ชูชื่นกับพวก เป็นจำเลยในคดีอาญา โดยโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสองตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83, 91, 341, 343 พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ.2528 มาตรา 4, 30, 83 ให้จำเลยทั้งสองร่วมกันค้ำหรือใช้เงินจำนวน 130,428.65 บาท ที่ยังไม่ได้คืนแก่ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ด และนับโทษจำเลยที่ 2 ต่อจากโทษของจำเลยในคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 254/2538 และ 279/2538 ของศาลจังหวัดนราธิวาส

จำเลยที่ 1 ไม่ได้ให้การ ถือว่าจำเลยที่ 1 ให้การปฏิเสธ ส่วนจำเลยที่ 2 ให้การปฏิเสธ แต่รับว่าเป็นบุคคลคนเดียวกับจำเลยในคดีที่โจทก์ขอให้รับโทษต่อ

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยทั้งสองมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 ประกอบมาตรา 341 พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ.2528 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง, 82 การกระทำของจำเลยทั้งสองเป็นความผิดหลายกรรม เรียงกระทงลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 ฐานร่วมกันฉ้อโกงประชาชน จำคุกคนละ 4 ปี ฐานร่วมกันจัดหางานให้คนหางานเพื่อไปทำงานในต่างประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต จำคุกคนละ 3 ปี รวมจำคุกจำเลยทั้งสองคนละ 7 ปี นับโทษจำเลยที่ 2 ต่อกับโทษของจำเลยในคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 254/2538 และ 279/2538 ของศาลจังหวัดนราธิวาส ให้จำเลยทั้งสองค้ำหรือใช้เงินจำนวน 130,428.65 บาท ที่ยังไม่ได้คืนแก่ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ด

จำเลยทั้งสองสำนวนอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยทั้งสองมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 วรรคแรก จำคุกคนละ 4 ปี ข้อหาอื่นให้ยก นอกจากที่แก้ให้

เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น จำเลยทั้งสองสำนวนฎีกา โดยผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้นอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า “ข้อเท็จจริงรับฟังเป็นยุติได้ว่า จำเลยทั้งสองเป็นผู้ชักชวนผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดไปทำงานเดินสายไฟฟ้าภายในอาคารที่ประเทศมาเลเซีย โดยผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดได้จ่ายเงินคนละ 5,000 บาท ให้แก่จำเลยทั้งสองและจ่ายอีกคนละ 12,000 บาท ให้แก่นายฝาง แต่ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดก็ไม่ได้งานทำตามที่จำเลยทั้งสองอ้างและถูกส่งกลับประเทศไทย ภายหลังจำเลยทั้งสองได้เข้ามาขอตัวต่อพนักงานสอบสวนและยอมชดใช้เงินให้ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดและผู้เสียหายอื่นอีกรวม 35 คน คนละ 5,142.85 บาท รวมเป็นเงิน 180,000 บาท ผู้เสียหายทั้งหมดดังกล่าวพอใจและไม่ติดใจเอาความแก่จำเลยทั้งสอง สำหรับความผิดฐานร่วมกันจัดหางานให้คนหางานเพื่อไปทำงานในต่างประเทศโดยไม่ได้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ.2528 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง, 82 นั้น ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษายกฟ้อง โจทก์มิได้ฎีกา ความผิดฐานนี้จึงเป็นอันยุติไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 คงมีปัญหาวินิจฉัยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 ตามที่จำเลยทั้งสองฎีกาขึ้นมา ที่จำเลยทั้งสองฎีกาประการแรกว่า พยานหลักฐานในคดีนี้ยังรับฟังไม่ได้ว่าจำเลยทั้งสองมีเจตนาทุจริต จำเลยทั้งสองอุทธรณ์โต้แย้งไว้โดยละเอียดในอุทธรณ์แล้ว ขอให้ศาลฎีกาหยิบยกอุทธรณ์ของจำเลยทั้งสองขึ้นพิจารณาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของฎีกาด่วนนั้น เห็นว่า เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 5 มีคำพิพากษามาแล้ว หากจำเลยทั้งสองประสงค์จะฎีกาก็จะต้องโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ให้ชัดเจนว่า คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ไม่ถูกต้องโดยมีเหตุผลข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างไร ที่จำเลยทั้งสองขอให้ถือเอาอุทธรณ์ประเด็นนี้ของจำเลยทั้งสองเป็นส่วนหนึ่งของฎีกา ย่อมเป็นฎีกาที่ได้คัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 5 ว่า ไม่ถูกต้องโดยมีเหตุผลอย่างไร จึงเป็นฎีกาที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 216 ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัย

ที่จำเลยทั้งสองฎีกาว่า แม้จำเลยทั้งสองชักชวนผู้เสียหายหลายคน แต่ก็เป็นการชักชวนโดยเฉพาะเจาะจงเป็นรายๆ ไป มิได้ป่าวประกาศแก่บุคคลทั่วไปโดยไม่จำกัดหรือบอกให้ผู้เสียหายแต่ละคนไปชักชวนให้ผู้อื่นหลงเชื่ออีก การกระทำของจำเลยทั้งสองจึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกงธรรมดา มิใช่ฐานฉ้อโกงประชาชน เมื่อผู้เสียหายแต่ละคนถอนคำร้องทุกข์แล้ว สิทธินาคดีอาญามาฟ้องจึงระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ลงโทษจำเลยทั้งสองไม่ได้นั้น เห็นว่าการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชนในความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 ไม่ได้ถือเอาจำนวนผู้เสียหายที่ถูกหลอกลวงว่ามากหรือน้อย แต่ถือเอาเจตนาแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชนเป็นสำคัญ โดยจะเห็นได้จากวิธีการในการหลอกลวง จำนวนผู้เสียหายที่ถูกหลอกลวงเป็นเพียงข้อที่นำมาพิจารณาประกอบด้วยเท่านั้น คดีนี้แม้ผู้เสียหายตามฟ้องจะมีเพียง 11 คน แต่ก็ปรากฏตามบันทึกการตกลงชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งว่า มีผู้เสียหายที่ตกลงกับ

จำเลยทั้งสองตามบันทึกดังกล่าวถึง 35 คน แสดงว่าจำเลยทั้งสองมิได้ติดต่อชักชวนเฉพาะผู้เสียหาย ทั้งสิบเอ็ดในคดีนี้เท่านั้น ทั้งพฤติการณ์ที่จำเลยทั้งสองไปพบผู้เสียหายแต่ละคนที่บ้านแล้วแจ้งเงื่อนไข การไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียซึ่งจะได้รับเงินเดือนตั้งแต่ 8,000 บาท ถึง 11,000 บาท โดยจะต้อง เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางรวมคนละ 17,000 บาท แต่ต้องจ่ายเงิน 5,000 บาท ให้แก่จำเลยที่ 1 ก่อนเหมือนกันทุกคน ลักษณะการชักชวนเป็นการชักชวนทั่วไป มิได้มุ่งเจาะจงชักชวนคนใดคนหนึ่ง เป็นพิเศษโดยเฉพาะ หากผู้ใดปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวก็สามารถสมัครไปทำงานได้ ขึ้นอยู่กับข้อที่ว่า จะจ่ายเงินให้ตามเงื่อนไขที่แจ้งไปหรือไม่เป็นสำคัญ การหลอกลวงดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการ หลอกลวงประชาชนให้หลงเชื่อ แม้จะมีได้มีการป่าวประกาศหรือแจ้งให้ผู้ถูกหลอกลวงแต่ละคนไป ชักชวนต่อ แต่ลักษณะการชักชวนอย่างเดียวกัน โดยผู้ถูกชักชวนยอมบอกต่อกันไปได้ การกระทำของ จำเลยทั้งสองจึงเป็นความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 วรรคแรก ประกอบมาตรา 83 แล้ว หารือเป็นความผิดเพียงฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ไม่ ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 มิใช่ความผิด ต่อส่วนตัว แม้ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดถอนคำร้องทุกข์แล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดฐานนี้ก็ยัง ไม่ระงับไป ฎีกาของจำเลยทั้งสองข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

ส่วนที่จำเลยทั้งสองฎีกาขอให้ลงโทษสถานเบา นั้น เห็นว่า ตามฟ้องปรากฏว่าจำเลยทั้งสองได้ คืนเงินบางส่วนที่ฉ้อโกงไปแก่ผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดคนละ 5,142.85 บาท แล้ว และตามบันทึกการตกลง ค่าเสียหายทางแพ่งก็ปรากฏว่าผู้เสียหายทั้งสิบเอ็ดในคดีนี้ไม่ติดใจเอาความแก่จำเลยทั้งสอง อีกต่อไป ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 5 ลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสองคนละ 4 ปี จึงเป็นโทษที่หนักเกินไป สมควร กำหนดโทษจำเลยทั้งสองเสียใหม่ให้เหมาะสม อุทธรณ์ของจำเลยทั้งสองข้อนี้ฟังขึ้น

อนึ่ง คดีนี้มีผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันหลายคน ทั้งคำขอของโจทก์ระบุประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 83 มาด้วย ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิจารณาว่าจำเลยทั้งสองมีความผิดตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 343 วรรคแรก โดยมีได้ระบุ มาตรา 83 ด้วยจึงยังไม่ถูกต้อง เห็นสมควรแก้ไข เสียให้ถูกต้อง” ศาลฎีกา พิจารณาแก้เป็นว่า จำเลยทั้งสองมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 343 วรรคแรก ประกอบมาตรา 83 จำคุกคนละ 2 ปี นอกจากนี้แก้ไขให้เป็นไปตามคำพิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค 5

เมื่อวิเคราะห์คดีนี้ จากคำฟ้องและคำให้การแล้วพบว่า จำเลยทั้งสองเป็นบุคคลในหมู่บ้าน และตำบลเดียวกันกับผู้เสียหายทั้ง 11 ราย โดยจำเลยทั้งสองได้เดินทางไปที่บ้านของผู้เสียหายแต่ละ ราย เพื่อชักชวน และได้พูดจาหวานล่อม ผู้เสียหาย บิดา มารดา ตลอดจนบุคคลในบ้านของผู้เสียหาย อาทิ ปู่ ย่า ตา ยาย ของผู้เสียหาย เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสนับสนุนผู้เสียหายตกลงไปทำงานยัง ต่างประเทศ โดยอ้างว่าได้รับค่าตอบแทนที่ดี และจะทำให้คุณภาพชีวิตครอบครัวดีตามไปด้วย ซึ่งจะ เห็นได้ว่า จำเลยได้ใช้โอกาสจากวัฒนธรรมความเชื่อที่ว่า ผู้อาวุโสย่อมมีวุฒิภาวะและประสบการณ์

มากกว่า ไปช่วยผลักดันสนับสนุนให้ผู้เสียหายตกลงไปทำงานในต่างประเทศตามคำสั่งขวนของจำเลย จึงอาจกล่าวได้ว่าในคดีนี้ จำเลยผู้กระทำความผิด อาศัยผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือสนับสนุนในการกระทำความผิดของตนอีกทางหนึ่งด้วย

2.4.5 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10552/2553

คดีนี้พนักงานอัยการจังหวัดลำปางเป็นโจทก์ฟ้องนายพัชร ร่องทองเป็นจำเลย ในฐานะความผิดฉ้อโกงตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 โดยโจทก์บรรยายว่าจำเลยโดยเจตนาทุจริตหลอกลวงผู้เสียหายที่ 2 ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จและด้วยการแสดงตนเป็นบุคคลอื่นเพื่อขอกู้เงินจากผู้เสียหายที่ 2 แต่ตามทางพิจารณาได้ความว่าเป็นเรื่องหลอกลวงมารดาผู้เสียหายที่ 2 มิใช่หลอกลวงผู้เสียหายที่ 2 ก็ตาม แต่เมื่อผู้เสียหายที่ 2 เป็นเจ้าของเงินที่ให้กู้และเป็นผู้ทำสัญญากู้ในฐานะผู้ให้กู้เงิน ซึ่งจำเลยผู้กู้นำโฉนดที่ดินของบุคคลอื่นมาหลอกลวง เพื่อให้ได้เงินที่กู้ยืมไป ดังนั้นผู้เสียหายที่ 2 ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดของจำเลยแล้ว จึงเป็นผู้เสียหายในคดีฉ้อโกงด้วยคนหนึ่ง

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 188, 341 ประกอบมาตรา 342 (1) เป็นการกระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 ฐานเอาไปเสียซึ่งเอกสารของผู้อื่น จำคุก 1 ปี ฐานฉ้อโกง จำคุก 2 ปี รวม 2 กระทง จำคุก 3 ปี ให้จำเลยคืนเงินจำนวน 70,000 บาท แก่ผู้เสียหายที่ 2

จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค 5 พิพากษาแก้เป็นว่า ไม่ปรับบทลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 ยกฟ้องโจทก์ในความผิดฐานฉ้อโกง และยกคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน 70,000 บาท แก่ผู้เสียหายที่ 2 นอกจากนี้แก้ไขเป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยข้อหาฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 แม้ตามคำฟ้องโจทก์จะบรรยายว่า จำเลยโดยเจตนาทุจริตหลอกลวงผู้เสียหายที่ 2 ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จและด้วยการแสดงตนเป็นบุคคลอื่นเพื่อขอกู้เงินจากผู้เสียหายที่ 2 แต่ตามทางพิจารณาได้ความว่าเป็นเรื่องที่จำเลยหลอกลวงนางสุมลมารดาผู้เสียหายที่ 2 มิใช่หลอกลวงผู้เสียหายที่ 2 ก็ตาม แต่เมื่อผู้เสียหายที่ 2 เป็นเจ้าของเงินที่ให้กู้ และเป็นผู้ทำสัญญากู้ในฐานะผู้ให้กู้เงินที่จำเลยผู้กู้นำโฉนดที่ดินของบุคคลอื่นมาหลอกลวงดังกล่าว เพื่อให้ได้เงินที่กู้ยืมไป ผู้เสียหายที่ 2 ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดของจำเลยแล้ว จึงเป็นผู้เสียหายในคดีฉ้อโกงด้วยคนหนึ่ง ข้อแตกต่างดังกล่าวนี้จึงหาใช่ข้อสาระสำคัญ ทั้งจำเลยก็ได้หลงต่อสู้อย่างจงใจตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสาม พิพากษาแก้เป็นว่า ให้บังคับคดีไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

คดีนี้ จำเลยอาศัยความสนิทสนมใกล้ชิดแบบเครือญาติห่าง ๆ เพื่อขอกู้ยืมเงินของมารดา ผู้เสียหายที่ 2 ซึ่งมีอายุประมาณ 68 ปี แต่มารดาผู้เสียหายที่ 2 มีเงินไม่มากพอสำหรับการกู้ยืม จึงได้นำเงินของบุตรซึ่งเป็นผู้เสียหายที่ 2 มาให้จำเลยยืม โดยจำเลยนำโฉนดที่ดินของบุคคลอื่นมาแอบอ้างว่าเป็นของตน เพื่อค้ำประกันหนี้กับมารดาผู้เสียหายที่ 2 ทำให้มารดาผู้เสียหายที่ 2 หลงเชื่อว่าจำเลยมีหลักประกันที่มั่นคง จึงให้ยืมเงินไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าในคดีนี้ จำเลยอาศัยความเป็นเครือญาติ และอายุของบุคคลเป็นช่องว่างในการหลอกลวง หรือทำให้หลงเชื่อ อีกทั้งผู้สูงอายุมักมีความเมตตาต่อผู้น้อยกว่า เมื่อเห็นว่าลูกหลานเดือดร้อนเรื่องเงิน จำเป็นต้องหาทางช่วยเหลือ โดยมิได้คำนึงถึงความเสี่ยงต่อการถูกฉ้อโกงแต่อย่างใด

2.4.6 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 11193/2556

คดีนี้ พนักงานอัยการจังหวัดมหาสารคาม เป็นโจทก์ ฟ้อง นายสิงห์ทอง ศิลป์ประกอบ กับพวก เป็นจำเลย ใน ความผิดฐานร่วมกันชักชวนให้ผู้อื่นได้เข้าเป็นสมาชิกสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ซึ่งยังไม่ได้จดทะเบียน

ทั้งนี้ โจทก์บรรยายฟ้องว่า เมื่อระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2541 ถึงวันที่ 22 กันยายน 2541 เวลากลางวันและกลางคืนต่อเนื่องกัน จำเลยทั้งสองร่วมกันดำเนินกิจการอาปนกิจสงเคราะห์ในนามชมรมผู้สูงอายุมวลชน อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม และสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ร่วมมิตรอำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม โดยมีได้จดทะเบียนเป็นสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ตามกฎหมาย และบรรยายฟ้องต่อไปว่า เมื่อระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2541 ถึงวันที่ 26 มกราคม 2542 เวลากลางวันและกลางคืนต่อเนื่องกัน จำเลยทั้งสอง โดยทุจริตหลอกลวง บ. ผู้เสียหายที่ 1 กับพวกรวม 59 คน และประชาชนทั่วไปที่มีอายุระหว่าง 60-90 ปี ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จและปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งว่าจำเลยทั้งสองได้จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุมวลชน อำเภอนาเชือก และสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ร่วมมิตร อำเภอนาเชือก ซึ่งได้จดทะเบียนให้ดำเนินกิจการอาปนกิจสงเคราะห์ได้ตามกฎหมาย หากผู้เสียหายทั้ง 59 คน และประชาชนโดยทั่วไปประสงค์จะสมัครเป็นสมาชิกสมาคมจะต้องเสียเงินเป็นค่าสมัครเริ่มต้น 100 บาท ค่าบำรุงสมาคม จำนวน 400 บาท และค่าสงเคราะห์ศพของสมาชิกล่วงหน้าศพละ 20 บาท เมื่อสมาชิกถึงแก่ความตายหลังเข้าเป็นสมาชิกแล้ว 180 วัน ผู้รับประโยชน์จะได้รับเงินผลประโยชน์รายละ 100,000 บาท อันเป็นความเท็จ ความจริงแล้วจำเลยทั้งสองไม่มีเจตนาที่จะจ่ายเงินให้แก่ผู้รับประโยชน์เมื่อสมาชิกถึงแก่ความตายแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ศาลชั้นต้น มีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งสองมีความผิดตามพระราชบัญญัติการอาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2517 มาตรา 29 มาตรา 50 ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 เป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 ฐานชักชวนให้ผู้อื่นได้เข้าเป็นสมาชิกในสมาคมอาปนกิจสงเคราะห์ซึ่งยังไม่ได้จดทะเบียน

จำคุกคนละ 2 เดือน ฐานดำเนินกิจการฉ้อโกงโดยมิได้จดทะเบียนเป็นสมาคมฉ้อโกง
 สงเคราะห์หรือขึ้นทะเบียนการฉ้อโกงสงเคราะห์ จำคุกคนละ 1 ปี รวมจำคุกคนละ 1 ปี 2 เดือน

จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ มีคำพิพากษา ให้ยกฟ้องโจทก์สำหรับข้อหาร่วมกันดำเนินกิจการ
 ฉ้อโกงสงเคราะห์โดยมิได้จดทะเบียนเป็นสมาคมฉ้อโกงสงเคราะห์หรือขึ้นทะเบียนการฉ้อโกง
 สงเคราะห์ นอกเหนือจากนี้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

โจทก์ฎีกา ศาลฎีกามีคำพิพากษาเป็นตามศาลอุทธรณ์ คือ พิพากษา ให้ยกฟ้องโจทก์สำหรับ
 ข้อหาร่วมกันดำเนินกิจการฉ้อโกงสงเคราะห์โดยมิได้จดทะเบียนเป็นสมาคมฉ้อโกงสงเคราะห์
 หรือขึ้นทะเบียนการฉ้อโกงสงเคราะห์ นอกเหนือจากนี้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ใน
 ความผิด ฐานชักชวนให้ผู้อื่นเข้าเป็นสมาชิกในสมาคมฉ้อโกงสงเคราะห์ซึ่งยังมิได้จดทะเบียน จำคุก
 จำเลยคนละ 2 เดือน

จากการวิเคราะห์คำให้การในคดีนี้ พบว่า จำเลยทั้งสองเป็นคนตำบลเดียวกันกับผู้เสียหายทั้ง
 59 ราย ซึ่งมีอายุระหว่าง 60-75 ปี โดยจำเลยทั้งสองใช้ทักษะการพูดและโน้มน้าว หวานล่อมให้
 ผู้เสียหายสมัครเข้าเป็นสมาชิกสมาคมฉ้อโกงสงเคราะห์ อีกทั้งจำเลยทั้งสอง และบิดามารดาของ
 จำเลยทั้งสอง รู้จักกับกลุ่มผู้เสียหายมาก่อน จึงเห็นได้ว่า จำเลยทั้งสองใช้โอกาสทางวัฒนธรรม
 เกี่ยวกับเครือญาติระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างตำบล ซึ่งเป็นวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 เพื่อใช้เป็นช่องว่างในการทำการทุจริตหรือฉ้อโกงในคดีดังกล่าว

2.4.7 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 274/2559

คดีนี้ พนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุด เป็นโจทก์ รองศาสตราจารย์เพลินจิต
 ทมทิตชงค์ เป็นโจทก์ร่วม ฟ้อง นางสาวเปมิกา เหลืองเรณุกุล กับพวก เป็นจำเลยในคดีอาญา โดย
 โจทก์ฟ้องและแก้ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยทั้งสี่ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83, 91, 341, 342
 และให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันคืนหรือชดใช้ราคาทรัพย์สิน 9,525,287 บาท แก่ผู้เสียหาย

จำเลยทั้งสี่ให้การปฏิเสธ ระหว่างพิจารณา รองศาสตราจารย์เพลินจิต ผู้เสียหายที่ 3 ยื่นคำ
 ร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ ศาลชั้นต้นอนุญาต

ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยที่ 1 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 และ
 มาตรา 341 ประกอบมาตรา 80 จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา
 341 ประกอบมาตรา 86 และมาตรา 341 ประกอบมาตรา 80, 86 เป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน
 ให้เรียงกระทงลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 จำคุกจำเลยที่ 1 ฐานฉ้อโกงกระทงละ 6
 เดือน รวม 7 กระทง และฐานพยายามฉ้อโกง กระทงละ 4 เดือนรวม 3 กระทง รวมจำคุกจำเลยที่ 1
 มีกำหนด 54 เดือน ลงโทษจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ในความผิดฐานเป็นผู้สนับสนุนจำเลยที่ 1 กระทำ
 ความผิดฐานฉ้อโกงจำคุกคนละ 4 เดือนและปรับคนละ กระทงละ 3,000 บาท รวม 7 กระทง และ
 ฐานเป็นผู้สนับสนุนจำเลยที่ 1 กระทำความผิดฐานพยายามฉ้อโกงจำคุกคนละ กระทงละ 2 เดือน 20

วันและปรับคนละ กระทั่ง 2,000 บาท รวม 3 กระทั่ง รวมจำคุกจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 คนละ 34 เดือน 60 วัน และปรับคนละ 27,000 บาท จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ประกอบอาชีพการงานที่มั่นคงเป็นกิจจะลักษณะ ไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ประกอบกับมีพฤติการณ์เป็นเพียงผู้สนับสนุนเท่านั้น โทษจำคุกจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ทุกกระทั่งให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด 2 ปี ให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันคืนหรือชดใช้ราคาทรัพย์สิน 8,035,387 บาท แก่ผู้เสียหาย ข้อหาและคำขออื่นให้ยก

โจทก์ โจทก์ร่วม และจำเลยทั้งสี่อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า หากจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 ให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันคืนหรือชดใช้ราคาทรัพย์สิน 8,395,387 บาท แก่ผู้เสียหาย นอกจากนี้แก้ให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

จำเลยทั้งสี่ฎีกา โดยผู้พิพากษาซึ่งพิจารณาและลงชื่อในคำพิพากษาศาลชั้นต้น อนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อเท็จจริงที่คู่ความมิได้โต้เถียงกันในชั้นฎีการับฟังเป็นยุติว่า นายประกิตเผ่า ผู้เสียหายที่ 1 เป็นบุตรของนายช่วง และรองศาสตราจารย์เพลินจิต โจทก์ร่วม ผู้เสียหายที่ 1 มีพี่ชาย 2 คน คือนายประกิตพงศ์ และนายประกิตพันธุ์ มีน้องสาว 1 คน คือ นางฐารินี ส่วนนางอลิสา ผู้เสียหายที่ 2 เป็นภริยาของผู้เสียหายที่ 1 จดทะเบียนสมรสกันในปี 2537 และมีบุตรด้วยกัน 2 คน ผู้เสียหายที่ 1 ที่ 2 และครอบครัวย้ายออกจากบ้านของบิดามารดาไปอยู่ที่ตำบลศาลายาอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2549 เมื่อปี 2536 ผู้เสียหายที่ 1 สำเร็จการศึกษาจากคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลและรับราชการเป็นแพทย์ประมาณ 2 ปี จึงลาออกจากราชการมาช่วยกิจการโรงเรียนกวดวิชาแอฟพลายด์ฟิสิกส์ อันเป็นกิจการของครอบครัวเมื่อประมาณปี 2537 ซึ่งขณะเกิดเหตุมีทั้งหมด 4 สาขา ได้แก่ สาขาสยามสแควร์ สาขาบางกะปิ สาขางามวงศ์วาน และสาขาวิสุทธิกษัตริย์ และยังได้ร่วมหุ้นกับผู้อื่นอีกประมาณ 13 ถึง 14 สาขาทั่วประเทศบุคคลในครอบครัวแบ่งงานกันรับผิดชอบในโรงเรียนกวดวิชาดังกล่าว โดยโจทก์ร่วมทำหน้าที่บริหารงานด้านบัญชีและการเงิน นายช่วงและผู้เสียหายที่ 1 ทำหน้าที่ฝ่ายวิชาการและเป็นผู้สอน ผู้เสียหายที่ 2 ทำหน้าที่บริหารงานบุคคล ส่วนนายประกิตพันธุ์และนางฐารินีทำหน้าที่ค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการและผลิตสื่อการเรียนการสอน และโจทก์ร่วมยังเป็นผู้จัดสรรรายได้ต่างๆ ให้บุคคลในครอบครัวโดยใช้หลักว่าผู้ใดทำงานมากจะได้รับส่วนแบ่งมาก จำนวนเงินรายได้ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับจำนวนนักเรียนที่สมัครในแต่ละปี จำเลยที่ 1 เกิดปี 2525 จำเลยที่ 1 รู้จักกับผู้เสียหายที่ 1 ตั้งแต่เรียนชั้นมัธยม เพราะไปเรียนกวดวิชาที่โรงเรียนของผู้เสียหาย 1 จำเลยที่ 1 แพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล สาขาวิชาสอบเข้าเรียนคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2544 ต่อมาได้สอบคัดเลือกใหม่ได้ที่คณะกายภาพบำบัดและปี 2546 สอบคัดเลือกเข้าเรียนใหม่ที่คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยก่อนสอบ จำเลยที่ 1 ก็ไปนั่งเรียนที่โรงเรียนของผู้เสียหายที่ 1 ด้วย

การที่จำเลยที่ 1 หลอกลวงเอาทรัพย์สินไปจากผู้เสียหายที่ 1 โดยมีจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 เป็นผู้สนับสนุน ในขณะที่ผู้เสียหายที่ 1 มีอาการป่วยทางจิต ซึ่งเป็นบุคคลที่มีภาวะแห่งจิตต่ำกว่าคนปกติ

และยอมถูกหลอกลวงได้โดยง่ายกว่าคนปกติทั่วไปนั่นถือเป็นการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงโดยอาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้เสียหายที่ 1 ผู้ถูกหลอกลวงแล้ว จึงเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 342 (2) หากใช้เป็นเพียงความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341 ดังที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยไม่แต่เมื่อโจทก์และโจทก์ร่วมมิได้ฎีกา ศาลฎีกาจึงเพียงแก้ไขปรับบทลงโทษจำเลยทั้งสี่เสียใหม่ให้ถูกต้อง แต่ไม่อาจเพิ่มเติมโทษจำเลยทั้งสี่ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 212 ประกอบมาตรา 225 นอกจากนี้ที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันคืนหรือชดใช้ราคาทรัพย์สินคือ ค่าเช่าห้องพักคอนโดมิเนียมของพนักงานรักษาความปลอดภัยอีก 60,000 บาท และค่าใช้จ่ายรายเดือนอีก 300,000 บาท แก่ผู้เสียหายนั้นเมื่อรวมกับค่าเช่าห้องพักคอนโดมิเนียมของจำเลยที่ 1 ที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันคืนหรือชดใช้ 150,000 บาท แก่ผู้เสียหายแล้ว จึงเป็นเงิน 510,000 บาท แต่โจทก์ขอค่าเช่าห้องพักจำเลยที่ 1 ที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันคืนหรือชดใช้ 150,000 บาท แก่ผู้เสียหายแล้ว จึงเป็นเงิน 510,000 บาท คอนโดมิเนียมตามฟ้องในส่วนนี้มาเพียง 410,000 บาท การที่ศาลอุทธรณ์กำหนดค่าใช้จ่ายรายเดือนดังกล่าวให้ 300,000 บาท รวมแล้วเป็นเงิน 510,000 บาท นั้น จึงเป็นการพิพากษาเกินคำขอ ซึ่งเป็นการไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคหนึ่ง และที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าจำเลยทั้งสี่ไม่ต้องคืนอาวุธปืนทั้ง 3 กระบอก เป็นเงิน 200,000 บาท แก่ผู้เสียหาย แต่ศาลอุทธรณ์ไม่ได้นำเงินที่จำเลยทั้งสี่ต้องชดใช้คืนในส่วนของอาวุธปืนจำนวน 130,000 บาท ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น หักออกจากราคาทรัพย์สินที่จำเลยทั้งสี่ต้องร่วมกันคืนหรือชดใช้แก่ผู้เสียหายด้วยซึ่งเป็นการไม่ชอบเช่นกัน ปัญหาดังกล่าวเป็นข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นฎีกา ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยและแก้ไขให้ถูกต้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 วรรคสอง ประกอบมาตรา 225

พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยที่ 1 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 342 (2) และมาตรา 342 (2) ประกอบมาตรา 80 จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 342 (2) ประกอบมาตรา 86 และมาตรา 342 (2) ประกอบมาตรา 80, 86 ให้จำเลยทั้งสี่ร่วมกันคืนหรือชดใช้ราคาทรัพย์สินรวม 8,165,387 บาท แก่ผู้เสียหายที่ 1 ที่ 2 และโจทก์ร่วม นอกจากนี้ที่แก้ไขเป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์

เมื่อพิเคราะห์ตามคำฟ้องและคำให้การพบว่า จำเลยที่ 1 อาศัยความใกล้ชิดสนิทสนมในลักษณะชู้สาว เพื่อทำการหลอกลวงเอาทรัพย์สินของผู้เสียหายที่ 1 และพวก โดยอาศัยช่วงเวลาและผู้เสียหายที่ 1 มีอาการทางจิตประสาท ไม่สามารถรับรู้หรือตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นช่องว่างในการฉ้อโกงหรือหลอกลวงเอาทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังอาศัยช่องว่างที่ผู้เสียหายที่ 2-4 คือ บิดา มารดา และญาติ ซึ่งมีอายุมากกว่า 65 ปี และช่องว่างที่ผู้เสียหายที่ 1 เป็นบุตรชายคนโตของผู้เสียหายที่ 2-3 โดยคิดว่า ผู้สูงอายุมักจะเชื่อบุตรชายคนโต ทั้งนี้จำเลยอาศัยโอกาสดังกล่าว เพื่อหว่านล้อมให้

ผู้เสียหายที่ 1 เจรจา กับ บิดา มารดา และญาติ ให้นำเงินของผู้เสียหายที่ 2-4 ลงทุนขยายสาขากิจการโรงเรียนกวดวิชา และให้จำเลยทำหน้าที่บริหารจัดการ ซึ่งเป็นช่องว่างให้จำเลยนำทรัพย์สินส่วนนี้เป็นของตนโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

จากกรณีศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบการกระทำความผิดหรือการกระทำละเมิดต่อผู้สูงอายุ มักอาศัยความโง่เขลาเบาปัญญา สภาพจิตใจที่อ่อนแอ หรือฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เป็นช่องว่างในการกระทำความผิด โดยอาศัยสภาพพจน์ที่ดี หรือความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นเครื่องมือในการช่วยกระทำความผิดต่อทรัพย์สิน สุขภาพ อนามัยของผู้สูงอายุ ซึ่งในประเด็นนี้ถือเป็นภัยคุกคามต่อสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุอย่างยิ่ง และจำเป็นต้องพิจารณาดำเนินการแก้ไขหรือหามาตรการรองรับ ตลอดจนการมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ครอบคลุมการคุ้มครองดูแลในภาพรวม ไม่ให้ผู้สูงอายุถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกละเมิดสิทธิได้โดยง่าย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการละเมิดทรัพย์สินผู้สูงอายุ สามารถสรุปได้ดังนี้

สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์ (2547) ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง “ประสบการณ์การถูกทารุณกรรมตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ” (Abused Experience of the Elderly) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในผู้สูงอายุเพศหญิงที่มีประสบการณ์การถูกทารุณกรรม จำนวน 12 ราย ได้ลักษณะของการทารุณกรรมตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล 7 ลักษณะ คือ

- 1) **การไม่ดูแล** เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวไม่ช่วยเหลือ สนับสนุนผู้สูงอายุในด้านการดำรงชีวิตประจำวันทั้งในยามปกติและยามเจ็บป่วย ผู้สูงอายุต้องพยายามดูแลตนเองทั้งที่ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะกระทำกิจกรรมการดูแลตนเองได้
- 2) **การไม่ร่วมสนทนา** หมายถึง การที่ผู้สูงอายุรับรู้ว่าคุณเองไม่ได้รับการพูดคุย ทักทาย ซักถามทุกข์สุขทั่วไปจากสมาชิกในครอบครัว
- 3) **การเบียดเบียนทรัพย์สิน** เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมารบกวน ขอความช่วยเหลือด้านทรัพย์สิน เงินทอง รวมถึงการยึดทรัพย์ไปจากผู้สูงอายุ
- 4) **การให้ทำงานบ้าน** หมายถึง การที่สมาชิกในครอบครัวใช้ผู้สูงอายุทำงานบ้าน เช่น ซักผ้า หุงข้าว ทำกับข้าว ต้องทำงานตลอดเวลาไม่ได้หยุดพัก ทำให้รู้สึกเหมือนเป็นคนรับใช้
- 5) **การให้ดูแลหลาน** เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมอบหมายให้ผู้สูงอายุรับผิดชอบเลี้ยงหลานอยู่ที่บ้านอย่างเต็มเวลา ทำให้ผู้สูงอายุไม่มีเวลาพักผ่อน ขาดโอกาสในการทำสิ่งที่ตัวผู้สูงอายุเองต้องการ

- 6) **การให้อยู่ดูแลบ้าน** เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมอบหมายให้ผู้สูงอายุเฝ้าบ้านเพียงลำพังขณะที่สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน เป็นผลให้ผู้สูงอายุรู้สึกเบื่อหน่ายกับการที่ต้องอยู่คนเดียวไม่ได้ออกไปภายนอกบ้านเป็นระยะเวลายาวนาน
- 7) **การไม่ให้ร่วมกิจกรรมของครอบครัว** เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวให้ผู้สูงอายุซึ่งอาศัยอยู่ด้วย ทำกิจกรรมด้วยตนเองเพียงลำพัง เช่น รับประทานอาหารเช้าคนเดียว หุงหาอาหารรับประทานเอง ให้นอนเพียงลำพัง ไม่ให้ร่วมดูโทรทัศน์ ไม่ให้ไปท่องเที่ยวด้วย แสดงถึงการไม่ให้ความสนใจหรือการยอมรับผู้สูงอายุว่าเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัว

มรรยาท รุจิวิทย์ และ ศิริพร ศรีวิชัย (2547) ศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาเรื่อง “ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ” (Family Violence Against Elderly in Bankhwa District, Chaiyaphum Province) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ และใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล กลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุอายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 400 คน ในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่ามีผู้สูงอายุถูกระบาดความรุนแรงในครอบครัวถึงร้อยละ 48.50 ซึ่งถือเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 60-69 (ร้อยละ 71.13) สถานภาพสมรสคู่ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ปัจจุบันไม่ได้ประกอบอาชีพ ระดับความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวรวมทุกด้าน (การทารุณกรรมทางเพศ การทารุณกรรมด้านร่างกาย การทารุณกรรมด้านการเงิน/ทรัพย์สิน การทอดทิ้ง และการทารุณกรรมด้านจิตใจ/อารมณ์) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.84 (S.D.=0.83) โดยที่ระดับความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวในด้านการทารุณกรรมด้านการเงิน/ทรัพย์สิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.83 (S.D.=0.90) ด้านลักษณะความรุนแรงต่อผู้สูงอายุ พบว่าการทารุณกรรมด้านจิตใจ/อารมณ์มากที่สุด ร้อยละ 44.50 ส่วนการทารุณกรรมด้านการเงิน/ทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 8.75

โรจน์ จินตนาวัฒน์ กนกพร สุคำวัง และศิริรัตน์ ปานอุทัย (2549) ทำการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาแบบวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Case-Comparison Descriptive Study) เกี่ยวกับ ความชุกและปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายในผู้สูงอายุสตรีไทย (Prevalence and Risk Factors for Abuse among Thai Female Older Adults) ณ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าร้อยละ 46.4 ของผู้สูงอายุสตรีไทย มีประสบการณ์ของการถูกทำร้าย จากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำนวน 304 ราย ความชุกของการถูกทำร้ายจากการเอาผลประโยชน์จากผู้สูงอายुर้อยละ 20.4 เป็นอันดับสองรองจากการถูกทำร้ายทางด้านจิตใจ ปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายของผู้สูงอายุสตรีไทย ได้แก่ ทศนคติของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุไปในทางไม่ดี เช่น อายุที่เพิ่มขึ้น ภาวะสุขภาพไม่ดี และความสามารถในเชิงปฏิบัติกิจวัตรประจำวันลดลง ล้วนทำให้ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพาสมาชิกในครอบครัวในการดูแลและมีความสามารถในการป้องกันตนเองจากการถูกทำร้ายลดลง พบว่าผู้สูงอายุสตรีไทยที่มีสมาชิกใน

ครอบครัวมีทัศนคติต่อผู้สูงอายุไม่ดี มีโอกาสถูกทำร้าย คิดเป็น 9.7 เท่าของผู้สูงอายุสตรีไทยที่มีสมาชิกในครอบครัวมีทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ

กิงดาว การะเกด (2549) ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการทารุณกรรมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า การทารุณกรรมที่พบบ่อยที่สุดคือการเอาประโยชน์ พบถึงร้อยละ 64.58 รองลงมาเป็นการทำร้ายด้านจิตใจพบร้อยละ 60.4 และพบว่าสภาพสังคม ภาวะ สุขภาพที่ไม่ดีมีความสัมพันธ์ต่อการกระทำทารุณกรรมผู้สูงอายุ

วัลลภ วาฑะสิทธิ์ และคณะ (2558) ทำการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง เรื่อง “ความชุกของการเกิดความรุนแรงต่อผู้สูงอายุหญิงในครอบครัวและคุณลักษณะของผู้กระทำความรุนแรง จังหวัด นครราชสีมา” (Prevalence of Family Violence against Female Elderly and Characteristic of Perpetrator in Nakhon Ratchasima Province) ประชากรที่ศึกษาคือผู้สูงอายุเพศหญิง อายุ 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 223 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวที่บ้านผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุป่วยด้วยโรคเรื้อรัง ร้อยละ 50.3 ผู้ดูแลหลักคือบุตรสาว ร้อยละ 40.6 ความชุกของการเกิดความรุนแรงโดยรวมต่อผู้สูงอายุเพศหญิงเท่ากับร้อยละ 40.8 แบ่งเป็นความรุนแรงทางด้านจิตใจ ร้อยละ 30 ถูกทอดทิ้ง ร้อยละ 17 ความรุนแรงทางการเงิน ร้อยละ 4.9 ตามด้วยความรุนแรงทางด้านร่างกาย ร้อยละ 1.3 ลักษณะผู้กระทำความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในครอบครัว เป็นเพศชาย ร้อยละ 57.1 เมื่อจำแนกผู้กระทำความรุนแรงต่อผู้สูงอายุหญิงในครอบครัวตามประเภทความรุนแรงพบว่า บุตรชายและบุตรสาว เป็นผู้กระทำหลักในทุกประเภทของความรุนแรง โดยพบว่าการทอดทิ้งผู้สูงอายุหญิงมากที่สุด ร้อยละ 95.3 ตามด้วยความรุนแรงทางการเงิน ร้อยละ 81.8

เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ นิวัฒน์ วงศ์ใหญ่ และเบญจมาศ เจริญสุขพลอยผล (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงผสมผสาน หัวข้อ “โครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม: การสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ” โดยศึกษาผู้สูงอายุจำนวน 2,553 ราย จากทั่วประเทศ พบว่ารูปแบบภัยทางสังคมในผู้สูงอายุด้านจิตใจจากการถูกดูต่ำกว่าร้าย ตุถูกเหยียดหยามพบบ่อยที่สุด คือ ร้อยละ 15.2 รองลงมาเป็นภัยจากการถูกรีดไถ หลอกหลวง เอาทรัพย์สิน ซึ่งพบร้อยละ 6.8 โดยบุคคลในครอบครัวคือผู้กระทำภัยทางสังคมต่อผู้สูงอายุ และร้อยละ 31.8 เป็นคนแปลกหน้าที่เป็นผู้ลักขโมยเอาทรัพย์สิน เงินของผู้สูงอายุไป

Bagshaw, Wendt, Zannettino, and Adams (2013) ศึกษาวิจัยเชิงสำรวจผ่านระบบออนไลน์ (survey Monkey Online) ในหัวข้อ Financial Abuse of Older People by Family Members: Views and Experiences of Older Australians and their Family Members โดยมีผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามทั้งหมด 214 คน ศึกษาผู้สูงอายุชาวออสเตรเลีย ผลการสำรวจพบว่ามากกว่าร้อยละ 80 ที่สมาชิกในครอบครัวมีความคิดว่าตนเองสมควรเป็นเจ้าของทรัพย์สินแทน

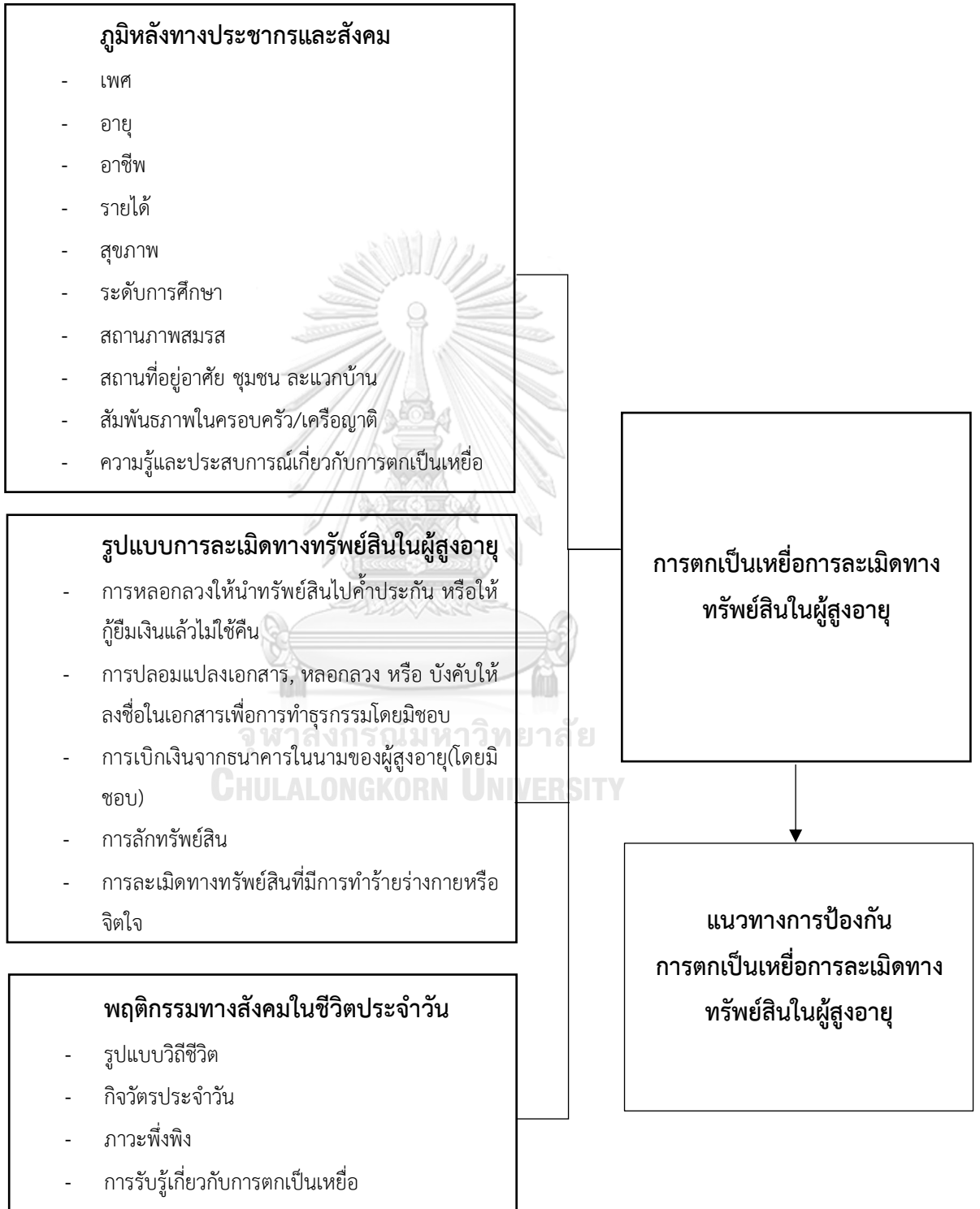
ผู้สูงอายุ ร้อยละ 80 พบว่าผู้สูงอายุมีอัตราการใช้เงินออมในครอบครัว ร้อยละ 71.9 พบว่าผู้สูงอายุขาดความตระหนักถึงปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สิน ร้อยละ 61.9 พบว่าผู้สูงอายุตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องเซ็นต์เอกสารมอบอำนาจแก่สมาชิกในครอบครัว และร้อยละ 58.1 พบว่าผู้สูงอายุถูกจำกัดการใช้เงินของตนเอง การมีพื้นที่อยู่อาศัยอย่างจำกัดและรวมไปถึงความยากในการใช้ทรัพย์สินอื่นๆ ของตนเอง

Samsi, Manthorpe, and Chandaria (2014) ข้อมูลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง Risks Of Financial Abuse of Older People with Dementia: Findings from a Survey Oof UK Voluntary Sector Dementia Community Services Staff โดยกลุ่มผู้วิจัยสำรวจเก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ผู้ป่วยอัลไซเมอร์ในประเทศอังกฤษที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้ป่วยที่มีภาวะทางสมอง และใช้คำถามปลายเปิด มีผู้ตอบคำถามครบถ้วนทั้งหมด 86 คน ผลการสำรวจร้อยละ 86 พบหลักฐานการขโมยเงินผู้ป่วยที่มีภาวะทางสมองจากบุคคลในครอบครัว และมีจำนวนร้อยละที่เท่ากันกับการถอนเงินออกจากบัญชีผู้ป่วยโดยไม่ได้รับอนุญาต ร้อยละ 84.7 ผู้ป่วยถูกปลอมแปลงเอกสารมอบอำนาจและแก้พินัยกรรมโดยมีข้อบ่งชี้ว่าเป็นการละเมิดทางทรัพย์สิน ร้อยละ 83.5 ถูกละเมิดทางทรัพย์สินจากคนแปลกหน้า ร้อยละ 81.2 ต้องชำระค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้เป็นของผู้ป่วยที่มีภาวะทางสมอง ร้อยละ 48 พบว่าผู้ป่วยที่มีภาวะทางสมองประสบปัญหาด้านการบริหารการเงิน พบประมาณ 6 เคสต่อปี

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าผู้สูงอายุส่วนมากมีลักษณะพึ่งพิงสมาชิกในครอบครัว และตกเป็นเหยื่อความรุนแรง หรือถูกละเมิดทางทรัพย์สิน จากบุคคลในครอบครัว เครือญาติ หรือบุคคลใกล้ชิด โดยที่ผู้สูงอายุเหล่านี้ไม่กล้าที่จะบอกความจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะความละอายที่จะยอมรับว่าถูกรังแกจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ หรือเกรงว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับบุคคลในครอบครัว เพราะตัวผู้สูงอายุเองยังต้องการพึ่งพิงจากสมาชิกในครอบครัวเช่นกัน

2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษารูปแบบการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ศึกษาปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ และเพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย คือผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีประสบการณ์การตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 5 กรณีศึกษา (โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ดูแล 2 กรณี เนื่องจากกรณีศึกษาแรกได้เสียชีวิตไปแล้ว และกรณีศึกษาที่ 3 ที่ผู้สูงอายุยังมีความกลัวที่จะถูกทำร้ายจากผู้กระทำการละเมิดทางทรัพย์สิน และได้ไปอาศัยชั่วคราวอยู่อีกที่หนึ่ง แต่มีความยินดีที่จะให้ข้อมูลผู้วิจัยทางโทรศัพท์) นอกจากนั้นผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 2 กรณีศึกษา รวมเป็นทั้งหมด 7 กรณีศึกษา

อนึ่ง กรณีศึกษารูปแบบการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นกรณีศึกษาที่หาข้อมูลยาก ยกตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุได้เสียชีวิตไปแล้ว หรือผู้สูงอายุไม่สามารถสื่อสารแบบเผชิญหน้าได้ เนื่องจากความกลัวถูกทำร้าย หรือความไม่พร้อมทางสภาพจิตใจ อันเนื่องมาจากการถูกละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาตินั้น ๆ แต่ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางด้านทรัพย์สินฯ นั้น มีความยินดีในการให้ข้อมูลผู้วิจัยทางโทรศัพท์ หลังจากที่ผู้วิจัยได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเพิ่มผู้ให้ข้อมูล คือสมาชิกในครอบครัวเดียวกับผู้สูงอายุ หรือ ผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ทราบเรื่องราวการถูกละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อให้สามารถประติดประต่อเรื่องราวได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เพียงพอต่อการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ต่อไป อาจสรุปกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 5 กรณีศึกษา ประกอบด้วย

- เป็นผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

- เป็นผู้ถูกละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ
- เป็นเพศชายหรือเพศหญิง
- เป็นผู้ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์การคัดออกของกลุ่มที่ 1 คือ

- ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง หรือ
- ผู้สูงอายุพิการ หรือ
- ผู้สูงอายุที่มีอาการสมองเสื่อม หรือ
- ผู้สูงอายุที่มีอาการจากโรคราพุดจาไม่รู้เรื่อง

กลุ่มที่ 2 สมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 5 กรณีศึกษา

- เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ อาทิเช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา สามีภรรยา หรือบุตร หรือ
- เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ
- สมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุ จะต้องเป็นผู้ที่ทราบเรื่องราวการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติในผู้สูงอายุตั้งแต่ต้นจนจบ
- เป็นผู้ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์การคัดออกของกลุ่มที่ 2 คือ

- เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุหรือเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี
- เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุหรือเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ที่เสียชีวิตไปแล้วเกินกว่า 1 ปี

การสุ่มเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้วิจัยทำการสืบค้นกรณีศึกษาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ผ่านข่าวโทรทัศน์ และสืบค้นกรณีศึกษาผ่านทางอินเทอร์เน็ตและทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) หรือ ยูทูป (YouTube) เป็นต้น โดยการสืบค้นผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์นั้น ผู้วิจัยใช้คำสืบค้นว่า “ผู้สูงอายุถูกลอก”, “ผู้สูงอายุถูกโกง”, “ผู้สูงอายุถูกละเมิดทางทรัพย์สิน”, “ผู้สูงอายุถูกโกงทรัพย์สิน”, “ผู้สูงอายุถูกคนในครอบครัวลอก”, “ผู้สูงอายุถูกคนในครอบครัวโกง”, “ผู้สูงอายุถูกลูกลอก”, “ผู้สูงอายุถูกลูกโกง”, “ผู้สูงอายุถูกลูกหลานลอก”,

ผู้สูงอายุถูกกลุ่กลานโกง”, “ผู้สูงอายุถูกคนดูแลหลอก”, “ผู้สูงอายุถูกคนดูแลโกง”, “คุณตาคุณยายถูกหลอก”, “คุณตาคุณยายถูกโกง”, “คนแก่ถูกหลอก” และ “คนแก่ถูกโกง” เป็นต้น ลำดับถัดไป ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกรณีศึกษาที่ตรงตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้แล้วข้างต้นและมีรายละเอียดการติดต่อ ผู้วิจัยพบกรณีศึกษาอยู่ในพื้นที่กระจายอยู่ในภูมิภาค คืออยู่ในพื้นที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร จังหวัดชัยนาท จังหวัดสงขลา จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอุดรธานี โดยผู้วิจัยทำการติดต่อกรณีศึกษาทั้ง 5 ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้ที่โพสข่าวทางเฟซบุ๊ก ซึ่งผู้ที่โพสข่าว นั้นได้ช่วยติดต่อผู้ให้ข้อมูลเนื่องจากทั้งสองเป็นเพื่อนบ้านกัน จากนั้นผู้วิจัยได้รับเบอร์โทรศัพท์มือถือของผู้ให้ข้อมูลผ่านทางผู้ที่โพสข่าว ผู้วิจัยโทรศัพท์ไปขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีในการให้สัมภาษณ์ที่บ้านและทางโทรศัพท์ได้เพิ่มเติมหากมีความต้องการ

กรณีศึกษาที่ 2 จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยติดต่อผ่านเบอร์โทรศัพท์มือถือของผู้ให้ข้อมูลที่ได้ลงในข่าวและผ่านทางเฟซบุ๊กของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยโทรศัพท์ไปขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีในการให้สัมภาษณ์ที่บ้านและทางโทรศัพท์ได้เพิ่มเติมหากมีความต้องการ

กรณีศึกษาที่ 3 จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยติดต่อผ่านไปยังที่ว่าการอำเภอ ในอำเภอที่ตั้งของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเจ้าหน้าที่แนะนำให้ติดต่อผ่านผู้ใหญ่บ้านพร้อมทั้งให้เบอร์โทรศัพท์มือถือผู้ใหญ่บ้าน ผู้วิจัยผู้โทรศัพท์ติดต่อไปทางผู้ใหญ่บ้านพร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจากทางผู้ใหญ่บ้านในการประสานไปยังผู้ให้ข้อมูลในการนัดวันและเวลาในการสัมภาษณ์ และทราบที่อยู่อาศัยของผู้ให้ข้อมูลผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีในการให้สัมภาษณ์ที่บ้านของผู้ให้ข้อมูลและทางโทรศัพท์เพิ่มเติมได้หากมีความต้องการ

กรณีศึกษาที่ 4 จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ติดต่อผ่านไปยังเจ้าหน้าที่ยุติธรรมจังหวัดเชียงใหม่ตามรายละเอียดที่ถูกส่งไว้ในข่าวและได้รับเบอร์โทรศัพท์มือถือของผู้ให้ข้อมูลตามลำดับ ผู้วิจัยโทรศัพท์ไปขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีในการให้สัมภาษณ์ที่บ้านและทางโทรศัพท์ได้เพิ่มเติมหากมีความต้องการ

กรณีศึกษาที่ 5 จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยติดต่อผ่านเบอร์โทรศัพท์มือถือของนักข่าวท้องถิ่นที่ได้โพสข่าวผ่านทางอินเทอร์เน็ตและยูทูป พร้อมทั้งอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อขอรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูล โดยที่นักข่าวท้องถิ่นท่านนี้แจ้งว่าผู้ให้ข้อมูลไม่มีโทรศัพท์มือถือ แต่จะให้มารดา (ของนักข่าวท้องถิ่นท่านนี้) เป็นผู้ช่วยติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลอีกทีหนึ่งเนื่องจากมีบ้านอยู่ใกล้กับผู้ให้ข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยได้รับการอนุญาตให้เข้าไปสัมภาษณ์ที่บ้านของผู้ให้ข้อมูลได้ และผู้ให้ข้อมูลมีความยินดีในการให้สัมภาษณ์

ทั้งนี้ ในการติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์ทั้งกับผู้โพสข่าวและผู้ให้ข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการแนะนำตัวผู้วิจัยผ่านทางโทรศัพท์และแนะนำต่อหน้าว่า ชื่อนางสาวรชชิกา พงษ์ยุทธกร ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโท จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงชี้แจงวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อให้ได้รับทราบและได้ทำความเข้าใจ ผู้วิจัยจะสอบถามความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยว่าสมัครใจหรือไม่ หากสมัครใจให้ข้อมูล ทางผู้วิจัยจะทำการนำเสนอเอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัยและสอบถามถึงสถานที่ที่สะดวกให้สัมภาษณ์ เช่น สถานที่ทำงาน หรือ ที่พักอาศัย หรือสถานที่ใกล้เคียงกับที่พักอาศัย ที่มีความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลในการให้สัมภาษณ์ และทำการนัดวันและเวลาการสัมภาษณ์ตามลำดับ ผู้วิจัยจะเป็นผู้ถามคำถามสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ครั้งเดียว โดยใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง – 1.30 ชั่วโมง

กลุ่มที่ 3 คือ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 2 กรณีศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อยดังนี้

- พนักงานสอบสวน จำนวน 1 กรณีศึกษา โดยเป็นผู้ที่เคยสอบสวนหรือเคยทำคดีที่เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ
- ทนายความ จากสภานายความ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 1 กรณีศึกษา โดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำคดีที่เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ
- เป็นผู้ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์การคัดออกของกลุ่มที่ 3 คือ

- บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่ไม่ได้ทำงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

ผู้วิจัยทำการติดต่อกับหน่วยงานข้างต้น เพื่อขอรายละเอียดในการส่งจดหมายขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ฉบับจริงซึ่งออกโดยคณะรัฐศาสตร์ พร้อมแนบแบบสัมภาษณ์และโครงร่างวิทยานิพนธ์ประกอบการขออนุญาตดังกล่าว การสุ่มเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นการเลือกสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเองและลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจะเป็นผู้ถามคำถามสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์ครั้ง

เดียว โดยใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง สถานที่สัมภาษณ์คือสถานที่ทำงานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นไปตามความต้องการของผู้ให้ข้อมูล

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยจะประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์และเครื่องบันทึกเสียงพร้อมเทปบันทึกเสียงสำหรับบันทึกการสัมภาษณ์ โดยแบบสัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ

แบบสัมภาษณ์ (1) สำหรับสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ หรือสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุ หรือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ทราบเรื่องราวการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติของผู้สูงอายุตั้งแต่ต้นจนจบ

โดยแบบสัมภาษณ์จะประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1) คือ แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2) และส่วนที่ 3) คือแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับประสบการณ์การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ คำถามที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์จะเป็นคำถามปลายเปิด ครอบคลุมรูปแบบการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

แบบสัมภาษณ์ (2) สำหรับสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โดยแบบสัมภาษณ์จะประกอบไปด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1) แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2) เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ คำถามที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์จะเป็นคำถามปลายเปิด

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ จะนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ดังนี้

- หลังจากการสัมภาษณ์ จะนำเทปบันทึกเสียงของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายมาเปิดฟัง เพื่อทำการถอดเทปแบบคำต่อคำ แล้วพิมพ์ข้อมูลเก็บไว้
- ทำการอ่านข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปอย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้ง ดึงข้อความหรือประโยคที่สำคัญตามเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ในด้านรูปแบบ

การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

- นำข้อมูลที่ได้เหล่านั้นมาสรุป

3.5 จริยธรรมผู้วิจัย

ในการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยจะทำการดำเนินการ ดังนี้

- 3.5.1 ผู้วิจัยจะแจ้งวัตถุประสงค์และขออนุญาต ก่อนเข้าเก็บข้อมูล
- 3.5.2 การได้รับความยินยอมโดยสมัครใจจากผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ให้ผู้ให้ข้อมูลทราบและหากผู้ให้ข้อมูลไม่ยินยอมให้ข้อมูล ทางผู้วิจัยจะไม่บังคับผู้ให้ข้อมูล
- 3.5.3 เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการนำเสนอเอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัยให้ท่านได้อ่านและทำความเข้าใจอีกครั้งอย่างละเอียดและขอให้ท่านเซ็นเอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัย
- 3.5.4 ผู้วิจัยจะคำนึงถึงสิทธิความเป็นผู้สูงอายุ ในระหว่างการสัมภาษณ์หากผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกใจที่จะตอบคำถามสามารถขอยุติการให้ข้อมูลได้ตลอดเวลา
- 3.5.5 ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์จะเก็บไว้เป็นความลับไม่เปิดเผยชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูล และหากมีการเสนอผลการวิจัยจะนำเสนอเป็นภาพรวม ทั้งนี้ การนำเสนอข้อมูลจะนำเสนอเฉพาะในขอบเขตที่ผู้ให้ข้อมูลอนุญาต และจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล
- 3.5.6 เมื่อเสร็จสิ้นการวิจัยอย่างสมบูรณ์ผู้วิจัยจะทำลายเทปบันทึกเสียงและข้อมูลจากการถอดเทปที่ได้พิมพ์เก็บไว้ในทันที

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ” เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ หรือจากสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่ทราบเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ จำนวน 5 ท่าน และจากบุคคลในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้สามารถแบ่งกรอบการวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไป

4.2 ผลการศึกษารูปแบบกระบวนการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

4.3 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

4.4 แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

4.5 การอภิปรายผลการศึกษา

4.1 ข้อมูลทั่วไป

สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ หรือจากสมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุหรือผู้ดูแลผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่ทราบเรื่องราวตั้งแต่ต้นจนจบ จำนวน 5 กรณีศึกษา โดย ชื่อทุกชื่อที่ใช้คือนามสมมติ ดังนี้

4.1.1 กรณีศึกษา ที่ 1

คุณยายเอ อายุ 95 ปี เป็นคนกรุงเทพฯ สถานะโสด อติตนางพยาบาลรับราชการเกษียณแล้ว อยู่กับหลานชาย อายุ 76 ปี โดยช่วงที่หลานชายได้ไปทำงานต่างจังหวัด จึงได้จ้างหลานสะใภ้ (คนดูแล) คอยดูแลคุณยาย คนดูแลมีบ้านอยู่ติดกันและดูแลกันมาหลายปีแล้ว หลังจากหลานชายกลับมาจากต่างจังหวัดช่วงเดือนตุลาคม 2559 พบว่าคุณยายเอถูกผู้ดูแลหลอกพาไปโอนสิทธิการเช่าที่ดินที่กรมธนารักษ์ และให้คุณยายเอทำหนังสือมอบอำนาจให้ผู้ดูแลไปจัดการเรื่องตัวบ้านพร้อมของมีค่า

ทั้งหมดโอนให้คนดูแลเพียงคนเดียว ต่อมาทั้งสองโดนคนดูแลขู่ว่าให้ออกจากบ้านของตัวเอง แล้วบอกจะเอาบ้านไปขาย คนดูแลยื่นข้อเสนอว่าถ้าอยากได้บ้านคืน ต้องจ่ายเงิน 4 หมื่นบาท ซึ่งนั่นเป็นจำนวนเงินก้อนสุดท้ายในบัญชีหลานชายคุณยายที่ได้จากเงินบำนาญหลายแสน เพราะเงินที่เหลือโดนคนดูแลถอนไปหมดแล้ว ซึ่งหลานชายคุณยายไว้วางใจใส่ชื่อคนดูแลในบัญชีของตนเพื่อให้เบิกเงินมาใช้จ่ายกับคุณยาย เบื้องต้นทางหลานชายคุณยายได้ถามไปทางกรมธนารักษ์แต่ไม่สามารถช่วยเหลือได้เนื่องจากคุณยายเอได้เซ็นต๋มมอบไปแล้ว ต่อมาเดือนมกราคม 2560 ทนายความชื่อดังได้อาสาเข้าช่วยเหลือเรื่องทางคดี แต่หลานชายคุณยายเอได้ปรึกษาคอครบแล้วมีความเห็นว่า ไม่ต้องการ คดี เพราะเกรงว่าคดีจะยืดเยื้อและห่วงสุขภาพคุณยาย ซึ่งครอบครัวตัดสินใจระดมเงิน ชื้อบ้านและสิทธิการเช่าที่ดินประมาณ 45,000 บาท คุณยายเอเสียชีวิตเมื่อเดือนมีนาคม 2562

4.1.2 กรณีศึกษา ที่ 2

คุณยายปี อายุ 85 ปี เป็นคนจังหวัดชัยนาท มีอาชีพรับจ้างทั่วไป รวมถึงรับจ้างเป็นแม่บ้านรายวัน คุณยายปีมีสายตาฝ้าฟาง อยู่อาศัยในบ้านกับสามีซึ่งเป็นบ้านที่คุณพ่อสามีได้ให้ไว้ทางวาจา ไม่ได้มีการทำพินัยกรรมไว้แค่รู้จักกันในครอบครัว คุณยายปีมีที่นาทำกินร่วมกับครอบครัวสามีจำนวน 10 ไร่ แต่หลังจากสามีคุณยายได้เสียชีวิตไป คุณยายทำนาขาดทุนเป็นหนี้ธนาคารแห่งหนึ่งจำนวน 40,000 บาท จึงเอาบ้านที่เป็นมรดกไปจำนองไว้กับเพื่อนบ้าน แล้วเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อทำงานหาเงินมาใช้หนี้ เวลาผ่านไป 5 ปี คุณยายพอรวบรวมเงินได้จึงตั้งใจกลับมาบ้าน เพื่อเอาเงินมาไถ่บ้านคืน แต่กลายเป็นว่าน้องสะใภ้ของคุณยายปีร่วมกับน้องชายของคุณยาย ได้เอาเงินไปไถ่บ้านที่คุณยายได้เอาไปจำนองกับเพื่อนบ้านไว้ แล้วร้องขอต่อศาลเป็นผู้จัดการมรดก

คุณยายเล่าว่า เมื่อก่อนไม่เคยลำบากเพราะมีบ้านอยู่ มีที่นาทำกิน แต่ตอนนี้ที่ดิน 10 กว่าไร่ที่เคยทำกินร่วมกับครอบครัวสามีก็ถูกน้องชายแอบขายจนหมดเพื่อเอาเงินไปใช้หนี้ของตัวเองนับแสนบาท สถานะของคุณยายในตอนนั้นคือจากเป็นเจ้าของบ้านกลายเป็นผู้อาศัย อยู่ภายในใต้ถุนบ้านเก่า ๆ ที่ถูกปรับเป็นห้องนอนสภาพไม่มีหน้าต่าง ภายในมืดทึบ อาศัยอยู่กับลูกชายพิการอายุ 54 ปี ที่ไม่สามารถทำงานได้ (ก่อนหน้านี้ลูกชายคุณยายเป็นคนทำงานส่งเสียค่าใช้จ่ายให้คุณยายแต่เนื่องด้วยปัญหาสุขภาพจึงถูกตัดขาช่วงตั้งแต่หัวเข่าลงไปภายหลัง) แรกๆ เขาก็ดีกับเรา แต่พอนานไปเขาเริ่มขับไล่เราทางอ้อมเพื่อให้ออกจากบ้านจะหาที่อยู่ใหม่ถ้าไปเช่าเขาอย่างน้อยเดือนละ 1,400 - 1,500 บาท แล้วเงินผู้สูงอายุก็แค่ 800 บาท ลูกชายพิการ ก็ได้ 800 บาท มันไม่พอใช้พอถึงปลายเดือนต้องไปขอยืมเพื่อนบ้าน 400 - 500 บาท ทุกเดือน แต่พอเบี้ยผู้สูงอายุออกก็เอาไปคืนเขาเป็น อย่างนี้ทุกเดือน ลำบากอย่างนี้มานับ 10 ปี จริงๆ แล้วจะตายหรือจะเป็นก็ไม่อยากออกจากบ้านนี้ไป เพราะเกิดที่นี่ก็อยากตายที่นี่ แต่น้องสะใภ้ขับไล่ทุกวัน

คุณยายป๋วยากหาที่อยู่ให้ลูกชาย คุณยายบอกว่า “หากไม่มีลูกชายนะไม่ยากอยู่เลย ยากจะตายเลย เพราะสภาพแวดล้อมมันบีบบังคับทุกอย่างไม่มีดีเลย” ไม่ว่าจะเดินไปทางไหนสายตาก็มองไม่ค่อยเห็น น้องสะใภ้พยายามเอาไม้หรือสิ่งของมาขวางทางให้สะดุดล้มหัวดำดิน เหมือนจะให้เราตายไปโดยเขาไม่มีความผิด ที่อยู่ทุกวันนี้ก็เพราะหวังลูกเท่านั้น

ลูกชายขาพิการเล่าเพิ่มเติมว่า เมื่อไม่สามารถทำงานได้ต้องใช้เงินเบี้ยคนพิการเดือนละ 800 บาท กับเงินที่เพื่อนบริจาคให้เดือนละ 500 บาท แต่ไม่พอใช้ ต้องประหยัด กินข้าววันละ 1 มื้อ ส่วนแม่กิน 3 มื้อซื้อกับข้าววันละ 1 ถู 10 บาท บางวันมีคนให้เนื้อหมู หรือผักมา ต้องทำกับข้าวเองไม่มีครัว ต้องออกไปทำข้างรั้วใช้กระทะกับเตาพื้น

4.1.3 กรณีศึกษา ที่ 3

คุณยายซี อายุ 88 เป็นคนจังหวัดสงขลา อาชีพเดิมครอบครัวทำธุรกิจค้าขาย แต่หลังจากสามีของคุณยายเสียแล้วคุณยายก็ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร อาศัยอยู่กับลูกชายคนโตและลูกสะใภ้ซึ่งเป็นคนดูแล คุณยายซีถูกลูกชายคนรอง อายุ 56 ปี วางแผนหลอกให้เปิดบัญชีโดยบอกคุณยายแต่เพียงว่าจะพามาเปิดบัญชีให้เพื่อที่จะโอนเงินมาให้ใช้เท่านั้นและทำการถอนเงินออกจนเกลี้ยงบัญชีจำนวน 1,462,595 บาท ซึ่งเป็นเงินที่คุณยายซีได้รับผลประโยชน์จากกรมธรรม์ประกันชีวิตของลูกสาวคนเล็กที่เสียชีวิตแต่เพียงผู้เดียว จำนวน 3 กรมธรรม์

หลังจากที่ทราบเรื่อง คุณยายซีได้เข้าแจ้งความกับทางพนักงานสอบสวน ในพื้นที่ และทางพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานและเตรียมออกหมายจับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 4 คน ในข้อหาร่วมกันลักทรัพย์ ประกอบด้วย ลูกชายคุณยายซีและตัวแทนประกันชีวิตอีก 3 คน ซึ่งพบว่าทั้งหมดมีส่วนร่วมในการวางแผนดังกล่าวข้างต้น โดยใช้เวลาดำเนินการประมาณ 2 ชั่วโมงในธนาคารแห่งหนึ่งโดยที่คุณยายไม่รู้เรื่องอะไรเลย

ก่อนหน้านี้ ตัวแทนบริษัทประกันชีวิตแห่งหนึ่งได้มาพบคุณยายซีที่งานศพลูกสาวของคุณยาย โดยทำตัวสนิทสนมกับคุณยายมากทั้งที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน และแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับเงินที่ได้จากการทำประกันชีวิตไว้ 3 กรมธรรม์ของลูกสาวคุณยาย พร้อมทั้งขอหลักฐานต่างๆ รวมถึงบัตรประชาชนตัวจริงของคุณยายไปด้วย เวลาผ่านไป 5 เดือนเรื่องยังเงียบ ลูกชายคนโตของคุณยายที่อาศัยอยู่ด้วยจึงโทรไปสอบถามตัวแทนบริษัทประกัน ได้รับคำตอบว่า ทางบริษัทประกันปฏิเสธการจ่ายสินไหมเนื่องจากผู้ตายมีประวัติรักษามาก่อนการทำประกันและจะคุยเรื่องนี้กับลูกชายคนรองของคุณยายเพียงคนเดียว เมื่อถามไปยังลูกชายคนรอง ก็บอกให้หยุดเรื่องนี้เพราะบริษัทประกันไม่จ่าย แต่ลูกชายคนโตมีความสงสัยจึงโทรไปสอบถามผ่านคอลเซ็นเตอร์บริษัทประกันแห่งนี้ ได้รับคำตอบว่า บริษัทได้จ่ายสินไหมให้แล้ว โดยจ่ายเป็นเช็ค ซึ่งเป็นวันเดียวกันกับที่ลูกชายคนรองพาคุณยายซีไปเปิดบัญชีธนาคารและถอนเงินออกมาทั้งหมดนั่นเอง

ทางคุณยายซีบอกว่า ที่ไปแจ้งความไว้ก็เพื่อให้ลูกชายนำเงินมาคืนทุกบาททุกสตางค์ เพราะเป็นเงินของตน แต่ถ้าไม่ได้เงินคืนก็ให้ดำเนินคดีและเสียใจมากที่ลูกชายมาทำกับแม่แบบนี้

4.1.4 กรณีศึกษา ที่ 4

คุณยายตี อายุ 66 ปี เป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ ทำอาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างทำรั้วบ้าน รับจ้างทำความสะอาด และรับจ้างทำงานตามสวน อาศัยอยู่คนเดียวเนื่องจากสามีและลูกชายคนเดียวได้เสียชีวิตไปแล้ว คุณยายตีป่วยเรื้อรังหลายโรค มีบ้านอยู่ติดกับพี่สาวและหลายชายซึ่งเป็นผู้ดูแล หลังจากที่ลูกชายคนเดียวของคุณยายเสียชีวิตไปเมื่อสองปีก่อน ได้มีเพื่อนลูกชายคนหนึ่งชื่อบอยเข้ามาขออาศัยร่วมอยู่กับคุณยาย โดยบอยบอกว่าจะดูแลคุณยาย ต่อจากลูกชายที่เสียชีวิตไปและขอให้คุณยายรับเป็นลูกบุญธรรม แต่หลังจากนั้นไม่นานพฤติกรรมบอยก็เปลี่ยนไป ด้วยการหลอกลวงให้คุณยายไปโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่กำลังอยู่อาศัยให้เป็นชื่อของบอย ต่อมาบอยนำที่ดินไปจำนองกับบริษัทสินเชื่อ 2 ครั้ง เป็นจำนวนเงินรวม 140,000 บาท ภายหลังบอยไล่คุณยายตีให้ไปอยู่กับพี่สาวและล้อมรั้วไม่ให้เข้าออก พร้อมทั้งติดป้ายขายที่ดิน ทางหลานชายคุณยายจึงได้ประสานงานไปยังสำนักงานยุติธรรม จ.เชียงใหม่ ให้เข้ามาช่วยเหลือจนกระทั่งมีการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อขอคืนกรรมสิทธิ์ในที่ดินผืนดังกล่าว จนกระทั่งล่าสุดเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม 2562 ที่ผ่านมา ศาล จ.เชียงใหม่ พิพากษาให้บอยโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินเปล่าคืน โดยระบุเหตุเรียกถอนคืนสิทธิให้เพราะผู้รับประพัตินทรคุณ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ติดปัญหาที่ว่าที่ดินผืนดังกล่าว ถูกนำไปจำนองในราคา 140,000 บาท จึงได้มีการประสานความช่วยเหลือผ่านมายังรายการข่าวช่องหนึ่งและได้แจ้งผ่านไปยังผู้ชมรายการ จนกระทั่งมีผู้ที่สนใจให้ความช่วยเหลือโอนเงินไปยังบัญชีกองทุนช่วยเหลือคุณยายตี จนกระทั่งถึงวันที่ 13 พฤษภาคม 2562 ที่ผ่านมามียอดเงินฝากทั้งสิ้น 214,528 บาท ทางยุติธรรม จ.เชียงใหม่ พร้อมด้วยกำนัน ได้นำคุณยายตีไปเบิกเงินและนำไปไถ่ถอนที่ดินผืนดังกล่าว และได้ทำการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินกลับมาเป็นของคุณยายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และเพื่อเป็นการป้องกันถูกหลอกลวงอีก จึงได้โอนเปลี่ยนชื่ออีกครั้งให้คุณยายตีและพี่สาว ที่อยู่ดูแลกันสองพี่น้องมีชื่อร่วมกันในกรรมสิทธิ์โดยทันทีที่คุณยายตีได้โอนที่ดิน ซึ่งเงินในบัญชีที่เหลือจากการโอนและค่าใช้จ่ายต่างๆเหลืออีกประมาณ 30,000 บาทเศษ ทางยุติธรรมฯ ก็ได้ส่งมอบให้กับคุณยายตีไปพร้อมกับโฉนดที่ดิน

อนึ่ง แม้กรรมสิทธิ์จะเป็นของคุณยายแล้ว แต่คู่กรณีคือบอยยังไม่มีอาการย้ายออกตามคำสั่งศาล จึงได้ประสานไปยังกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อไปช่วยพุดจา ซึ่งบอยได้ขอเวลาอีก 2-3 วัน เมื่อบอยย้ายออกไปแล้วพบว่าบอยได้ขนเฟอร์นิเจอร์แล้วข้าวของเครื่องใช้ทุกชิ้นที่เป็นของคุณยายตีไปด้วย ปัจจุบันคุณยายตีอยู่ในบ้านที่ไม่มีอะไรเลยแม้กระทั่งที่นอน พบเพียงไม้เท้าช่วยพยุงและราวไม้ไผ่ในบ้านที่ถูกทำเป็นแนวทางเดินให้คุณยายเนื่องด้วยคุณยายเพิ่งกลับมาจากผ่าตัดบายพาสหัวใจ การลุกนั่งยังลำบาก

4.1.5 กรณีศึกษา ที่ 5

คุณยายเอฟ เป็นคนจังหวัดอุดรธานี อายุ 73 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างมัดอ้อยที่ตัดแล้ว หรือรับจ้างเก็บเกี่ยวพืชผลตามฤดูกาลในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี คุณยายอยู่อาศัยในบ้านที่มีสภาพทรุดโทรมมาก เป็นบ้านไม้ต่อเติมเก่าๆ กลางป่าห้วยารกทึบ ห่างกันพบสภาพเครื่องทำครัวติดกับห้องน้ำในพื้นที่เล็กน้อย ไม่ก็ตารางเมตรซึ่งเป็นมรดกชิ้นสุดท้ายที่มีอยู่ คุณยายเอฟเล่าว่าสามีได้เสียชีวิตไป มีลูกทั้งหมด 7 คน แล้ว ซึ่งต่างคนต่างไปมีครอบครัวและแยกย้ายไปอยู่ต่างจังหวัดกันหมด

คุณยายเอฟ ถูกลูกชายหลอกให้ขายที่นาที่มีอยู่ แล้วบอกว่าจะนำเงินที่ขายนาได้มาสร้างบ้านหลังใหม่ๆ ให้คุณยาย คุณยายเอฟที่หวังให้ลูกดูแลบั้นปลาย สุดท้ายเมื่อขายที่ได้แล้วลูกชายกลับไม่นำเงินมาสร้างบ้านและไม่แบ่งให้คุณยายตามที่เคยบอกไว้ คุณยายบอกว่าเวลาโทรไปหาลูกชายเค้าก็จะไม่รับโทรศัพท์ เวลาไปหาเขาที่บ้านเค้าก็เพิกเฉย เสียใจมาก ตอนนี้อาศัยบ้านหลังนี้อยู่กับหลานเพียงลำพัง 2 คน เวลาฝนตกน้ำจากหลังคาก็ไหลลงมาทำให้เปียกจนตนเองไม่ได้หลับนอน ชาวบ้านระแวกใกล้เคียงเห็นแล้วสงสาร จึงพากันมาสร้างเพิงพักให้อยู่ใหม่อีกหลังไว้พอหลบแดดหลบฝนในที่ดินของคุณยายผืนสุดท้าย

ต่อมาลูกชายคนที่หลอกคุณยาย ได้มาหาคุณยายที่บ้าน ขอความช่วยเหลือจากคุณยายดีให้ช่วยเอาที่ดินที่คุณยายกำลังอยู่อาศัยเข้าจำนอง เพราะตัวลูกชายคุณยายมีความจำเป็นต้องใช้เงิน และเมื่อหมุนเงินได้แล้วจะนำเงินมาคืนคุณยาย คุณยายจึงเอาที่ไปจำนองกับผู้ปล่อยเงินกู้ระแวกบ้านสุดท้ายลูกชายที่ได้เงินไปแล้วก็ไม่เคยกลับมาหาคุณยายอีกเลย ปล่อยคุณยายต้องชำระหนี้หนี้พร้อมดอกเบี้ยรายเดือนเพียงผู้เดียว ทุกวันนี้คุณยายเอฟบอกว่าเงินที่ได้จากการรับจ้างก็ไม่เพียงพอต่อการใช้นี้ “ลูกชายก็ติดต่อไม่ได้ ทำไม่ทำกับแม่แบบนี้ บางครั้งอยากคิดฆ่าตัวตายโดยไปนอนขวางทางรถไฟ”

ตารางที่ 3: ข้อมูลทั่วไปของกรณีศึกษา

รายการ	คุณยายเอ	คุณยายบี	คุณยายซี	คุณยายดี	คุณยายเอฟ
เพศ	หญิง	หญิง	หญิง	หญิง	หญิง
อายุ	95 ปี	85 ปี	88 ปี	66 ปี	73 ปี
ระดับการศึกษา	มัธยมศึกษา 3	ประถมศึกษา 4	ประถมศึกษา 4	ประถมศึกษา 4	ประถมศึกษา 4
สถานะ	โสด/เสียชีวิต	หม้าย/ยังมีชีวิต	หม้าย/ยังมีชีวิต	หม้าย/ยังมีชีวิต	หม้าย/ยังมีชีวิต
ภูมิลำเนา	กรุงเทพฯ	ชัยนาท	สงขลา	เชียงใหม่	อุดรธานี
อาชีพปัจจุบัน	พยาบาล / เกษียณ	รับจ้างทั่วไป เช่น รับจ้างทำความสะอาด สะอาดบ้าน	แม่บ้าน	รับจ้างทั่วไป เช่น ทำ รับบ้าน หรือ รับจ้าง ทำความสะอาดและ ทำงานตามสวน	รับจ้างทั่วไป เช่น มัดอ้อย หรือรับจ้าง เก็บเกี่ยวพืชผลตาม ฤดูกาล
รายรับ	เงินเก็บ/ เบี้ยผู้สูงอายุ	เบี้ยผู้สูงอายุ	เงินเก็บ/ เบี้ยผู้สูงอายุ	เงินเก็บ/ เบี้ยผู้สูงอายุ	เงินเก็บ/ เบี้ยผู้สูงอายุ
ผู้กระทำการละเมิด	หลานสะใภ้	น้องสะใภ้	ลูกชาย	ผู้ดูแล/ลูกบุญธรรม (เพื่อนลูกชาย)	ลูกชาย
สัมพันธ์ภาพกับ ผู้กระทำการละเมิด	ไม่เคยมีปัญหา/ ไว้วางใจกัน	ทะเลาะเบาะแว้ง/ ไม่ลงรอยกัน	ทะเลาะเบาะแว้ง/ ไม่ลงรอยกัน	ไม่เคยมีปัญหา/ ไว้วางใจกัน	ไม่เคยมีปัญหา/ ไว้วางใจกัน
ลักษณะการละเมิด	ปลอมลายเซ็นไดโอน กรรมสิทธิการเช่า ที่ดิน + ยึดบ้าน	ปลอมลายเซ็นเป็น ผู้จัดการมรดก ยึด ที่ดินและบ้าน	ถูกหลอกเซ็นเอกสาร เปิดบัญชีเพื่อลูกชาย จะได้ไดโอนเงินให้ แต่ กลายเป็น ถูกถอน เงินออกจากบัญชี	ถูกบังคับให้เซ็นไดโอน โฉนด และเอาไป จำนองกู้ยืมเงิน	ถูกหลอกให้ขาย ที่ดินบอกว่าจะนำ เงินมาสร้างบ้านให้ และขอให้เอาที่อีก แปลงไปจำนอง
สิ่งที่สูญเสีย ภายนอก	โฉนดที่ดินพร้อมบ้าน ที่อยู่อาศัย + เงินค่า โฉนดจ่ายให้หลาน สะใภ้ 40,000 + เงิน เก็บในบัญชี	ที่นาทำกิน 10 กว่าไร่ + ที่ดินพร้อมบ้านที่ อยู่อาศัย	เงินประกันชีวิตจาก ลูกสาวที่เสียชีวิต จำนวน 1,462,595 บาท	โฉนดที่ดินพร้อมบ้าน ที่อยู่อาศัย + เงินใน บัญชี + เงินกองทุน ของสามีและลูกชาย + เฟอเรนเจอร์และ ของใช้ในบ้านทุก อย่าง + ค่าโฉนด โฉนด 140,000 บาท	ที่ดินมรดก + เป็น หนี้จำนองที่ดินให้ ลูกชาย
การรับรู้การตกเป็น เหยื่อ	หลานชายคุณยายดู จากสมุดบันทึกของ คุณยาย และทราบ จากผู้ดูแล	ทราบตอนที่เอาเงิน มาไถ่จำนองบ้านของ ตนเอง ว่าได้ถูก เปลี่ยนกรรมสิทธิไป แล้ว	ทราบตอนโทรไปเช็ค กับพนักงานคอลเซ็น เตอร์ของบริษัท ประกันชีวิต ว่าบริษัท ฯ ได้จ่ายเช็คไปแล้ว	ทราบตอนที่ถูกบังคับ ให้ไปโฉนดที่	ทราบหลังจากที่ขาย ที่ดินไปแล้ว
ผู้ให้ข้อมูล	หลานชาย (คุณยายเสียชีวิต)	คุณยาย ร่วมกับลูกชายพิการ	ลูกชาย และคุณยาย (ผ่าน ทางโทรศัพท์)	คุณยาย ร่วมกับหลานชาย	คุณยาย
สุขภาพกาย	มีโรคประจำตัว ต้องการคนดูแล, มี อาการหลงลืม	แข็งแรง และความจำดี	แข็งแรง และความจำดี	มีโรคประจำตัว ผ่าตัด บายพาสหัวใจ เดินใช้ ไม้เท้าพยุง แต่ ความจำดี	แข็งแรง และความจำดี

จากตารางที่ 3 พบข้อมูลทั่วไปของกรณีศึกษาว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุที่พบ คือ อายุ 66 ปี – 95 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 กรณี และชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 กรณี สถานะภาพทางการสมรสที่พบมากที่สุดคือ มีสถานะเป็นหม้ายและยังมีชีวิตอยู่ มีเพียง 1 กรณีศึกษาที่มีสถานะโสดและเสียชีวิตแล้ว ในด้านราบบส่วนใหญ่มีเงินเก็บและมีรายได้จากเบี้ยผู้สูงอายุ พบเพียงกรณีศึกษาเดียวที่ไม่มีเงินเก็บแต่ได้รับเบี้ยผู้สูงอายุ พบผู้กระทำการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เป็นลูกชาย รองลงมาในลำดับที่เท่ากันคือ หลานสะใภ้, น้องสะใภ้ และผู้ดูแล/ลูกบุญธรรม (เพื่อนลูกชาย) ในด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างตัวผู้สูงอายุกับผู้กระทำการละเมิดทางทรัพย์สินนั้น พบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยมีปัญหาและไว้วางใจกันซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ มีการทะเลาะเบาะแว้งและไม่ลงรอยกันบ้าง ในด้านสุขภาพพบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงและความจำดี รองลงมาพบว่า มีโรคประจำตัวและต้องการคนดูแล

4.2 ผลการศึกษารูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือญาติ

จากการศึกษารูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติผู้วิจัยพบรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินจากกรณีศึกษา 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุ อาทิเช่น เงินสด หรือการถูกยืมเงินแล้วไม่ใช้คืน หรือการเบิกถอนเงินจากบัตรเอทีเอ็มโดยไม่ผ่านเคาน์เตอร์ธนาคารและถอนเงินเกินกว่าจำนวนที่ได้รับคำสั่ง หรือการลักทรัพย์สินพวกเฟอร์นิเจอร์ หรือของใช้ในบ้าน หรือเครื่องประดับ เป็นต้น

“เพื่อนที่ทำงานกับคุณหมอมือที่ท่าเรืออายุ 71 แล้วยังมายืมเงินท่านเลย ท่านก็ให้ไปสามหมื่นขนาดอายุ 94-95 ปีแล้วเนี่ย เพื่อนอายุ 71 ปีมายืมท่านก็ยังไม่ไป แล้วปัจจุบันก็ยังไม่คืน”

กรณีศึกษาที่ 1

“ผมเป็นคนเชื่อคนง่าย ก็หลงเชื่อเขาให้เขาไปเบิกเงินเอามาใช้ เขาก็บอกว่าจะเบิกเดือนละพันสองพันแค่นั้น แต่เงินที่มีอยู่ในบัญชีตอนสุดท้ายตอนที่คุณน้ำเกิดเรื่อง เขาโกหกกว่าเบิกเดือนละพันสองพันมันไม่จริง แต่ข้อเท็จจริงมันเป็นเดือนละหมื่น เดือนละห้าพันตามที่ธนาคารบันทึกเอาไว้ นะครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

“ทั้งบ้านทั้งของบนบ้านไม่รู้เท่าไรแล้วของเก่าของแก่บนบ้านนี้เยอะนะตั้งตู้พวกหีบพวกเหล็กโรนี่เยอะ เขาก็เอาหมดยัดหมด มึงไม่โกงกูแต่มึงเอาหมดทั้งบ้านทั้งของกูเลย แล้วเดี๋ยวนี้เขาบอกว่าถ้าใครขึ้นไปเอาเนี่ยนะเขาจะเอาตำรวจจับ”

กรณีศึกษาที่ 2

“เขานอนของไปหมดเลย ตู้อยู่ โทรมทัศน์ พัดลม ไม่เอาอะไรไว้สักอย่างเลย ของที่ไม่ใช่ของ เขาก็เอาไปด้วย ที่นอน มุ้งเอาไปหมด”

กรณีศึกษาที่ 4

“ท่านดำหลานสะเภาครับ หลังจากทีสร้อย 2 บาทกับกำไลข้อมือ 1 บาทของท่านถูกขโมย ไป ท่านก็ดำหลานสะเภาครับ ท่านไว้ใจทาง วางใจคน แล้วก็จนใจเอง ที่ท่านเขียนไว้ในสมุด”

กรณีศึกษาที่ 1

รูปแบบที่ 2 การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยใช้เอกสารหรือลายเซ็นของผู้สูงอายุไปทำธุรกรรม อาทิเช่น การให้ผู้สูงอายุนำทรัพย์สินไปค้ำประกันเงินกู้ หรือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือการหลอกลวงผู้สูงอายุในลงชื่อในเอกสารเพื่อการโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือการขู่มขู่บังคับให้โอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สิน หรือการบังคับโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเพื่อนำไปขอสินเชื่อ หรือการตัดแปลงพินัยกรรม หรือการเบิกเงินจากเคาน์เตอร์ธนาคารในนามของผู้สูงอายุโดยที่ไม่ได้รับความยินยอม หรือการนำเอกสารของผู้สูงอายุไปดำเนินการรับผลประโยชน์แทนผู้สูงอายุโดยมิชอบ

“ทุกสิ่งทุกอย่างลูกเอาไปจำหน่าย เอาที่แม่ไปจำหน่าย แม่ก็ไปหาดอกใช้ ทุกวัน ๆ เนี่ย แม่ก็รับจ้างทุกวัน ไปซัดดอกเขา ลูกชายมาบังคับให้แม่ไปจำหน่าย แม่ต้องไปรับจ้างทุกวัน หา ดอกไปตัดดอกเบ๊ยเขานะ”

กรณีศึกษาที่ 5

“นา 10 กว่าไร่ นะ เขาเอาไปจำหน่ายก็ไม่รู้เรื่อง ไปเอาเงินมาเกือบแสนก็ไม่มี รู้เรื่องเลย เพราะเวลานี้ยังเป็นของกลางอยู่ ยังเป็นของแม่ยังไม่ได้แบ่งกัน ที่สุดแล้วนาเป็นของเขาหมด หมดไม่เหลือ จะไปซาๆ ก็ไม่ได้ไป 4-5 หนีนก็เขาหลอกเอาเงินไป ไม่ได้ไป ที่ดินอะไรก็หมดไม่เหลือ ผลสุดท้ายบ้านที่ดินทั้งหมดก็ไม่มีเหลือเลย เหลือแต่ตัวจริง ๆ”

กรณีศึกษาที่ 2

“ตอนแรกเป็น นส.3 ตอนหลังเขาคงใส่เป็นโฉนด เขาไปร้องศาล ขอเป็นผู้จัดการมรดก พอเป็นก็ไม่มีใครไปคัดค้าน มีแม่ผมคนเดียว”

กรณีศึกษาที่ 2

“ให้เงินเขาไปเสียค่าที่สองพันกว่าบาทที่กรมธนารักษ์ พอครบสามปีเขาก็ไปแจ้งกรมธนารักษ์ขอเปลี่ยนชื่อจากชื่อลุงเป็นชื่อเขา ก็หลอกนำว่าจะให้ไปเซ็นใบเสียภาษี ก็ไปเซ็นให้ที่นั่น ปกติไม่ต้องมีเซ็นใบเสียภาษีเสียเงินอย่างเดียรรีบใบเสร็จกลับบ้าน แต่เขาเขียนเป็นโอนที่”

กรณีศึกษาที่ 1

“ขอที่ดินขายไป บอกขายแล้วจะมาสร้างบ้านสร้างเรือนให้แม่ **เขาบังคับให้แม่ไปเซ็นต์ แม่ก็ไปเซ็นต์ให้** ไปเซ็นต์อันนี้ให้ลูกหน่อย แม่ก็ไปเซ็นต์ เซนต์ชื่อแม่ **ไม่รู้ว่าจะขายที่ มารู้อีกทีหลังว่าขายที่**”

กรณีศึกษาที่ 4

“ลูกเขาบังคับให้แม่เอาที่ไปจำนอง แต่ว่าพวกที่ขายเอาไปหมดแล้ว ขายหมดแล้ว ที่ไร่ ที่สวน ขายที่ขายนาเอาไปหมดแล้ว บ้านก็ไม่ได้ทำให้แม่อยู่ ไม่ห่วงแม่เลย โทรไปก็ไม่รับสาย ปิดโทรศัพท์ ตอบรับก็บอกว่าอย่าโทรมาอีกนะ จะเปลี่ยนเบอร์ใหม่ เสียใจมาก ทำไมถึงมาหลอกแม่”

กรณีศึกษาที่ 5

“ขอยายเอาชื่อไปร่วมเป็นมรดก ก็ไปที่ดินแล้วให้ยายเซ็นต์ว่าขอเข้าร่วม เซนต์ในโฉนดเลย คือเขาเพิ่มชื่อในโฉนดเลย เหมือนให้ร่วมเป็นชื่อเขา **ยังไม่พอมายายถ้าไม่ไปโอนให้จะฆ่า** ยายเลยบอกว่าจะเอาที่ไว้ให้พี่สาวมันไม่ฟังบอกว่าต้องไปโอนให้หมด จากนั้นภายใน 6 เดือนได้เป็นชื่อคนเดียวหมดเลย”

กรณีศึกษาที่ 4

“แล้วไม่นานแกก็เอาไปที่กรมที่ดิน ตอนนั้นไม่รู้ตัว **เขาก็กำมือยายเซ็นต์ที่กรมที่ดิน** คือเราถูกหลอกนั่นแหละ ยายก็ร้องไห้ทุกวัน ไม่รู้จะทำยังไง แล้วกลับมาบ้านเขาก็ไม่ให้เข้าบ้าน ปิดประตู หลังบ้านก็ปิด หน้าบ้านก็ปิดหนาวจะแย่ ร้องไห้ ต้องไปนอนที่วัด ไปพักบ้านเพื่อนใกล้ ๆ นี้”

กรณีศึกษาที่ 4

“มาเดือนแรก ขอไปทำพินัยกรรมที่อำเภอว่าจะดูแลยาย ถ้ายายตายก็คอยได้มรดก แกไม่หน้าใจ มันนานไป ได้คืบแล้วจะเอาอีกคอกหนึ่ง ก็คือสองเดือนต่อมา ขอยายเอาชื่อไปร่วมเป็นมรดก ก็ไปที่ดินแล้วให้ยายเซ็นต์ว่าขอเข้าร่วม เซนต์ในโฉนดเลย คือเขาเพิ่มชื่อในโฉนดเลย เหมือนให้ร่วมเป็นชื่อเขา **ยังไม่พอมายายถ้าไม่ไปโอนให้จะฆ่า** ยายเลยบอกว่า จะเอาที่ไว้ให้พี่สาว **มันไม่ฟัง บอกว่าต้องไปโอนให้หมด** จากนั้นภายใน 6 เดือนได้เป็นชื่อมันคนเดียวหมดเลย คนที่มาเลี้ยงดู **ได้ชื่อปุ๊บเดือนกว่า ไปเข้าไฟแนนซ์ 60,000** ก่อน ไม่มีปัญหาผ่อนเขาจะยึดละ เข้าไปอีก 60,000”

กรณีศึกษาที่ 5

“ทีนี้โบมอบมรดกที่คุณนำทำภายหลัง ท่านเขียนมอบมรดกทั้งหมด แล้วก็ถ้าข้าพเจ้าตายอะไรแบบนี้ ให้หลานสะใภ้เป็นคนทำศพเนี่ย **ท่านเซ็นชื่อ แต่ว่ามันผิดตรงที่นามสกุล ล.ลิ่ง กับ ร.เรือ** ผมก็จับได้ แล้วไปบอกกับคนที่ เป็นพยานและน้องสาวเขาด้วยครับที่เป็นพยาน ผมก็ถือว่าเป็นพยานเท็จ เพราะพิมพ์ชื่อคุณนำไม่ตรงกับนามสกุลของคุณนำจริง ผมก็จะฟ้องเขาต่อด้วย เขาร่วมกันฉ้อโกงคุณนำ” **“ที่เขายอมผมก็คือ เรื่องมอบมรดกที่คุณยายเซ็นผิด** แล้วก็ทางกรมธนารักษ์เขาก็ได้ยินว่านายชั๊กว่าใครผิดใครถูก ก็เลยยอมคืนที่กับบ้านนี้”

กรณีศึกษาที่ 1

“แกเข้าใจว่าจะไปเปิดบัญชีเดี๋ยวจะส่งเงินมาให้ สุดท้ายพอไปเซ็นต์โน่นเซ็นต์นี่ เขาบอกให้เซ็นต์ก็เซ็นต์ ๆ อันนี้ก็เซ็นต์เซ็นต์ปั๊บ ไม่ได้มาเซ็นต์ที่เคาน์เตอร์แบงค์นะ ไปเซ็นต์ที่บนโต๊ะข้างนอกเป็นร้านอาหาร แล้วก็ไปที่แบงค์ให้เขาจัดการหมด นำจะเซ็นต์รับเช็ค เซ็นเปิดบัญชี เซ็นต์ถอนอะไรพวกนี้เรียบร้อยหมดแล้ว ในคลิปจะเห็นว่าน้องชายผมลากคุณแม่ออกไปเลย แล้วคนที่เอาตัวไปก็คือนายคำและนายแดงสะพายกระเป๋าเงินทั้งหมดล้านกว่าบาทออกไปเลย”

กรณีศึกษาที่ 3

“เงินสมาชิกอะไรเขาก็ไปเบิกมาหมด เงินค่าณาปนกิจศพนี่เขาก็ไปถอนทั้งหมดเลย เงินอะไร 5,000 บาท ก็ไม่รู้ เห็นมาชู้ยายให้เซ็นต์ ยายก็เซ็นต์ แต่แกไปปลอมลายเซ็นต์”

กรณีศึกษาที่ 4

“เขาหลอกเอาบัตรประชาชนตัวจริงแม่ไป เขาขอเอกสารได้หนังสือไปประมาณ 3 ฉบับ ขออันโน้นอันนี้เพิ่ม ขอเอกสาร รับรองความเป็นแม่ลูก ขอเอกสารเปลี่ยนชื่อ ให้ไปหมดครบทุกอย่าง พอครบทุกอย่างเรื่องมันก็เงียบ”

กรณีศึกษาที่ 3

รูปแบบที่ 3 การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการทำร้ายร่างกาย หรือจิตใจ หรือการปล่อยทิ้งผู้สูงอายุร่วมด้วย

“เอาทรายบ้าง เอาพริกบ้างไปใส่ตามมุ้งตามอะไรมา 6-7 ปี ทำตลอด เป็นป้ามันแท้ ๆ มันยังทำได้ บอกใครก็ไม่เชื่อ”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 2

“เขาบอกจะฆ่า ก็มันทั้งพ่อทั้งเพื่อนทั้งแก ผู้ชายทั้งนั้นเลย เข้ามาไม่ไปไหนสักคน นั่งรุมยายนี้แหละจิกผม ตบหน้ายาย”

กรณีศึกษาที่ 4

“ก็ขอที่ขายไป ไปขาย บอกขายแล้วจะมาสร้างบ้านสร้างเรือนให้แม่ จะให้แม่ไปทำ เขาตำแม่ ก็ร้องให้ ตั้งแต่อำเภोजนถึงบ้าน บอกให้เอาเงินมาให้แม่สามหมื่นแม่จะได้ทำบ้าน แม่เสียใจมาก ก็ร้องให้ อยู่那儿, เขาไม่ให้ไปบ้านเขา อย่าไปบ้านเขาอีกนะ แม่ร้องให้ อยากให้มาหาแม่ที่อุดร แม่นี้เครียดมาก แม่ไปฟังเทศน์ กลับมาก็มานอนร้องไห้หนักมาก ลูกหนีลูก”

กรณีศึกษาที่ 5

“มันไล่ยายเลยนะ นีตีห้า เอาเหล้ามาตั้ง ผมทนไม่ได้มานั่งต่ายาย ผมเลยโทรหาตำรวจมาไกล่เกลี่ย ยังวัยรุ่นอยู่เลย พ่อแกก็ร่วมประสมโรงด้วย”

กรณีศึกษาที่ 4

“ไม่รู้จะทำยังไง ร้องไห้ตลอด เครียด นอนไม่หลับ”

กรณีศึกษาที่ 4

“ตอนที่แกไปอยู่กับน้องสาวน้องสาวบอกว่า แกไม่นอนนะ มานอนกับผมคืนนี้นั่นก่อนที่จะไปโรงพัก มานอนกับผมนะผมไม่ได้นอนทั้งคืนเลย ทำไม่รู้ไหม เดียวแกเปิดประตู เดียวแกเปิดประตู แกเที่ยวไปยืนหน้าบ้านแกมองอยู่อย่างนี้ แล้วแกกลับมาอนแต่นอนไม่หลับหรือผมรู้ เพราะผมก็นอนไม่หลับแกก็ลุกขึ้นเดินอีกแกเปิดประตู สว่างทั้งคืนเลยแกไม่ได้นอนเลย ตอนนี่แกจะกลายเป็นจิตกังวล ไม่รู้ว่าแกกลัวอะไรเพราะว่า ไม่รู้มันเป็นอย่างนี้หรืออย่างไร เพราะผมรู้นี้เพราะว่าคือ 1 น้องชายคนนี้เป็นคนที่ค่อนข้างอาฆาตมาดร้ายเขาเป็นนักดนตรีก็จริงแต่เขาเป็นคนอาฆาตมาดร้าย”

กรณีศึกษาที่ 3

“ตั้งใจจะย้ายออกมาเหมือนกัน พอดีเขาไล่พอดี พอเขาต่าปุ๊บก็ย้ายออกมาเลย”

กรณีศึกษาที่ 2

“เขาบอกว่าเขาไม่ไหวแล้ว เพราะคุณน้ำแกเดินไม่ค่อยไหว จะขี้เขี้ยวก็ต้อง เทใส่กระโถน เขาก็ต้องทำอาหาร”

กรณีศึกษาที่ 1

รูปแบบที่ 4 การมีส่วนร่วมของเหยื่อด้วยการนิ่งเฉย โดยบุคลิกภาพของเหยื่อมีส่วนทำให้เกิดเรื่องโดยไม่รู้ตัว เช่น การยอมรับต่อการถูกล่วงละเมิดโดยไม่ได้ตอบโต้

“คือบ้านเขาอยู่ใกล้ๆ กัน แต่บ้านของเขาจริงๆ ให้เขาเดือนละสามพันบาท แต่ให้ตัวเขามาอยู่ที่บ้านน้ำโดยไม่ต้องเอาอะไร ไม่ต้องเสียค่าเช่า แต่ผมกับหลานจะออกค่าน้ำค่าไฟและค่าโทรศัพท์ให้ คือเขาก็อยู่กับหลานครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

“ไม่ได้จ้างครับ คือให้เขามาอยู่ฟรีๆ ทำอาหารไปขาย แต่ว่าเวลากิน คุณน้ำจะจ่ายเป็นรายวัน วันละ 100 บาท แต่ถ้าไปซื้อที่ซุ้ก็จ่ายเป็นร้อยนึง ซื้อเข็มกลัด 5 ตัว ก็จ่ายร้อยนึง ซื้อแพมเพิสหรือกระดาษชำระห่อหนึ่ง 6 ม้วน ก็จ่ายร้อยนึง คุณน้ำจะจ่ายเป็นร้อยหมด ถ้ามีเบงค์ 500 ก็จ่าย 500 บาท มีเบงค์พัน ก็จ่ายเบงค์พันครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

“เคยเห็นเขาใช้ยาเสพติด ปกติเขาไม่หาข้าวให้ยายกิน พอให้กินยา ยายก็กินแต่ยายก็รู้ว่ามันไม่ใช่ยาปกติ”

กรณีศึกษาที่ 4

“คิดว่าอยากได้ เอาไป ฉันทัดสินใจแล้วไปเลย คิดว่าถ้าพูดไปทำไปก็ไม่ได้อะไรขึ้นมา
อยากเอา เอาไปเลย”

กรณีศึกษาที่ 2

“ก็ไปรับจ้างตัดอ้อยทุกวัน ค่าน้ำค่าไฟแม่ก็ต้องจ่ายเอง ถ้าไม่มีก็ไปขอร้อง (ติด) เขาไว้ แม่
รับจ้างได้ก็จะเอามาให้”

กรณีศึกษาที่ 5

“จากนั้นสิบกว่าวัน ยายก็รู้ตัวตอนที่เขามาไล่ เขาว่าโง่ เซ็นต์อะไรไม่รู้เรื่อง ก็ยายแก่
แล้วอะเนาะ เราไม่รู้เรื่อง แล้วก็ร้องไห้ จนเขาต้องมาช่วย ยายก็ไม่รู้จะทำอะไร”

กรณีศึกษาที่ 4

“แกก็ไม่ได้ทำอะไร แกใจอ่อนนะ ถ้าเกิดเป็นคดีความ”

กรณีศึกษาที่ 3

ตารางที่ 4: สรุปผลการศึกษารูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือ
เครือญาติ

รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สิน	กรณีศึกษาที่				
	1	2	3	4	5
1 การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุ อาทิเช่น เงินสด หรือการถูก ยืมเงินแล้วไม่ใช่คืน หรือการให้ผู้สูงอายุไปกู้ยืมเงินมาให้โดยไม่ ใช้คืน หรือการเบิกถอนเงินจากบัตรเอทีเอ็มโดยไม่ผ่าน เคาน์เตอร์ธนาคารและถอนเงินเกินกว่าจำนวนที่ได้รับคำสั่ง หรือการลักทรัพย์สินพวกเฟอร์นิเจอร์ หรือของใช้ในบ้าน หรือ เครื่องประดับ เป็นต้น	✓	✓		✓	
2 การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยใช้เอกสารหรือ ลายเซ็นของผู้สูงอายุไปทำธุรกรรม อาทิเช่น การให้ผู้สูงอายุ นำทรัพย์สินไปค้ำประกันเงินกู้ หรือการหลอกลวงผู้สูงอายุใน ลงชื่อในเอกสารเพื่อการโอนกรรมสิทธิทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือการชู้บังคับให้โอนกรรมสิทธิทรัพย์สิน หรือการบังคับโอน กรรมสิทธิทรัพย์สินเพื่อนำไปขอสินเชื่อ หรือการดัดแปลง พินัยกรรม หรือการเบิกเงินจากเคาน์เตอร์ธนาคารในนามของ	✓	✓	✓	✓	✓

รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สิน	กรณีศึกษาที่				
	1	2	3	4	5
ผู้สูงอายุโดยที่ไม่ได้รับความยินยอม หรือการนำเอกสารของผู้สูงอายุไปดำเนินการรับผลประโยชน์แทนผู้สูงอายุโดยมิชอบ					
3 การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการทำร้ายร่างกาย หรือจิตใจ หรือการปล่อยทิ้งผู้สูงอายุร่วมด้วย	✓	✓	✓	✓	✓
4 การมีส่วนร่วมของเหยื่อแบบการอยู่เฉย ๆ โดยบุคลิกภาพของเหยื่อมีส่วนทำให้เกิดเรื่องโดยไม่รู้ตัว เช่น การยอมรับการถูกล่วงละเมิดโดยไม่ได้ตอบโต้	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ 4 สรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 กรณีศึกษาซึ่งตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบ 4 รูปแบบ คือ 1) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยใช้เอกสารหรือลายเซ็นของผู้สูงอายุไปทำธุรกรรม อาทิเช่น การให้ผู้สูงอายุนำทรัพย์สินไปค้ำประกันเงินกู้ หรือการหลอกลวงผู้สูงอายุในลงชื่อในเอกสารเพื่อการโอนกรรมสิทธิทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือการขู่บังคับให้โอนกรรมสิทธิทรัพย์สิน หรือการบังคับโอนกรรมสิทธิทรัพย์สินเพื่อนำไปขอสินเชื่อ หรือการดัดแปลงพินัยกรรม หรือการเบิกเงินจากเคาน์เตอร์ธนาคารในนามของผู้สูงอายุโดยที่ไม่ได้รับความยินยอม หรือการนำเอกสารของผู้สูงอายุไปดำเนินการรับผลประโยชน์แทนผู้สูงอายุโดยมิชอบ 2) การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการทำร้ายร่างกาย หรือจิตใจ หรือการปล่อยทิ้งผู้สูงอายุร่วมด้วย 3) เป็นการละเมิดกับเหยื่อที่มีลักษณะนิ่งเฉย เช่น การยอมรับการถูกล่วงละเมิดโดยไม่ได้ตอบโต้ ซึ่งบุคลิกภาพแบบนี้มีผลให้เหยื่อนั้นตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติได้ 4) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุ อาทิเช่น เงินสด หรือการถูกยืมเงินแล้วไม่ใช้คืน หรือการให้ผู้สูงอายุไปกู้ยืมเงินมาให้โดยไม่ใช้คืน หรือการเบิกถอนเงินจากบัตรเอทีเอ็มโดยไม่ผ่านเคาน์เตอร์ธนาคารและถอนเงินเกินกว่าจำนวนที่ได้รับคำสั่ง หรือการลักทรัพย์สินพวกเฟอร์นิเจอร์ หรือของใช้ในบ้าน หรือเครื่องประดับ เป็นต้น

4.3 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

การตกเป็นเหยื่อ (Victim) การละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุทำให้ผู้สูงอายุซึ่งตกเป็นเหยื่อได้รับความเสียหาย ความสูญเสีย การถูกทำร้ายหรือการกระทำอันเป็นประปักษ์ กั้นต่อการถูก

หลอกลวง อีกทั้งความยากลำบากและความเดือดร้อนจากการกระทำต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากคนในครอบครัวหรือเครือญาติ

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ผู้วิจัยพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อ จำนวน 6 รูปแบบ คือ

1) มีรูปแบบวิถีชีวิตการอาศัยอยู่คนเดียว ขาดคนดูแล

“ลูกชายตายได้ 7 วัน ไ้คนที่มาหลอก ตีตักมา ออกมาแล้วถามหาว่าเพื่อน (ลูกชายยาย) ว่าไปไหนละ เพราะเขาตีตักมา 3-4 ปี ทีนี้พอรู้ว่าลูกชายยายตายก็สวมละ ไม่ไปไหน แกก็มานอนฝ้าศพ นอนไปนอนมาไม่กลับละ มานอนเป็นปีไป ๆ มา ๆ มาอยู่ได้ปีหนึ่งไม่อยู่เอง พาพอกับเพื่อนซี้เหล้ามาอยู่ด้วย”

กรณีศึกษาที่ 4

“ยายมีลูก 7 คน แต่เขาไม่สนใจซักคน ยายอยู่แบบนี้แหละ อยู่คนเดียว”

กรณีศึกษาที่ 5

2) ความไว้วางใจ โดยยอมให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือการยอมให้กระทำการแทน

“ผมเป็นคนเชื่อคนง่าย ก็หลงเชื่อเขาให้เขาไปเบิกเงินเอามาใช้ เขาก็บอกว่าจะเบิกเดือนละพันสองพันแค่นั้น แต่เงินที่มีอยู่ในบัญชีตอนสุดท้ายตอนที่คุณนำเกิดเรื่อง ผมมีใบธนาคารที่เขาโกหกว่าเบิกเดือนละพันสองพันมันไม่จริง แต่ข้อเท็จจริงมันเป็นเดือนละหมื่น เดือนละห้าพันตามที่ธนาคารจดเอาไว้จะครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

“แล้วก็หน้าบ้านที่จริงมันอยู่ติดถนนครับ สะพานมันเป็นสะพานยาว เจ็ดแผ่น เสียงมันดัง คุณยายไม่ชอบเสียงดัง ก็อยู่ข้างใน บ้านข้างนอกเนี่ย ก็จะทำให้คนอื่นเค้าอยู่ไป ท่านเป็นคนใจดีครับ บ้านจริงๆ มันแค่สามสิบตารางวา แต่ที่มันไร่กว่าครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

3) ความอ่อนแอทางร่างกาย หรือ จิตใจ

“เขาก็ไปด้วยกัน เพราะว่าคุณยายไม่สบาย ก็ต้องมีคนไปด้วยตลอด เขาพาไปธนาคารด้วย”

กรณีศึกษาที่ 1

“เขาว่าแม่หลงใจ เขาว่าแม่หลง คล้าย ๆ เป็นคนหลงอายุมากแล้ว”

กรณีศึกษาที่ 2

“ไม่เคยเจอมาก่อน มาเจอตอนงานศพ มาถึงก็มากอดคุณแม่กลางงานเลย เขาก็ร้องไห้ ร้องไห้บอกว่าตัวเองเป็นเพื่อนลูกสาวที่ตายไป”

กรณีศึกษาที่ 3

“แกก็บอกว่าแกจะมาดูแลยายแทนเพื่อนของแกเนาะ (แทนลูกชายที่เสียชีวิต)..พอดีตอน นั้นยายก็ไม่ค่อยสบาย มาดูแล แล้วไม่นานแกก็เอาไปที่กรมที่ดิน ตอนนั้นไม่รู้สึกรู้สิดัว เขาก็กำมือยาย เซ็นที่กรมที่ดิน”

กรณีศึกษาที่ 4

“อยู่คนเดียว เอาหลานมาให้เลี้ยง ก็เลี้ยง คนนั้นเอามาให้เลี้ยงก็เลี้ยง เลี้ยงจนโต”

กรณีศึกษาที่ 5

“จำ เขามาคุมแม่ไป แม่ก็ไม่รู้เรื่อง”

กรณีศึกษาที่ 5

4) กิจวัตรประจำวัน เช่น การมอบหมายให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติกระทำการแทน มาโดยตลอด หรือกระทำการด้วยกันจนเป็นเรื่องปกติ

“เขาก็บอกว่าจะเบิกเดือนละพันสองพันแค่นั้น แต่เงินที่มีอยู่ในบัญชีตอนสุดท้ายตอนที่คุณ นำเกิดเรื่อง ผมมีใบธนาคารที่เขาโกหกว่าเบิกเดือนละพันสองพันมันไม่จริง แต่ข้อเท็จจริงมันเป็น เดือนละหมื่น เดือนละห้าพันตามที่ธนาคารจดเอาไว้ล่ะครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

“ไปจ่ายค่าที่ดินทุกปีที่กรมธรรมาภิบาลกับหลานสะใภ้ทุกปี เวลาเท่านั้นๆ แล้วก็ต้องใช้บัตร ประชาชน...ต่อมาบัตรประชาชนคุณนำเขาหาย ท่านก็โมโห ก็ไปแจ้งความ ท่านก็ไปทำที่ว่าการอำเภอ ที่ธนบุรีใหม่ ต่อมาทะเบียนบ้านหาย ท่านก็ไปทำทะเบียนบ้านใหม่ครับ ทะเบียนบ้านถึงได้มีสองใบ บัตรประชาชนสองใบ เพราะหลานสะใภ้เค้ามาคืนตอนที่ได้บ้านคืนครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

5) ภาวะพึ่งพิง โดยมีภาวะการเจ็บป่วยหรือพึ่งพาผู้อื่นที่เป็นบุคคลในครอบครัวมาช่วยทำ ธุรกรรมทางด้านทรัพย์สิน

“บางที่คุณนำไปเบิกเงินก็อายุมากแล้ว ก็อายุ 80 กว่าแล้ว ประมาณ 88-89 ปี ก็ไป ธนาคารยาก คุณนำก็เปลี่ยนชื่อผม เปลี่ยนชื่อให้หลานสะใภ้เป็นเบิกเงินได้ครับ พร้อมกับคุณนำ ด่วย”

กรณีศึกษาที่ 1

“อ้อ แล้วเขาก็ไปด้วยกัน เพราะว่าคุณยายไม่สบาย ก็ต้องมีคนไปด้วยตลอด เขาก็พาไป
ธนาคาร ด้วย”

กรณีศึกษาที่ 1

“ที่จริง ถ้าทำธุรกรรมท่านจะไปทำเอง แต่ว่าเสียค่าที่ ท่านไปไม่ไหว ท่านเลยให้หลาน
สะใภ้ไป จ่ายค่าที่แทน ที่ราบวัดคู่ที่สามแสนนะ ท่านไปไม่ไหว แล้วผมก็ไม่อยู่”

กรณีศึกษาที่ 1

6) การรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือ
เครือญาติ

“ผมก็มาคุยกับเขาว่า บ้านนี้ ถ้าเพื่อนั้นแล้ว ผมจะให้เช่า... แต่ว่าเขามาผลอพุด คือเขาอยู่
ใต้ถุนบ้าน คุยกับหลานชายเขาว่าจะเอา บ้านนี้ที่เขาได้กรรมสิทธิ์แล้ว เอาไปขายล้านนึง ที่นี้ผมได้
ยินแบบนั้นผมก็ตกใจ แล้วคนข้างบ้านเขาก็บอกว่า เขาไปพูดกับคนข้างนอกทั่วไป ว่าเขาได้บัตร
กรรมสิทธิ์ที่บ้านแล้ว ทั้งโฉนดที่ดิน แล้วก็กรรมสิทธิ์บ้านจากคุณยาย เมื่อปี 2559 ผมก็เสียใจ... คือ
รู้ความจริงแบบนี้แล้วก็ไม่รู้จะทำยังไง”

กรณีศึกษาที่ 1

“ผมก็พยายามไปติดต่อที่โรงพักครับ ไปแจ้งความว่าฉ้อโกง แต่ตำรวจเขาก็ไม่ยอมช่วย
ครับ เขาบอกให้ไป แจ้งที่ศาล ที่ทางบางขุนเทียน ผมก็ไปครับ แต่เอาใบแจ้งความนี้ไปบอกเขา เขาก็
บอกว่าใช้ไม่ได้เพราะทางกรรมสิทธิ์นี้เป็นของเขาไปหมดแล้ว ทั้งที่อำเภอธนบุรี แล้วก็ที่กรมธนา
รักษ์ ผมก็ไปที่ศาลอาญาที่สนามหลวงเพื่อขอความช่วยเหลือ พร้อมกับเอาใบที่นางมณีให้มา เป็น
ใบเสร็จรับเงิน 3 ปี ตั้งแต่ปี 2557-2559 แล้วก็ใบโอนกรรมสิทธิ์ของน้ำไปให้กับศาล ศาลก็บอกว่าเขา
ก็ช่วยไม่ได้ เพราะว่าคุณน้ำยินยอม”

กรณีศึกษาที่ 1

“เขาก็ไขได้ครับ เพราะกุญแจมันก็วางอยู่แถวๆ ตัวท่าน ท่านก็เก็บเอาไว้ แต่เวลาท่านไป
ล้มหรือ อะไร เขาก็ขึ้นไปเอาของได้ครับ”

กรณีศึกษาที่ 1

“ที่จริงถ้าทำธุรกรรม ท่านจะไปทำเอง แต่ว่าเสียค่าที่ ท่านไปไม่ไหว ท่านเลยให้หลานสะใภ้
ไปจ่ายค่าที่แทนที่ราบวัดคู่ที่สามแสนนะ ท่านไปไม่ไหว แล้วผมก็ไม่อยู่ ปกติผมก็จะไปจ่ายเองทุกปี
คือผมโง่งนะ จะจ่ายทาง ธนารักษ์ก็ได้ จ่ายที่ 7-11 ก็ได้ครับ ทางกรมธนารักษ์เขาก็ให้จ่าย แต่ผมไม่รู้
ก็ต้องไปจ่ายเอง มันก็เลยกลายเป็น คนโง่ในยุคปัจจุบัน คือผมเล่นคอมไม่เป็น เล่นอะไรไม่เป็น”

กรณีศึกษาที่ 1

“มันก็น่ากลัวครับ เพราะผู้สูงอายุอยู่คนเดียว โดยใช้คนอื่นดูแล มันก็ยากลำบาก”

กรณีศึกษาที่ 1

“ตอนนี้หลานทุกคนก็รู้แล้วครับว่าเขาเป็นคนชนิดนี้ ไม่มีใครคบกับเขาแล้วครับ คนอื่นก็ไม่ให้เขาพัก”

กรณีศึกษาที่ 1

“คนที่รับจ้างบอกเขาบอกว่ามีเงินไม่รู้เรื่องอะไรเลย น้องสะใภ้มีเงินไปนานแล้ว เขาก็ไม่บอกว่าเขาจะมาที่บ้านไม่ถามว่าจะให้หรือเปล่า มีเงินไหมเขาก็ไม่ถาม ต่างคนต่างไม่บอกนะ **ไม่รู้เรื่องเลยจนกระทั่งพ่อตายเนี่ยถึงรู้ ถึงรู้ว่าเขาเอาบ้านไว้** ที่นี้ก็ไม่เป็นไร ก็บอกกับลูกชายว่าก็**ไม่เป็นไรหรอก ก็อยู่ด้วยกัน**”

กรณีศึกษาที่ 2

“ที่**สุดแล้ว**นา 11 ไร่**ก็เป็นของเขาหมด หมดไม่มีเหลือ** ที่ดินอะไรก็**หมดไม่มีเหลือ** ผลสุดท้ายบ้านที่**ดินทั้งหมดก็ไม่มีเลย เหลือแต่ตัวจริงๆ...เขาไปร้องศาล**ใจ แล้วก็**ร้องหนังสือพิมพ์ แม่ทำงานอยู่กรุงเทพฯ อยู่รังสิต** **ไม่รู้เรื่องว่าเขาไปร้องศาล...อายุปานนี้แล้วเนอะ จะไปกระเสือกกระสน ไม่หรอก ไม่ต้องแล้ว**”

กรณีศึกษาที่ 2

“**ตัวแทนเขามา**ครับมาจากกรุงเทพฯ มาถึง**บู๊ป** เขามาถึงเห็นแม่ เขามาถึงกราบแม่เลยแล้วเขามากอดแม่ เหมือนของขึ้นเลยเอามือแม่ไปกุมหัว โอ๊ย คุณแม่นะ อย่างโน้น อย่างนี้ อย่างนั้น แต่ตอนนั้น**ผมก็คือผมเลี้ยง**แขกอยู่ เพราะผมเป็นคนจัดงานและผมรับผิดชอบทั้งหมด **ผมก็ไม่ได้สนใจอะไร แต่ว่าเอ๊ะ อะไรวะ มันคล้ายๆเป็นการแสดงเลย** สักอย่างนึง แล้วพอผมบอกว่าพอเสร็จงาน**บู๊ป** ผมถามน้องทุกคนเลยบอกว่า **เออ! แล้วเดี๋ยวบัตรประชาชนแม่อยู่ไหน** เอามาให้ผมนะเพื่อเขาเรียกเอกสารมา **เขาบอกว่าให้ตัวแทนไป อ้าว! ให้ไปได้อย่างไรบัตรประชาชนตัวจริงนะ มันให้ไม่ได้แต่ไม่รู้เขาพูดทำไหน** ให้เขาไปกลับ **ประมาณพอเสร็จงาน 3 วันเนี่ยเขาก็ส่งคืน**”

กรณีศึกษาที่ 3

“**แกลไป**เซ็นต์ด้วยตัวเองที่ธนาคาร เพราะลูกชายบอกไว้ จะไปเซ็นต์ลายมือชื่อแกลเองเลย 5 ฉบับ **เซ็นต์เองทุกอย่างเลย** คือน่าจะ**เซ็นต์รับเช็ค ผাগ และเซ็นต์ถอน** แต่**แกลไม่รู้ว่าเป็นเช็ค** แต่ลูกชายบอกว่า **แม่วันนี้จะไปรับมากินข้าว**นะ เพราะนานๆไม่ได้เจอกันตัวแทนประกันเขามาด้วย **แล้วก็ให้แม่ไปเปิดบัญชีไว้ผมจะได้ส่งเงินให้ใช้เดือนละ 1,000-2,000 บาท** อย่างนี้”

กรณีศึกษาที่ 3

“เดือนมิถุนายนที่แฟนบอกว่า**โทรไป**เช็คหน่อย ว่ายัง**ใจเรื่องไปถึงไหนแล้ว** 16 มิถุนายน **ผมเป็นคนโทรเช็ค** นั่นคือสุดท้ายที่**รู้หมายถึงว่า** เงินเขาเอาไปจ่ายตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม วันที่ 16 พฤษภาคม**มา**หลอกแม่ไปถอนเงิน แต่ผม**โทรไป** 16 มิถุนายน **เขาจ่ายเงินกันหมดแล้ว**เขาใช้เงินไปหมดแล้ว”

กรณีศึกษาที่ 3

“ขอไลน์ดิฉัน พอดีคุณยายไปกรรมที่ดินครั้งแรกเขาหลอกให้เซ็นเอกสาร ยายก็กลับมา หลังจากนั้นยายรู้เรื่องว่ายายถูกหลอกก็กลับไปกรรมที่ดินอีกรอบกับผม แล้วเจ้าหน้าที่ผู้หญิงเขาบอกว่าให้ไปฟ้องที่ยุติธรรมจังหวัดนะ ก็ไปกันสองคน, ไปตามเขา ถามเขาแล้วก็ไป”

กรณีศึกษาที่ 4

“ผมทนไม่ได้เลยต้องไปที่อำเภอ ไปหาศูนย์ดำรงธรรม เขาบอก ไม่ได้ เพราะว่าโอนให้เขาไปแล้ว เราก็คิดทำยังไงดี เลยวิ่งไปที่ดิน ไปขอให้ยายไปคัดสำเนาว่า ถ้าเนรคุณต้องคืนได้ ก็เลยเอาใบนี้ไปหายุติธรรม เลยเอาคำนี้ไปให้ยุติธรรมจังหวัดดู เขาเลยบอกว่าพอช่วยได้อยู่ ผู้อุปการะเนี่ย มันต้องแกจบชีวิตก่อนค่อยเอาก็ไม่น่าเกลียด อันนี้อะไร ปีเดียว ทำแบบ 4 เรื่องเรียบริ้อยหมดเลย ทำพินัยกรรม เอาชื่อไปรวม โอนให้หมด เอาไปไฟแนนซ์ เสร็จแล้ว ประกาศขาย ขายแล้วยายจะไปอยู่ไหน”

กรณีศึกษาที่ 4

“เงินใช้ไม่ถึงครึ่งเดือนหรอก ทั้งลูก ทั้งหลานนั้นแหละ แล้วแม่ก็อดทนไปรับจ้างตัดอ้อย เพิ่งได้พักสามวัน ก็ทำไปอย่างนั้นแหละ หมดก็ไปซื้อข้าวสวยมาหุงข้าวเหนียวไม่มี”

กรณีศึกษาที่ 5

“แม่ไม่ได้โทษอะไร (ไม่ได้ทำอะไรนะ) ทุกสิ่งทุกอย่างลูกเอาไปจำนอง เอาที่แม่ไปจำนองแม่ก็ไปหาดอกใช้ ทุกวัน ๆ เนี่ย แม่ก็รับจ้างทุกวัน ไปซัดดอกเขา (ดอกเบี้ยย) ลูกชายมาบังคับให้แม่ไปจำนอง”

กรณีศึกษาที่ 5

“อันที่ว่าเอาไปจำนองอะนะ บอกว่าเมียจะขายนาแล้วมาไถ่คืน กว่าจะมาไถ่คืนทำมานานจัง แม่ก็เชื่อจริง ๆ เลย พอเจ้าหน้าที่โทรมาบอกแม่ ทำไม่ไม่จ่ายดอก แม่จะร้องไห้เลย”

กรณีศึกษาที่ 5

“เขามาบังคับให้แม่เอาที่ไปจำนอง แต่ว่าพวกที่ขายที่เอาไปหมดแล้ว ขายหมดแล้ว ที่ไร่ ที่สวน ขายที่ ขายนาเอาไปหมดแล้ว แม่ถึงได้ร้องไห้อยู่อย่างนี้ เขาเอาไปหมดแล้ว แม่ไม่มีอะไร บ้านก็ไม่ได้ทำให้แม่อยู่ ไม่ห่วงแม่เลย โทรไปก็ไม่รับ ปิดโทรศัพท์ ตอนรับก็บอกว่าอย่าโทรมาอีกนะ จะเปลี่ยนเบอร์ใหม่ เบอร์นี้ไม่ใช่ของเขาแล้ว ทำให้เสียใจมาก ทำไม่ถึงมาหลอกแม่ [ภาษาถิ่น เหมือนรำพึงว่า ลูกคนเล็กก็อย่างนั้นแหละ อาศัยไม่ได้] ...แม่จะหนีจากที่นี่ แล้วไม่ให้ลูกคนไหนรู้เลยว่าไปอยู่ไหน ไปทั่วเลย จะไปหาทางรถไฟให้รถไฟชนตายไปเลย”

กรณีศึกษาที่ 5

ตารางที่ 5: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทรัพย์สิน	กรณีศึกษาที่				
	1	2	3	4	5
1 มีรูปแบบวิถีชีวิตการอาศัยอยู่คนเดียว ขาดคนดูแล				✓	✓
2 ความไว้วางใจ โดยการไว้วางใจยอมให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือการยอมให้กระทำการแทน	✓				
3 ความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจ	✓	✓	✓	✓	✓
4 กิจวัตรประจำวัน เช่น การมอบหมายให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติกระทำการแทนมาโดยตลอด หรือกระทำการด้วยกันจนเป็นเรื่องปกติ	✓				
5 ภาวะพึ่งพิง โดยมีภาวะการเจ็บป่วยหรือพึ่งพาผู้อื่นที่เป็นบุคคลในครอบครัวมาช่วยทำธุรกรรมทางด้านทรัพย์สิน	✓				
6 การรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางที่ 5 จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 กรณีศึกษาของการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่าส่วนใหญ่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ คือ ความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจของผู้สูงอายุ รองลงมาคือ การที่ผู้สูงอายุมีรูปแบบวิถีชีวิตที่อาศัยอยู่คนเดียว ขาดคนดูแล และที่พบน้อยที่สุดในอันดับที่เท่ากันจำนวนสามปัจจัย คือ 1) ความไว้วางใจ โดยการไว้วางใจยอมให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือการยอมให้กระทำการแทน 2) ในด้านกิจวัตรประจำวัน เช่น การมอบหมายให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติกระทำการแทนมาโดยตลอด หรือกระทำการด้วยกันจนเป็นเรื่องปกติ และ 3) ภาวะพึ่งพิง โดยมีภาวะการเจ็บป่วยหรือพึ่งพาผู้อื่นที่เป็นบุคคลในครอบครัวมาช่วยทำธุรกรรมทางด้านทรัพย์สิน

ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่าผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อขณะถูกละเมิดทางทรัพย์สินนั้นส่วนใหญ่มักจะยังไม่รู้ตัว จะรู้ตัวก็ต่อเมื่อสูญเสียทรัพย์สินไปแล้ว และหลังจากรู้ตัวก็จะพยายามติดต่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้อง แต่การเยียวยานั้น มักจะได้รับการเยียวยาไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหาย

4.4 แนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

สำหรับแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวและเครือญาตินั้น จากการสัมภาษณ์บุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีแนวทางการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุ ในสามด้านหลักๆ คือ 1) ด้านนวัตกรรมและ 2) และ 3) ด้านการคุ้มครองผู้สูงอายุ ดังนี้

1) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี

“ปัจจุบัน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็พัฒนาขึ้น ส่วนใหญ่เข้าถึงสื่อมากขึ้น แต่ต้องให้ความรู้เขาว่าสิ่งเหล่านี้จะมีแนวทางให้เข้าถึงที่เป็นประโยชน์ ก็คือ ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย หรือการเข้าถึงสื่อโดยปลอดภัย เพราะเดี๋ยวนี้ ผู้สูงอายุเข้าถึงสื่อมาก คนหลังเกษียณจะเข้าถึงสื่อ ส่งรูป ตีหาก็ส่งแล้ว ทีนี้ต้องมีหน่วยงานดูแลบ้าง การส่งเสริมสิทธิก็ต้องให้เขารู้ถึงสิทธิเขาว่ามีอะไรบ้าง ไม่ถูกหลอกลวงโดยเทคโนโลยีการสื่อสาร”

นายกสภานายความ

“ผู้สูงอายุอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่อยู่ในชนบทไม่ได้มีการศึกษาด้านเทคโนโลยี จำเป็นต้องใช้ผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปให้ความรู้ ส่วนกลุ่มที่เข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย มีความรู้หรือเป็นวัยเกษียณจากราชการหรือหน่วยงานเป็นผู้มีความรู้ก็มีการใช้โซเชียลได้ สามารถพัฒนารูปแบบนี้ได้”

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

พนักงานสอบสวน

2) ด้านการดูแลสุขภาพ

“ต้องให้ข้อมูลเขาด้านสุขภาพ เพราะผู้สูงอายุทุกคนป่วยทั้งนั้น คือ มีโรคภัยไข้เจ็บทั้งนั้น เพียงแต่เขาจะเป็นโรคอะไรเท่านั้น อย่างน้อย ไขมัน น้ำตาล เพราะฉะนั้น ต้องให้ข้อมูลการดูแลสุขภาพเขา... ต้องแนะนำเขาไม่เป็นอะไรก็ต้องไปตรวจสุขภาพ การไปตรวจมีค่าใช้จ่าย จึงต้องมีบริการสุขภาพรัฐต้องดูแล”

นายกสภานายความ

“การบรรยายให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุด้านต่าง ๆ เช่น การทานอาหาร เข้าห้องน้ำ อาบน้ำ การลัมในห้องน้ำเพราะสภาวะอากาศในห้องน้ำแบบนี้ต้องให้ความรู้เขา ลัมต้องผ่าตัด ปัญหาเกิดเสมอในผู้สูงอายุ เพราะว่าร่างกายเขาไม่ค่อยแข็งแรง เพราะฉะนั้นต้องให้ความรู้เขาในเรื่องเหล่านี้”

นายกสภานายความ

“เพิ่มข้อมูลด้านสุขภาพและช่องทางการติดต่อสอบถามในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ นอกจากจะให้อ่านแล้วให้มีช่องทางการสอบถาม โดยมีแพทย์ เจ้าหน้าที่ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาให้คำปรึกษา”

พนักงานสอบสวน

“บ้านพักคนชราควรมีมาตรฐาน ควรจัดให้มีพอเพียงอยู่ใกล้ที่อยู่เดิม คนชราควรอยู่กับกลุ่มเดิม เพื่อให้คุ้นชินกับภูมิสำเนา ภาษา อาหาร”

พนักงานสอบสวน

3) ด้านการคุ้มครองผู้สูงอายุ

“การคุ้มครองผู้สูงอายุ โอกาสที่ผู้สูงอายุจะถูกหลอกลวงมีโอกาสสูง หรือจะเรียกว่าฉ้อโกง ต้องให้ข้อมูลทางกฎหมายเพิ่มเติมด้วย ที่จะคุ้มครองเขา”

นายกสภานายความ

“ด้านสังคมและจิตใจในผู้สูงอายุ หลายคนมีลูกหลานดูแล หลายคนไม่มีเลย ควรมีโครงการต่าง ๆ นะที่ดูแลทางด้านจิตใจ เช่น การทำกิจกรรมร่วมกัน ในกลุ่มของสมาคม สโมสรต่าง ๆ ก็จะช่วยได้ระดับหนึ่ง”

นายกสภานายความ

“ผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดเป็นผู้มีทรัพย์สินก็ต้องให้ความรู้เขา เพราะเดี๋ยวนี้ง่ายขึ้นเยอะ เพราะผู้สูงอายุเปิดไลน์ตลอด แต่มีกลุ่มที่ให้สื่อเหล่านี้กับเขาหรือป่าวเท่านั้นเอง ก็ต้องมีแอดมินที่คอยดูแล แต่จะหาได้ไหม คนที่จะมาดูแลผู้สูงอายุ อาจเป็นรัฐหรือเอกชนแต่ต้องมีค่าใช้จ่าย ต้องมีงบประมาณ ผู้สูงอายุเขาจะถูกหลอกเงินหรือทรัพย์สินที่เขา มีอยู่ โดยเฉพาะถ้าเขาไม่มีที่ปรึกษาเลยก็จะลำบาก”

นายกสภานายความ

“วิธีป้องกันก็ต้องให้ความรู้เขามาก ๆ ในเรื่องนี้ เช่น มีสื่อบางอันสอนวิธีที่เขาจะถูกหลอก อันนั้นก็ส่วนหนึ่ง แต่วิธีการจัดกิจกรรมร่วมกัน ก็จะเกิดประโยชน์ให้ความรู้เขาโดยเฉพาะ ทุกอย่างอยู่ที่การสื่อ สื่ออย่างไรให้เขาเท่านั้น จะเป็นเอกสาร วิดีโอ ไลน์ ทวี พยายามทำบ่อย ๆ เขาจะคุ้น”

นายกสภานายความ

“สำหรับผู้สูงอายุแล้ว การรับรู้ ความสามารถบางคนอาจจะไม่สมบูรณ์นัก เช่น ผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้ป่วย เป็นต้น ซึ่งอย่างนี้เขาเรียกว่า อากาทางสมอง อัลไซเมอร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ในแต่ละครอบครัวก็ดูแลได้ยาก เพราะเป็นเรื่องภายในครอบครัวเขา ซึ่งต้องอาศัยญาติพี่น้อง

ด้วยกันช่วยดูแล ต้องอาศัยครอบครัว คนอื่นจะไม่ได้รู้ เข้าไปเกี่ยวข้องยาก ยกเว้นมีการร้องเรียนมา ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจริง ๆ มาตรการนั้นทำได้ยาก เพราะผู้สูงอายุเชื่อถือลูกหลาน โอกาสเกิดขึ้นสูง เช่น ลูกบอกให้โอนเงินให้ก่อน เป็นต้น”

นายกสภานายความ

“ผู้สูงอายุควรจัดการทรัพย์สินเป็นระบบเรียบร้อย เช่น จัดทำบัญชีทรัพย์สินให้ถูกต้อง ต่อไป อาจเป็นพินัยกรรม จะให้ใครอย่างไร ก็ให้อย่างถูกต้องเท่าเทียมกัน จึงไม่มีปัญหา ถ้าให้ไม่เท่ากันก็เกิด เรื่องอยู่ดี ผู้สูงอายุสามารถทำพินัยกรรมเตรียมไว้ก่อนได้ ควรจะได้ชัดเจนจะให้ใครกับใคร หลักก็ควร เป็นบุคคลในครอบครัวก่อน จะยกให้ลูกหลานโดยธรรมชาติอยู่แล้ว ยกเว้นลูกหลานไม่เอาเรื่องจริง ๆ ถึงเอาบุคคลภายนอกมา คนที่เขาไว้ใจ เช่น บางเคสเอานักกฎหมาย เข้าไปช่วยดูแลให้”

นายกสภานายความ

“การเตือน ระวังในเรื่องของญาติ พี่น้อง คนดูแลที่จะหลอกลวงโดยอาจเสริมการเตือนใน ช่องทางออนไลน์”

พนักงานสอบสวน

“การแก้ไขปัญหา ควรให้ความรู้ตั้งแต่ก่อนที่เขาจะเกษียณหรือชรา เช่น ช่วงอายุประมาณ 50-60 ปี ไม่ใช่รอให้เขาอายุ 70-80 ปี เดินไม่ไหวแล้ว ค่อยไปบอกหรือแนะนำ ... การแบ่งปัด ทรัพย์สินเป็นเรื่องของเอกชนรัฐไม่สามารถไปละเมิดสิทธิเขาได้ ก็ได้แค่เตือนหรือให้ความรู้...เพียงแต่ ถ้าเป็นเรื่องของกฎหมายก็ว่าไปตามกฎหมาย”

พนักงานสอบสวน

สรุปได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติประกอบด้วยสามแนวทางหลักๆ คือ 1) ด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยี ด้วยการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ 2) ด้านการดูแลสุขภาพ ด้วยการให้ ข้อมูลด้านการดูแลรักษาสุขภาพ การเชิญชวนให้ออกกำลังกาย การแนะนำให้ตรวจสุขภาพ หรือเพิ่ม ช่องทางการติดต่อสอบถามในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ให้มีช่องทางการสอบถาม หรือการจัดบ้านพักคนชรา ให้มีมาตรฐาน เพียงพอและอยู่ใกล้ที่อยู่เดิม และ 3) ด้านการคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการบรรยาย หรือแนะนำให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุทางด้านข้อกฎหมาย การที่รัฐควรให้ความสำคัญต่อสวัสดิการ ผู้สูงอายุ การให้ความรู้แนะนำผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน เป็นต้น

4.5 การอภิปรายผลการศึกษา

รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่ามี 4 รูปแบบ คือ 1) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยใช้เอกสารหรือลายเซ็นของผู้สูงอายุไปทำ

ธุรกรรม อาทิเช่น การให้ผู้สูงอายุนำทรัพย์สินไปค้ำประกันเงินกู้ หรือการหลอกลวงผู้สูงอายุในลงชื่อในเอกสารเพื่อการโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือการขู่บังคับให้โอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สิน หรือการบังคับโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเพื่อนำไปขอสินเชื่อ หรือการดัดแปลงพินัยกรรม หรือการเบิกเงินจากเคาน์เตอร์ธนาคารในนามของผู้สูงอายุโดยที่ไม่ได้รับความยินยอม หรือการนำเอกสารของผู้สูงอายุไปดำเนินการรับผลประโยชน์แทนผู้สูงอายุโดยมิชอบ 2) การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการทำร้ายร่างกาย หรือจิตใจ หรือการปล่อยทิ้งผู้สูงอายุร่วมด้วย 3) เป็นการละเมิดกับเหยื่อที่มีลักษณะหนึ่งเฉย เช่น การยอมรับต่อการถูกล่วงละเมิดโดยไม่ได้ตอบโต้ ซึ่งบุคลิกภาพแบบนี้มีผลให้เหยื่อนั้นตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติได้ 4) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยตรง อาทิเช่น เงินสด หรือการถูกยืมเงินแล้วไม่ใช้คืน หรือการให้ผู้สูงอายุไปกู้ยืมเงินมาให้โดยไม่ใช้คืน หรือการเบิกถอนเงินจากบัตรเอทีเอ็มโดยไม่ผ่านเคาน์เตอร์ธนาคารและถอนเงินเกินกว่าจำนวนที่ได้รับคำสั่ง หรือการลักทรัพย์สินพวกเฟอร์นิเจอร์ หรือของใช้ในบ้าน หรือเครื่องประดับ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารายงานของมารยาท รุจิวิทย์และศิริพร ศรีวิชัย (2547) เรื่อง ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัว (Family Violence Against Elderly) ในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีผู้สูงอายุถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวถึงร้อยละ 48.50 ซึ่งถือว่าเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้สูงอายุ และระดับความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวรวมทุกด้าน (การทารุณกรรมทางเพศ การทารุณกรรมด้านร่างกาย การทารุณกรรมด้วยการเงินหรือทรัพย์สิน การทอดทิ้ง และการทารุณกรรมด้านจิตใจหรืออารมณ์) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 2.84 โดยในระดับความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวด้านทารุณกรรมด้านการเงินหรือทรัพย์สิน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.83 และพบว่าการทารุณกรรมด้านจิตใจหรืออารมณ์มากที่สุด ร้อยละ 44.50 อีกทั้งจากผลการศึกษาของเพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ และคณะ (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงผสมผสานโครงการช่วยการคุ้มครองทางสังคม : การสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมในผู้สูงอายุด้านจิตใจจากการถูกดูด่า ก้าวร้าว ถูกเหยียดหยามพบมากที่สุด คือ ร้อยละ 15.2 รองลงมาเป็นภัยจากการถูกรีดไถหลอกลวงเอาทรัพย์สิน ซึ่งพบร้อยละ 6.8 โดยบุคคลในครอบครัว คือ ผู้กระทำภัยทางสังคมต่อผู้สูงอายุและร้อยละ 31.8 เป็นคนแปลกหน้าที่เป็นผู้ขโมยเอาทรัพย์สิน เงินทองของผู้สูงอายุไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่าส่วนใหญ่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ คือ ความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจของผู้สูงอายุ รองลงมาคือ การที่ผู้สูงอายุมีรูปแบบวิถีชีวิตที่อาศัยอยู่คนเดียว ขาดคนดูแล และที่พบน้อยที่สุดในอันดับที่เท่ากันจำนวนสามปัจจัย คือ 1) ความไว้วางใจ โดยการไว้วางใจยอมให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือการยอมให้กระทำการแทน 2) ในด้านกิจวัตรประจำวัน เช่น การมอบหมายให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติกระทำแทนมาโดยตลอด หรือกระทำการด้วยกันจน

เป็นเรื่องปกติ และ 3) ภาวะพึ่งพิง โดยมีภาวะการฉ้อโกงหรือพึ่งพาผู้อื่นที่เป็นบุคคลในครอบครัวมาช่วยทำธุรกรรมทางด้านทรัพย์สิน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์ (2547) ที่ระบุถึงลักษณะของการทารุณกรรมตามการรับรู้ของผู้สูงอายุ (Abused Experience of the Elderly) พบว่าสอดคล้องในสามส่วนที่เกี่ยวกับ 1) การไม่ดูแล เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวไม่ช่วยเหลือสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านการดำรงชีวิตประจำวันทั้งในยามปกติและยามเจ็บป่วย ผู้สูงอายุต้องพยายามดูแลตนเองทั้งที่ไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะกระทำกิจกรรมการดูแลตนเองได้ 2) การเบียดเบียนทรัพย์สิน เป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมารบกวน ขอความช่วยเหลือด้านทรัพย์สิน เงินทอง รวมถึงการยึดทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุ และ 3) การให้ดูแลหลาน ให้ผู้สูงอายุรับผิดชอบเลี้ยงหลานอยู่ที่บ้านเต็มเวลา ทำให้ผู้สูงอายุไม่มีเวลาพักผ่อน ขาดโอกาสในการทำสิ่งที่ตัวผู้สูงอายุต้องการ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ โรจนี จิตนาวัฒน์, กนกพร สุคำวังและศิริรัตน์ ปานอุทัย (2549) ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความชุกและปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายในผู้สูงอายุสตรีไทย (Prevalence and Risk Factors for Abuse among Thai Female Older Adults) ณ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าร้อยละ 46.4 ของผู้สูงอายุสตรีไทยมีประสบการณ์ของการถูกทำร้ายจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 304 ราย ความชุกของการถูกทำร้ายจากการเอาผลประโยชน์จากผู้สูงอายุ ร้อยละ 20.4 เป็นอันดับสองรองจากการถูกทำร้ายด้านจิตใจ ปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายของผู้สูงอายุสตรีไทย ได้แก่ ทัศนคติของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุไปในทางไม่ดี เช่น อายุที่เพิ่มขึ้น ภาวะสุขภาพไม่ดี และความสามารถในเชิงปฏิบัติกิจวัตรประจำวันลดลง ล้วนทำให้ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพาสมาชิกในครอบครัวในการดูแลและมีความสามารถในการป้องกันตนเองจากการถูกทำร้ายลดลง และสอดคล้องกับการศึกษาของ กิ่งดาว การะเกด (2549) ที่ทำการศึกษาปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี ที่พบว่า การทารุณกรรมที่พบมากที่สุดคือ การเอาประโยชน์ พบถึงร้อยละ 64.58 รองลงมาเป็นการทำร้ายด้านจิตใจพบร้อยละ 60.4 และพบว่าสภาพสังคม ภาวะสุขภาพที่ไม่ดีมีความสัมพันธ์ต่อการกระทำทารุณกรรมผู้สูงอายุ อีกทั้งจากการศึกษาของ Bagshaw, Wendt, Zannettino และ Adam (2013) ทำการศึกษาวินิจฉัยเชิงสำรวจในหัวข้อ Financial Abuse of Older People by Family Member : Views and Experience of Older Australians and their Family Member พบว่า มากกว่าร้อยละ 80 ที่สมาชิกในครอบครัวมีความคิดว่าตนเองสมควรเป็นเจ้าของทรัพย์สินแทนผู้สูงอายุ ร้อยละ 80 พบว่าผู้สูงอายุมีอัตราการทำร้ายสมาชิกในครอบครัว ร้อยละ 71.9 พบว่า ผู้สูงอายุขาดความตระหนักถึงปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สิน ร้อยละ 61.9 พบว่าผู้สูงอายุตกอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องยื่นต่อเอกสารมอบอำนาจแก่สมาชิกในครอบครัว และที่ประเทศอังกฤษจากการวิจัยของ Samsi, Manthorpe และ Chandaria (2014) ทำการวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง Risk of Financial Abuse of Older People with Dementia : Findings from a Survey of UK Voluntary Sector Dementia Community Services Staff โดยกลุ่มผู้วิจัยเชิงสำรวจเก็บข้อมูลมา

จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ผู้ป่วยอัลไซเมอร์ ผลการสำรวจ ร้อยละ 86 พบหลักฐานการขโมยเงินผู้ป่วยที่มีภาวะทางสมองจากบุคคลในครอบครัว และมีจำนวนร้อยละที่เท่ากันกับการถอนเงินออกจากบัญชีผู้ป่วยโดยไม่ได้รับอนุญาต ร้อยละ 84.7 ผู้ป่วยถูกปลอมแปลงเอกสารมอบอำนาจและแก้พินัยกรรม โดยมีข้อบ่งชี้ว่าเป็นการละเมิดในทรัพย์สิน

ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อขณะถูกละเมิดทางทรัพย์สินนั้นส่วนใหญ่มักจะไม่รู้ตัว จะรู้ตัวก็ต่อเมื่อสูญเสียทรัพย์สินไปแล้ว และหลังจากรู้ตัวก็จะพยายามติดต่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่การเยียวยานั้น มักจะได้รับการเยียวยาไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหาย

กระบวนการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่า การมีส่วนร่วมของเหยื่อแบบการอยู่เฉย ๆ โดยบุคลิกภาพของเหยื่อมีส่วนทำให้เกิดเรื่องไม่รู้ตัว สอดคล้องกับทฤษฎี เหยื่อวิทยา ของ Hans Von Henting (1986) ที่ระบุว่า คนแก่ (The old) มักตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน เนื่องจากอยู่ในช่วงที่มีการสะสมทรัพย์สินไว้อย่างมั่งคั่ง มีความร่ำรวยและคนแก่เป็นวัยที่มีกำลังในการต่อสู้น้อย ร่างกายมีการเคลื่อนไหวช้า จึงตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ง่าย อีกทั้ง ผู้สูงอายุยังถูกจัดเป็นหนึ่งในประเภทของเหยื่ออาชญากรรมของ Stephen Schafer (2520) โดย เหยื่อที่มีความอ่อนแอทางชีวภาพ (Biologically weak victims) เป็นเหยื่อประเภทที่มีความอ่อนแอทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นผลให้อาชญากรมีความคิดที่จะทำร้ายต่อเขา นับว่าง่ายต่อการตกเป็นเหยื่อ

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาการละเมิดทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติจากการแนะนำของผู้ให้ข้อมูล พบว่าแนวทางในการแก้ไขปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุประกอบด้วย 1) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้วยการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ 2) ด้านการดูแลสุขภาพ ด้วยการให้ข้อมูลด้านการดูแลรักษาสุขภาพ การเชิญชวนให้ออกกำลังกาย การแนะนำให้ตรวจสุขภาพ หรือเพิ่มช่องทางการติดต่อสอบถามในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ให้มีช่องทางการสอบถาม หรือการจัดบ้านพักคนชราให้มีมาตรฐาน เพียงพอและอยู่ใกล้ที่อยู่เดิม และ 3) ด้านการคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการบรรยายหรือแนะนำให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุทางด้านข้อกฎหมาย การที่รัฐควรให้ความสำคัญต่อสวัสดิการผู้สูงอายุ การให้ความรู้แนะนำผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน สอดคล้องกับความเห็นของ ช.ชยรินทร์ เพ็ชฌัญญู (2544) ที่มีความเห็นว่า รัฐควรเน้นถึงการแก้ไขปัญหการจัดสรรและการใช้งบประมาณให้เพียงพอ กำหนดนโยบายในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุในทิศทางที่ชัดเจน ให้เกิดความหลากหลายและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกัน แต่ละกลุ่ม จัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่กำกับดูแลในระดับประเทศและท้องถิ่น ยกย่องระดับความสำคัญของสภาผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุ สนับสนุนให้องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ และ

กำหนดให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ มีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม รัฐควรบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกัน กำหนดสิทธิประโยชน์ที่จะให้แก่ผู้สูงอายุอย่างชัดเจนและไม่ก่อให้เกิดปัญหาในด้านการตีความอันจะเป็นผลเสียแก่ผู้สูงอายุได้ โดยกำหนดสิทธิพื้นฐานของผู้สูงอายุในรูปแบบของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ จัดตั้งองค์กรดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ทั้งในระดับประเทศและท้องถิ่น กำหนดสิทธิของผู้สูงอายุโดยทั่วไปที่พึงควรได้รับ และสิทธิของผู้สูงอายุที่มีลักษณะเฉพาะที่รัฐจัดให้เป็นพิเศษ สิทธิในการรับการบริการทางกฎหมาย สิทธิในด้านภาษี การจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุในชุมชน สิทธิในการศึกษา รวมทั้งการจัดทำกฎหมายอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ เช่น กฎหมายภาษีอากร กฎหมายแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับสถานสงเคราะห์ กฎหมายประกันสังคม กฎหมายประกันภัย เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึง รูปแบบการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติและเพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

การศึกษาวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุ ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่มีประสบการณ์การตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 5 กรณีศึกษา (โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ดูแล 2 กรณี เนื่องจากกรณีศึกษาแรกได้เสียชีวิตไปแล้ว และกรณีศึกษาที่ 3 ที่ผู้สูงอายุยังมีความกลัวที่จะถูกทำร้ายจากผู้กระทำการละเมิดทางทรัพย์สิน และได้ไปอาศัยชั่วคราวอยู่อีกที่หนึ่ง แต่มีความยินดีที่จะให้ข้อมูลผู้วิจัยทางโทรศัพท์) โดยกรณีศึกษาทั้ง 5 อยู่ในพื้นที่กระจายตามภูมิภาค คือ ในจังหวัด กรุงเทพมหานคร จังหวัดชัยนาท จังหวัดสงขลา จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดอุดรธานี นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จำนวน 2 กรณีศึกษา รวมเป็นทั้งหมด 7 กรณีศึกษา

5.1 สรุปผลการศึกษา

รูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบ 4 รูปแบบ คือ 1) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยใช้เอกสารหรือลายเซ็นของผู้สูงอายุไปทำธุรกรรม อาทิเช่น การให้ผู้สูงอายุนำทรัพย์สินไปค้ำประกันเงินกู้ หรือการหลอกลวงผู้สูงอายุในลงชื่อในเอกสารเพื่อการโอนกรรมสิทธิทรัพย์สินโดยมิชอบ หรือการขู่บังคับให้โอนกรรมสิทธิทรัพย์สิน หรือการบังคับโอนกรรมสิทธิทรัพย์สินเพื่อนำไปขอสินเชื่อ หรือการดัดแปลงพินัยกรรม หรือการเบิกเงินจากเคาน์เตอร์ธนาคารในนามของผู้สูงอายุโดยที่ไม่ได้รับความยินยอม หรือการนำเอกสารของผู้สูงอายุไปดำเนินการรับผลประโยชน์แทนผู้สูงอายุโดยมิชอบ 2) การละเมิดทางทรัพย์สินที่มีการทำร้ายร่างกาย หรือจิตใจ หรือการปล่อยทิ้งผู้สูงอายรร่วมด้วย 3) เป็นการละเมิดกับเหยื่อที่มีลักษณะหนึ่งเฉย เช่น การยอมรับต่อการถูกล่วงละเมิดโดยไม่ได้ตอบโต้ ซึ่งบุคลิกภาพแบบนี้มีผลให้เหยื่อนั้น

ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติได้ และ 4) การเอาทรัพย์สินไปจากผู้สูงอายุโดยตรง อาทิเช่น เงินสด หรือการถูกยืมเงินแล้วไม่ใช้คืน หรือการให้ผู้สูงอายุไปกู้ยืมเงินมาให้โดยไม่ใช้คืน หรือการเบิกถอนเงินจากบัตรเอทีเอ็มโดยไม่ผ่านเคาน์เตอร์ธนาคารและถอนเงินเกินกว่าจำนวนที่ได้รับคำสั่ง หรือการลักทรัพย์สินพวกเฟอร์นิเจอร์ หรือของใช้ในบ้าน หรือเครื่องประดับ เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่าส่วนใหญ่ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ คือ ความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจของผู้สูงอายุ รองลงมาคือ การที่ผู้สูงอายุมีรูปแบบวิถีชีวิตที่อาศัยอยู่คนเดียว ขาดคนดูแล และที่พบน้อยที่สุดในอันดับที่เท่ากันจำนวนสามปัจจัย คือ 1) ความไว้วางใจ โดยการไว้วางใจยอมให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือการยอมให้กระทำการแทน 2) ในด้านกิจวัตรประจำวัน เช่น การมอบหมายให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติกระทำการแทนมาโดยตลอด หรือกระทำการด้วยกันจนเป็นเรื่องปกติ และ 3) ภาวะพึ่งพิง โดยมีภาวะการเจ็บป่วยหรือพึ่งพาผู้อื่นที่เป็นบุคคลในครอบครัวมาช่วยทำธุรกรรมทางด้านทรัพย์สิน

ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ พบว่าผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อขณะถูกละเมิดทรัพย์สินนั้นส่วนใหญ่ยังคงยังไม่รู้ตัว จะรู้ตัวก็ต่อเมื่อสูญเสียทรัพย์สินไปแล้ว และหลังจากรู้ตัวก็จะพยายามติดต่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่การเยียวยานั้น มักจะได้รับการเยียวยาไม่ครบถ้วนหรือยังไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหาย

แนวทางการแก้ไขปัญหาการละเมิดทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จากการแนะนำของผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าแนวทางในการป้องกันปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติประกอบด้วยสามแนวทางหลักๆ คือ 1) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้วยการให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ 2) ด้านการดูแลสุขภาพ ด้วยการให้ข้อมูลด้านการดูแลรักษาสุขภาพ การเชิญชวนให้ออกกำลังกาย การแนะนำให้ตรวจสุขภาพ หรือเพิ่มช่องทางการติดต่อสอบถามในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ให้มีช่องทางการสอบถาม หรือการจัดบ้านพักคนชราให้มีมาตรฐาน เพียงพอและอยู่ใกล้ที่อยู่เดิม และ 3) ด้านการคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุ ด้วยการบรรยายหรือแนะนำให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุทางด้านข้อกฎหมาย การที่รัฐควรให้ความสำคัญต่อสวัสดิการผู้สูงอายุ การให้ความรู้แนะนำผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือข่าย” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

- 1) ควรสร้างความตระหนักในปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สิน สังคมจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหาเพื่อพิจารณาหามาตรการรองรับต่อไป เนื่องจากผู้สูงอายุถือเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย
- 2) การให้ความรู้กับภาคประชาชนเกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ หรือออกกฎหมายหรือคำแนะนำในการจัดการทรัพย์สิน หรือในเรื่องที่เกี่ยวข้องผ่านทางช่องทางออนไลน์ หรือการจัดเป็นโครงการกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากพบว่าผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อขณะถูกละเมิดทางทรัพย์สินนั้นส่วนใหญ่มักจะยังไม่รู้ตัว จะรู้ตัวก็ต่อเมื่อสูญเสียทรัพย์สินไปแล้ว
- 3) หน่วยงานภาครัฐควรทำงานร่วมกับภาคประชาชนในการดูแลป้องกันผู้สูงอายุ เนื่องจากการศึกษาพบว่าภาคประชาชนมีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ยกตัวอย่างเช่น การที่คนในชุมชนช่วยกันแชร์ปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุผ่านทางสื่อโซเชียล ในการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อ เป็นต้น
- 4) ควรมีการตรวจสอบการทำธุรกรรมที่ผู้สูงอายุมีกรรมสิทธิในทรัพย์สินนั้นๆ เนื่องจากหนึ่งในรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ มาจากการใช้เอกสารและลายเซ็นของผู้สูงอายุ อีกทั้งในด้านภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ที่มีภาวะการฉ้อโกงซึ่งต้องพึ่งพาผู้ดูแลหรือบุคคลในครอบครัว หรือเครือญาติมาช่วยในการทำธุรกรรมทางด้านทรัพย์สิน
- 5) ควรมีการปรับปรุงกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดทางทรัพย์สินและรูปแบบการดำเนิน โดยเฉพาะด้านการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทำให้ขาดความครอบคลุมหรือภาพในทางสถิติที่จะชี้ให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงปัญหาได้ จึงควรทำการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณถึงปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ
- 2) จากภาวะที่ผู้สูงอายุมีความอ่อนด้อยทางร่างกายและจิตใจ อยู่คนเดียวลำพัง ทำให้เกิดโอกาสของอาชญากรที่เป็นบุคคลภายนอกที่เข้ามาสนิทสนม ล่อลวงผู้สูงอายุให้เกิดการ

เสียชีวิตสิ้น ดังนั้น จึงควรทำการวิจัยถึงปัญหาการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุ
จากบุคคลภายนอกประกอบด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- Bagshaw, D., Wendt, S., Zannettino, L., & Adams, V. (2013). Financial abuse of older people by family members: Views and experiences of older Australians and their family members. *Australian Social Work*, 66(1), 86-103.
- California Attorney General's Office Crime and Violence Prevention Center (Producer). (2014). The financial abuse of seniors: face it. It's a crime.
- Kennedy, L. W., & Forde, D. R. (1990). Routine activities and crime: An analysis of victimization in Canada. *Criminology*, 28(1), 137-152.
- Link, T. (2015). The True Link report on elder financial abuse 2015. *San Francisco, CA: True Link Financial.*
- Samsi, K., Manthorpe, J., & Chandaria, K. (2014). Risks of financial abuse of older people with dementia: findings from a survey of UK voluntary sector dementia community services staff. *The Journal of Adult Protection*, 16(3), 180-192.
- World Health Organization. (2002). The Toronto declaration on the global prevention of elder abuse. WHO, Geneva. In.
- กนิษฐา บุญธรรมเจริญ. (2553). รายงานการสังเคราะห์ระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวสำหรับประเทศไทย: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ที คิว พี จำกัด.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (2559). แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน กรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 - 2559. สำนักงานยุทธศาสตร์และประเมินผล.
- กรมองค์การระหว่างประเทศ. (2551). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (*Universal Declaration of Human Right*). กรุงเทพมหานคร: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.
- กรมอนามัย. (2558). แบบประเมินคัดกรองปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน กรมอนามัย. Retrieved from www.utostore.moph.go.th/web/e_reports/news/upload/08/20150224040638.doc
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2551). คู่มือการดำเนินงานการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุในชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
- กิ่งดาว การะเกด. (2549). ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับการถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ, มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- กิตติพรรณ ศิริทรัพย์. (2556). ประสบการณ์ทางจิตใจของผู้สูงอายุที่ถูกทำรุนแรง. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 21(1-3), 48-56.

- จุฬารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. วารสารกึ่งวิชาการ, 38(1), 6-28.
- ช.ชยินทร์ เพ็ชฌุไพศิษฏ์. (2544). แนวทางและมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศไทย. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (Aging society in Thailand) ฌัชชา ตระการจันทร์. (2561, 25 พฤษภาคม 2561). ทศนคติดต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตรมหาวิทาลัยราชธานี. Paper presented at the การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 3: นวัตกรรมที่พลิกโฉมสังคมโลก, มหาวิทยาลัยราชธานี.
- ดวงฤดี ลาสุชะ. (2553). การพัฒนาศักยภาพผู้นำในการสร้างเสริม กระบวนการพัฒนาสุขภาพแบบองค์รวมของ ผู้สูงอายุในชุมชน. Retrieved from เชียงใหม่:
- นนทรี วงษ์วิจารณ์. (2556). ทศนคติดต่อการเป็นผู้สูงอายุ การดูแลตนเอง ทักษะทางสังคม และความผาสุกในชีวิตของ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุอำเภอภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- บุษยา วงษ์สวัสดิกุล. (2559). ความรู้และทัศนคติของผู้ดูแลผู้สูงอายุกรณีศึกษาผู้ดูแลผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านธรรมปกรณโพธิ์กลาง และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณวัดม่วงจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ, 5(2), 74-92.
- พรชัย ชันดี ฤกษ์พนงค์ พุตระกุล และจอมเดช ตรีเมฆ. (2558). ทฤษฎีอาชญาวิทยา: หลักการ งานวิจัยและนโยบาย ประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: ส.เจริญการพิมพ์.
- พิชญาภา เจียมแท้. (2555). ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษา เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- เพ็ญจันทร์ ประดับมุข-เซอร์เรอร์ นิวัฒน์ วงศ์ใหญ่ และเบญจมาศ เจริญสุขพลอยผล. (2557). โครงการการคุ้มครอง ทางสังคม : การสร้างภูมิคุ้มกันภัยทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ. บริษัท Golden time Printing จำกัด
- มรรยาท รุจิวิทย์ และศิริพร ศรีวิชัย. (2547). ความรุนแรงต่อผู้สูงอายุในครอบครัวในอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ. วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 12(1), 21-30.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- รศรินทร์ เกรย์ และคณะ. (2556). มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคมและสุขภาพ. นครปฐม: บริษัท โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2559). พจนานุกรมศัพท์ประชากรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- โรจน์ จินตนาวัฒน์ กนกพร สุคำวัง และศิริรัตน์ ปานอุทัย. (2549). ความชุกและปัจจัยเสี่ยงของการถูกทำร้ายใน ผู้สูงอายุสตรีไทย วารสารสภาการพยาบาล, 21(3), 31-45.
- วนิดา มงคลสินธุ์. (2557). การดูแลผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ: การเรียนการสอนพยาบาล. วารสารเก็การุณย์, 21(2), 7-17.

- วารสาร สามีโกเศศ. (2558). *Global Change 1*. กรุงเทพมหานคร: โอเพ่นเวิลด์ส (openworlds).
- วัลลภ วาฑะสิทธิ์ และคณะ. (2558). ความชุกของการเกิดความรุนแรงต่อผู้สูงอายุหญิงในครอบครัวและคุณลักษณะของผู้กระทำความรุนแรง จังหวัดนครราชสีมา. Paper presented at the The National Graduate Research Conference, อาคารเรียนรวม คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2549). ระบบการดูแลระยะยาวในครอบครัวสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ศิริวรรณ อรุณทิพย์ไพฑูรย์. (2561, 11 ธันวาคม 2561). รูปแบบการจัดการดูแลระยะยาวทางสังคมในบริบทปัจจุบันและอนาคต. Paper presented at the หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า: การดูแลสุขภาพแบบมุ่งเน้นคุณค่า (Universal Health Coverage: Value Based Healthcare).
- ศิวลาภ สุขไพบุลย์วัฒน์. (2560). บทบาทของผู้สูงอายุต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศไทย. วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9(17), 182.
- สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2561). องค์การสหประชาชาติได้รับรองหลักการ 18 ประการ.
- สายัณห์ สวัสดิ์ศรี. (2548). การตรวจพิเศษ การรักษา และการติดตามการรักษาของ *Late-onset hypogonadism* ในชายวัยทอง. กรุงเทพฯ: ปียอนด์ เอ็นเทอร์ไพรซ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559a). ข้อมูลสถิติจำนวนผู้สูงอายุประเทศไทยปี 2559. Retrieved from <http://www.dop.go.th/th/know/1/51>. Retrieved 31 ธันวาคม 2559, from ระบบสถิติทางการลงทะเบียน กรมการปกครอง <http://www.dop.go.th/th/know/1/51>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559b). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2551. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.). (2559). คู่มือสนับสนุนการบริหารจัดการระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.).
- สิริรัตน์ บำรุงกรรม. (2552). อาชญวิทยา ทักษะวิทยาและเหยื่อวิทยา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- สิริลักษณ์ โสมานุสรณ์. (2547). ประสบการณ์การถูกทารุณกรรมของผู้สูงอายุ วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 12(1), 1-20.
- สุดสงวน สุธีสร. (2546). อาชญวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุทธิรัตน์ ขจรเวดิน. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชุมชนบ้านแหลมแทน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารงาน

- ยุติธรรมและสังคม คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
สุนิสา อินอุทัย. (2557). การป้องกันตนเองไม่ให้เกิดเป็นเหยื่ออาชญากรรมของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลแสนสุข
อำเภอเมืองชลบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(1), 2975-2992.
- อัณณพ ชูบำรุง. (2538). ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (*Victimology*). นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาสาธารณสุข
อาเซียน.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ หรือ สมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุ หรือ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุ หรือ สมาชิกในครอบครัวเดียวกันกับผู้สูงอายุ หรือ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ

เรื่อง “การตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือ
เครือญาติ”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัย คณะ
รัฐศาสตร์ ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาให้ท่านตอบแบบสัมภาษณ์ต่อไปนี้ตามความเป็นจริง ซึ่งข้อมูลที่ท่าน
ได้ให้กับผู้วิจัยจะได้นำไปใช้ประกอบการศึกษาวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อตัวของท่าน

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) เพศ () ชาย () หญิง
- 2) อายุ.....ปี
- 3) ในอดีตท่านเคยประกอบอาชีพอะไรบ้าง และอาชีพสุดท้ายคืออาชีพอะไร
.....
ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพอะไร.....
- 4) ปัจจุบันท่านมีรายได้โดยรวมเป็นจำนวนเท่าไร.....บาท ซึ่งเป็นรายได้มาจาก
ทางใดบ้าง (เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ รายได้จากบุคคลในครอบครัวหรือญาติ เป็นต้น)
.....
- 5) ท่านเคยมีประวัติเกี่ยวกับการเป็นโรคประจำตัวโรคใดบ้างหรือไม่ (ถ้ามีโปรดระบุข้อมูลคร่าวๆ)
.....
- 6) ท่านมองตัวเองว่าเป็นคนที่มีลักษณะบุคลิกภาพอย่างไร เช่น เงียบขรึม หรือโผงผาง เป็นต้น โปรด
อธิบายลักษณะบุคลิกภาพของตัวเอง
.....
- 7) ท่านจบระดับการศึกษาสูงสุดในระดับใด.....
- 8) สถานภาพสมรสของท่าน.....
- 9) ท่านพักอาศัยในที่พักที่มีลักษณะรูปแบบใด เช่น ตึกแถว บ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ ทาวน์โฮม คอนโด
หรือชุมชนแออัด เป็นต้น) สถานที่ที่พักอาศัยของท่านอยู่ในชุมชนหรือไม่ และบริเวณรอบๆ ที่พัก
ของท่านส่วนใหญ่เป็นที่พักที่มีลักษณะรูปแบบใด
.....
จพาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 10) ในอดีตที่ผ่านมา ความสัมพันธ์ในครอบครัวเครือญาติกับท่านมีความกลมเกลียว สมานฉันท์
หรือไม่ และในปัจจุบันความสัมพันธ์เป็นไปในรูปแบบใด
.....
- 11) ท่านเคยมีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินหรือไม่ โปรดอธิบาย
.....และ
ท่านมีประสบการณ์เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัว
หรือเครือญาติอย่างน้อยเพียงใด และแต่ละเหตุการณ์เกิดจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่
เป็นบุคคลใดบ้าง โปรดเล่าข้อมูลพอสังเขป
.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลปัจจัยเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม

- 1) ท่านมีรูปแบบวิถีชีวิตที่สร้างความเสี่ยงให้เกิดการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ ในประเด็นต่อไปนี้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- () ท่านมักไว้วางใจยอมให้บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติเป็นผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือการยอมให้กระทำการแทน เนื่องจาก

.....

() ท่านชอบใช้ชีวิตหรูหราฟุ่มเฟือย เนื่องจาก

.....

() ท่านชอบแต่งตัวด้วยของมีค่า เนื่องจาก

.....

() ท่านชอบเที่ยวหรือออกไปพบปะสังสรรค์กับเพื่อนนอกบ้านในช่วงเวลากลางดึก บ่อยครั้ง เนื่องจาก

.....

() ท่านชอบไปตามที่สาธารณะในยามวิกาล เนื่องจาก

- 2) ท่านชอบทำกิจวัตรประจำวัน อะไรบ้าง ที่สร้างความเสี่ยงให้เกิดการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ

() ท่านชอบสวมใส่เครื่องประดับที่มีค่าหรือไม่ (ถ้าใช่ มีความบ่อยครั้งเพียงใด)

.....

() ท่านเคยอาศัยอยู่ในบ้านเพียงลำพังโดยปราศจากคนคอยดูแลหรือไม่ (ถ้าใช่ มีความบ่อยครั้งเพียงใด)

.....

() ท่านชอบออกนอกบ้าน (ถ้าใช่ มีความบ่อยครั้งเพียงใด)

.....

() อื่นๆ โปรดระบุ

- 3) ในอดีตที่ผ่านมา ท่านมีภาวะการณ์เจ็บป่วยถึงกับต้องพึ่งพาผู้อื่นที่เป็นบุคคลในครอบครัวมาช่วยทำธุรกรรมทางด้านทรัพย์สินหรือไม่ ถ้ามี ท่านเจ็บป่วยด้วยภาวะโรคใด และมีผลต่อการทำธุรกรรมทางด้านทรัพย์สินอย่างไร

.....

- 4) ท่านมีการรับรู้เกี่ยวกับการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่เป็นบุคคลใดบ้าง
-

ส่วนที่ 3 ข้อมูลรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ

- 1) ท่านเคยเผชิญกับรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินในประเด็นต่อไปนี้ หรือไม่ และแต่ละประเด็นท่านเผชิญจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่เป็นบุคคลใดบ้าง โปรดระบุ

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการปฏิเสธหรือไม่อนุญาตให้ท่านเข้าถึงการมีเงินไว้จับจ่ายใช้สอย

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการซ่อนค่าใช้จ่ายของพวกเขาในบิลค่าใช้จ่ายของท่าน

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการหลอกลวงท่านให้ลงทุนทางการเงิน

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการหลอกลวงว่าท่านได้รับรางวัลแต่ต้องชำระค่าภาษีก่อน

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการลักทรัพย์สินของท่าน

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการที่ยืมเงินแล้วไม่คืน โดยหวังให้ท่านลืม

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการถอนเงินออกจากบัญชีของท่านโดยไม่ได้รับอนุญาต

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการเอาเอกสารของท่านไปทำการสมัครบัตรเครดิต

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการเอาทรัพย์สินของท่านไปจำนอง

.....

() บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติมีการปลอมแปลงเอกสารมอบอำนาจและแก้พินัยกรรมของท่านโดยมีข้อป่งชี้ว่าเป็นการละเมิดทางทรัพย์สิน

ส่วนที่ 4 กระบวนการตกเป็นเหยื่อการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ

ท่านคิดว่า ท่านได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ แบบใด

- 1) การมีส่วนร่วมของเหยื่อ แบบ active precipitation (ใช้คำขู่ หรือคำทำทนาย)

ท่านเคยใช้คำขู่ หรือคำทำทนาย ต่อบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ จนทำให้เกิดเหตุการณ์การละเมิดทางทรัพย์สินใช่หรือไม่ ถ้าใช่ โปรดช่วยอธิบายและเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

- 2) การมีส่วนร่วมของเหยื่อ แบบ passive precipitation (การอยู่เฉยๆ โดยบุคลิกภาพของเหยื่อมีส่วนทำให้เกิดเรื่องไม่รู้ตัว)

ท่านคิดว่า ท่านได้ตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ อาจเกิดจากการแสดงออกทางบุคลิกภาพโดยไม่รู้ตัว ที่ดูเสมือนเป็นการแสดงออกยั่วๆ ให้มีการละเมิดทางทรัพย์สินใช่หรือไม่ ถ้าใช่ โปรดเล่าเหตุการณ์นั้นที่ท่านคิดว่าเป็นการแสดงออกทางบุคลิกภาพโดยไม่รู้ตัว

ส่วนที่ 5 การรับรู้ถึงการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สิน

เมื่อท่านมีการรับรู้ถึงการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ท่านมีวิธีการจัดการต่อรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สินอย่างไร เพื่อไม่ให้เกิดเรื่องนั้นซ้ำๆ อีก

() ท่านมีวิธีการจัดการต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่มีการปฏิเสธหรือไม่อนุญาตให้ท่านเข้าถึงการมีเงินไว้ใช้จ่ายใช้สอย

() ท่านมีวิธีการจัดการต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่มีการซ่อนค่าใช้จ่ายของพวกเขาในบิลค่าใช้จ่ายของท่าน

() ท่านมีวิธีการจัดการต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่มีการหลอกลวงท่านให้ลงทุนทางการเงิน

() ท่านมีวิธีการจัดการต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่มีการการหลอกลวงว่าท่านได้รับรางวัลแต่ต้องชำระค่าภาษีก่อน

.....

() ท่านมีวิธีการจัดการต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่มีการลักทรัพย์สินของท่าน

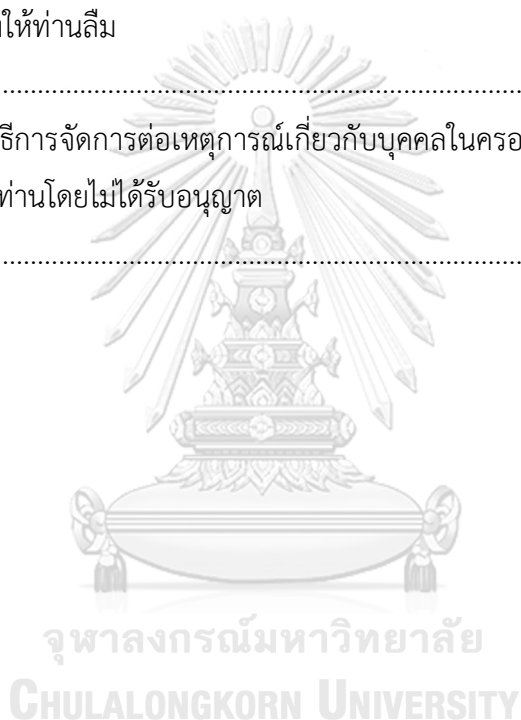
.....

() ท่านมีวิธีการจัดการต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่มีการที่ยืมเงินแล้วไม่คืน โดยหวังให้ท่านลืม

.....

() ท่านมีวิธีการจัดการต่อเหตุการณ์เกี่ยวกับบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่มีการถอนเงินออกจากบัญชีของท่านโดยไม่ได้รับอนุญาต

.....

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

เรื่อง “การตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินของผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสัมภาษณ์บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล

ส่วนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอย่างสูง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้ข้อมูล

- 1) ชื่อ.....นามสกุล.....
- 2) ระดับการศึกษา ปริญญาตรี สาขา.....
 ปริญญาโท สาขา.....
 ปริญญาเอก สาขา.....
 อื่นๆ โปรดระบุ.....
- 3) ตำแหน่งงาน.....
- 4) หน่วยงานที่สังกัด.....
- 5) สถานที่ทำงาน.....
- 6) เบอร์โทรศัพท์.....อีเมล (E-mail).....
- 7) สัมภาษณ์ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

ส่วนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลในอดีตจนถึงปัจจุบัน พบว่า ผู้สูงอายุจะตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือข่ายมากขึ้น ทำให้ต้องหาแนวทางในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือข่าย โดยการวางมาตรการนโยบายการป้องกันการถูกละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีประเด็นการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ดังนี้

- 1) ท่านมีแนวทางส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้สูงอายุแต่ละด้านต่อไปนี้อย่างไร
 - 1.1 ด้านการเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีการสื่อสาร
.....
 - 1.2 ด้านระบบการดูแลสุขภาพ
.....
 - 1.3 ด้านการคุ้มครองผู้สูงอายุ
.....
 - 1.4 ด้านอื่น ๆ
.....
- 2) ท่านมีแนวทางด้านนโยบายที่จะช่วยผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในแต่ละกลุ่มต่อไปนี้อย่างไร
 - 2.1 กลุ่มที่ 1 ภาวะพึ่งพิงด้านความสามารถในการทำกิจกรรมประจำวัน (activity of daily living: ADL) ได้แก่ การอาบน้ำ แต่งตัว การรับประทานอาหาร การลุก-นั่ง การเคลื่อนที่ การใช้สุขา ซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน

.....

2.2 กลุ่มที่ 2 ภาวะพึงพิงด้านเศรษฐกิจ ในผู้ที่มีรายได้น้อย ขาดรายได้ ขาดเงินออม

.....

2.3 กลุ่มที่ 3 ภาวะพึงพิงด้านสุขภาพ ในผู้ที่มีสมรรถภาพทางร่างกายเสื่อมถอยลง มีภาวะเสี่ยงในการเกิดโรคเรื้อรังและมีปัญหาสุขภาพจิต

.....

2.4 กลุ่มที่ 4 ภาวะพึงพิงด้านสังคมและจิตใจ ในผู้ที่ไม่ถูกละเลยดูแล

.....

3) ท่านมีแนวทางเกี่ยวกับนโยบายสร้างการรู้เท่าทันการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติของผู้สูงอายุในประเด็นต่อไปนี้หรือไม่

3.1 วิธีการสร้างการตระหนักรู้หรือการรับรู้เกี่ยวกับรูปแบบการละเมิดทางทรัพย์สิน (เช่น อบรมตามหมู่บ้านหรือชุมชนแก่ผู้สูงอายุ ใช้สื่อการสอนผ่านวิดีโอ หรือสื่ออื่น ๆ ประกอบการอธิบาย เป็นต้น)

.....

3.2 วิธีป้องกันการมีรูปแบบวิถีชีวิตที่สร้างความเสี่ยงให้เกิดการละเมิดทางทรัพย์สินจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ (เช่น อบรมตามหมู่บ้านหรือชุมชนแก่ผู้สูงอายุ ใช้สื่อการสอนผ่านวิดีโอ หรือสื่ออื่น ๆ ประกอบการอธิบาย เป็นต้น)

.....

4) ท่านมีแนวทางเกี่ยวกับนโยบายที่บุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้มากน้อยเพียงใด

.....

5) ท่านมีแนวทางเกี่ยวกับนโยบายที่จะจัดบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติที่เป็นภัยต่อผู้สูงอายุหรือไม่ (ถ้ามี จะทำแนวทางใดบ้าง)

.....

6) ท่านมีนโยบายด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นหรือไม่ ในการจัดการการป้องกันการตกเป็นเหยื่อจากการละเมิดทางทรัพย์สินในผู้สูงอายุจากบุคคลในครอบครัวหรือเครือญาติ (ถ้ามี เป็นความร่วมมือกับหน่วยงานใดและเกี่ยวกับนโยบายใดบ้าง)

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	รัชิกา พงษ์ยุทธกร
วัน เดือน ปี เกิด	12 พฤษภาคม 2525
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
ที่อยู่ปัจจุบัน	108/240 หมู่ 3 หมู่บ้านอัมรินทร์ซิตี้ แยก 21 ตำบล สัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัด ชลบุรี 20180

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY